

86074

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

CANIŞ-BAYIŞ DESTANI

METİN-AKTARIM-İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

BELGİN YALÇIN

95001100001

DANIŞMAN

PROF. DR. EMİNE GÜRSOY-NASKALİ

İSTANBUL_1999

İÇİNDEKİLER

00. ÖN SÖZ.....	III
01. GİRİŞ.....	IV-IX
02. KIRGIZCA METİN: Camış-Bayış Destanı.....	1-84
03. TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARIMI:.....	86-166
04. KIRGIZ TÜRKÇESİNDEKİ BELİRSİZLİK ZAMİRLERİNİN TÜRKİYE TÜRKÇESİNDEKİ ŞEKİLLERİ İLE KARŞILAŞTIRMALI OLARAK METİN İÇERİSİNDE VERİLMESİ:.....	168-178
05. YARARLANILAN KAYNAKLAR:.....	180-

ÖNSÖZ

Kırgız Türkleri arasında çok bilinen destanlardan biri olan Canış-Bayış Destanı Kırgız tarihini, edebiyatını, örf ve âdetlerini, inançlarını gerçekçi bir şekilde yansıtmaya açısından da önemli bir yere sahiptir. Destanlar bir milletin tanıtılmasında en önemli kaynaktır.

İşte bu sebeplerden dolayı Canış-Bayış Destanı üzerinde çalışmaya karar verdim. Yaptığım araştırmalarda bu destan üzerinde Türkiye’de hiç çalışma yapılmadığını gördüm. Böylesine değerli bir eserin ülkemizde tanınmaması beni bir taraftan üzzerken Türkiye’de bu eser üzerinde ilk çalışan kişi olmak da bana ayrı bir mutluluk verdi. Umarım bu ilk adımın devamı gelir.

Destan 1939 yılında Kalık Akiev tarafından derlenerek yazıya geçirilmiştir.Yapmış olduğum çalışma eserin 3. baskısıdır.(1991) Eserin ikinci baskısı ise 1970 yılında yapılmıştır. Destan üzerinde yapılan diğer çalışmaları, Çalışmamın “Giriş” bölümünde geniş bir şekilde ele aldım.

Çalışmamda Kiril harfleriyle yazılmış olan Kırgız Türkçesi metnin 1-3805. dizeleri arasını latin alfabesiyle verdim. Daha sonra metnin çevirisini yaptım. Kırgız Türkçesindeki belirsizlik zamirleriyle, Türkiye Türkçesindeki belirsizlik zamirleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirttikten sonra, Kırgız Türkçesindeki belirsizlik zamirlerini, Türkiye Türkçesiyle, cümle içinde karşılaştırmalı olarak verdim.

Danışmanlığımı üstlenip, çalışmam boyunca benden yardımlarını esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Emine Gürsoy-Naskali’ye, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde çalışmakta olan ve Kırgız Edebiyatı üzerinde bir çok çalışmaları olan sevgili Özlem Deniz ve Meral Gölgeci’ye, maddi ve manevi desteğini esirgemeyen babam Atilla Yalçın’a ve kardeşim Selen Yalçın’a teşekkür ederim.

İstanbul-Şubat 1999

Belgin Yalçın

GİRİŞ

Kırgızların yurdu Orta Asya'dır. Bugünkü yurtları Tanrı Dağlarının kuzeyidir. Kuzey doğusunda Issık Gölü, kuzeyinde Çu ve Talas nehirleri bulunmaktadır. Kuzey ve kuzey batısında Kazakistan, güney batısında Tacikistan ve Kökalatau sıradağları, güneyinde Çin Halk Cumhuriyeti, batısında Özbekistan Cumhuriyeti yer almaktadır.

Kırgız ismine ilk defa eski Çin kaynaklarında (M.Ö. III.yy.) rastlanmaktadır. Burada Kırgızların, Orta Tanrı Dağları bölgesinde göçebe kabileler olarak yaşadıkları anlatılmıştır. Kırgızlar zamanla Orta Tanrı Dağları bölgesinden Yenisey havzasına doğru çekilirler. Bu döneme ait yazıtlardan, Kırgızların Orhun alfabesini kullandıkları anlaşılmaktadır.

Çin kaynaklarında; Kırgızlardan (M.Ö.II. yy.) doğuda Tiyan-Şan ile, Tannu-Ola arasındaki sahada, Kien-Kun (Ge-gun, Kik-gun, Ki-ku, Gekün) adıyla zikredilen müstakil bir devlet kurdukları bahsedilmektedir. 201-49 (M.Ö.) yılları arasında Hunlulara tabi olarak bu birleşik devletin batı kısmındaki Usun birliğini teşkil etmişlerdir. (bk.Sobran.sved., I, 443), Usunlar Hunlar tarafından Tiyan-Şan'a doğru itilmişlerdir. Milattan sonra Usun birliği dağılmış ve bu birliği teşkil eden kavimler sırasıyla Kök-Türk, Karluk, Kara-Hıтай ve nihayet Moğol devletine tabi olmuşlardır.

VI. asrın sonlarında Kırgızlar, Çinliler tarafından Hakas ismiyle zikredilmişlerdir.

Asyanın kuzey doğusunda , doğuda Baykal Gölü'ne ve güneyde Doğu Türkistan'a kadar uzanan bir devlet teşkil eden Hakasları Çinliler, sarı saçlı, uzun boylu, al yanaklı, mavi gözlü ve oldukça medeni bir kavim olarak anlatmışlardır. Bu bilgi islam kaynaklarınca da doğrulanmıştır. XI. asırda İranlı müverrih Gardizi meçhul bir kaynaktan alarak Kırgızların saçlarının açık renkte olduğunu ve bundan dolayı Kırgızlar ile İslavlar arasında bir akrabalığın mevcut olduğunu zannedildiğini söyler. Çin kaynaklarında Kırgızlardan bahsedilmesi, bunların çok eskiden mühim ticari münasebetlerin geliştiği muntıkada yaşamış olmalarındandır.

Orhun Abidelerinde Kırgızlar Yukarı Yenisey'de Kem ve Kemçik havalisinde, Kögmen dağlarının kuzeyinde (bugünkü Tannu-Ola) oturan bir kavim olarak zikredilmiştir. Kırgızlar, Kök-Türkleri çok uğraştırmışlardır. M.S.VII. yy'da Göktürk Devletine bağlanmışlardır. 758'de Kırgızlar Kök-Türk'lerin yerine geçen Uygurların hakimiyetini kabul etmiş olmakla beraber bu fazla uzun sürmemiştir. 836-841 yılları arasında Çinlilerin müttefiki sıfatıyla, Uygurlara karşı mücadelede üstün gelmiş ve hatta Uygur devletinin bir kısmını kendi hakimiyeti altına almışlardır.

XIII. yy'da Orta Asyanın Moğollar tarafından istilası sırasında Tannu-Ola'nın kuzeyinde bulunan Kırgızlar (Çin, Ki-li-gi-tzi) da bu devlete tabi olmuş ve Kırgız Hükümdarı Urus-Inal 1207'de Moğol hakimiyetini kabul etmiştir. Altay ve İrtiş Nehirleri boyuna yerleşmişlerdir. XIV. yy'nin ortalarından XV. yy'nin sonuna kadar Moğolistan'a bağımlılıkları devam etmiştir. XVI. yy.'ın başlarında Moğolistan yıkılınca, Kırgızlar toptan Altay'a göç etmek istemişlerse de bunu başaramamışlardır. Bunların bir kısmı Kazaklar ve Altaylarla karışmış ve ancak bir kısmı Yenisey'e, Sogay ve Kaçlar'ın yanına dönmüştür. Kırgızların kavmî teşkilatı bugünkü şeklini yaklaşık olarak

XVII. yy'da almıştır. Kırgızlar sağ ve sol olmak üzere başlıca iki kola ayrılmışlardır. Bunlardan birincisi Taagay ve Algene boylarını içine alır. Sol kol ise Talas Nehri boylarını içine alır. Daha sonraları Kırgızlar, Çarlık Rusya'nın hakimiyetine karşı direnmişlerdir. Fakat 1876'da Ruslar, Hokand'ı alınca Kırgızlar da Çarlık Rusyasına tabi olurlar. Ruslar Kırgızlar'ı çöl ve dağlık araziye doğru iterler. 1897'de Endican İsyanı ve 1916'da Birinci Dünya Harbi esnasında başlayan isyan ile Ruslara karşı direnmişlerdir. 1917'de Bolşevik İhtilali ile Kırgızlar SSCB'ye dahil olmuşlardır. 17 Şubat 1918'de ilk kurultaytaylarını toplayarak uzun yıllardan beri ilk defa milli mukadderatları üzerinde serbestce konuşmak ve karar vermek imkanını bulmuşlardır. 1919'da Yedi-Su Müslüman Fırkası Kurultayı'na iştirak ile siyasi isteklerini belirtmişlerdir. Nihayet 1922'de Pişpek'te Kırgızistan'ın müstakil bir bölge halinde teşekkülü meselesi ortaya atılmış, 1924'te ilk defa Kırgızistan muhtar bir ülke olarak kurulmuştur. 1926 yılının şubatında bu muhtar ülke Moskova'ya bağlı muhtar cumhuriyete çevrilmiş ve nihayet Asya Cumhuriyetlerinin yeni hudutlandırılmasında Kırgızistan'da müstakil cumhuriyet olmuştur. Günümüzde Kırgızistan artık bağımsız bir cumhuriyettir.

Kırgızca, Türk dilinin kuzey-batı grubuna dahil bir Türk şivesi olup en çok Kazakça'ya yakındır. Halen Kiril Alfabesi kullanılmaktadır. Kırgız Edebiyatı son zamanlara kadar şifahi edebiyat olarak gelişmiştir. Bilhassa kahramanlık destanları, türküler, çoban türküleri, bilmeceler ve hikaye çeşitleri ile karşımıza çıkmaktadır. Türk Destan Edebiyatının en güzel örnekleri içerisinde Kırgız destanları da bulunmaktadır. Bu destanlar halk ozanları tarafından kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Destanlar bir taraftan Kırgızların muhtelif devirlerdeki mücadelelerini anlatırken diğer taraftan da dinleyicilerini bugünün ve yarının şartları içinde yapılması zaruri olan mücadeleye de hazırlamak suretiyle bir milli kuvvet kaynağı vazifesini görmüştür. Kırgızların yazılı edebiyatı son zamanlara aittir.

Kırgız Türkleri arasında Manas'tan sonra çok tanınmış eserlerden biri de "Canış-Bayış" destanıdır. Bu destan da Manas gibi milli bir destan olarak kabul edilmektedir. Canış-Bayış adı bu destanın kahramanlarının adıdır. Destan kahramanlarının adıyla anılmıştır.

Günümüzde Kırgız CCP İlimler Akademisi Edebiyat Enstitüsü Dil Bölümünde el yazması şeklinde destanın dört varyantına rastlanmıştır. Birinci varyantı 1922 Yılında Moldobasan Musulmankulov tarafından¹, II. Varyantı 1923 yılında K. Miftakov tarafından Canaev Cusupalıdan², III. Varyantı 1961 yılında Oruzbay Urmanbetov tarafından³, IV. varyantı ise 1939 yılında ünlü şair Kalık Akiev tarafından yazıya geçirilmiştir. Canış-Bayış Destanı'nın varyantları içerik yönünden ikiye ayrılır: Bu konuda Moldobasan Musulmankudov ile Canaev Cusupalı aynı görüşü, Kalık Akiev ile Oruzbay Urmanbetov ise aynı görüşü paylaşmışlardır. Örneğin; M. Musulmankudov'dan alınan Canış-Bayış Destanı'nın konusunda Canış-Bayış, Moğollara Moğolun Şumurut denilen padişahına yürük devesi Cansız ile varıp saldırır, daha sonra Bayış yakalanır.

¹ Kırgız CCP İlimler Akademisi'nin Dil bölümü Edebiyat enstitüsünün el yazma nüshası. İnv No 1262.

²Bu nüshası, İnv No 501. de

³bu nüshası, İnv No 5186. da kayıtlıdır.

Bu kısım Canaev Cusupalı'dan neşrolunan varyantta da aynıdır. Destanın diğer bölümlerinde de bunun gibi benzerlikler vardır.

Olayın geçtiği yerdeki şehir adları , destan kahramanların adları da birbirine benzemektedir. Casupalı'dan alınan varyant okunduğunda Musulmankudov'dan alıntılar yapıldığı düşüncesine kapılabilir.

Fakat bu destanı Cusupalı, Tölögön denilen akından öğrendiğini söyler. Musulmankudov'un varyantı ile sesçe benzerliğin , İdeolojik motiflerin , olaydaki sıralamaların , tamamıyla birbirine benzediği söylenilmektedir. Fakat hacim bakımından farklılıklar vardır. Canaev Cusupalı tarafından yazılan varyant 36 ciltten , Moldobasan Musulmankulov'unki ise 129 ciltten oluşmuştur. İkisi de eşit nazım bölümlerinden meydana getirilmiştir. M. Musulmankulov'un varyantında tasvirler daha geniş yer verilmiştir. Fakat güzellik bakımından K. Akiev'in varyantının daha önde olduğu söylenilmiştir. O. Urmanbetov'dan alınan varyanttaki olayların sıralanışının , ideolojik motiflerin K. Akiev'inkine çok benzediği söylenilmiştir. Burada iki büyük fark vardır: Birincisi, destanın başlangıcında Canış ile Bayış'ın Moğollara karşı atlanışı , intikam almak için uzun yıllar onları kovalamaları , Moğollara yenilip 41 kız, bin kunduz haraç ödemeleri ve buna daha sonra karşı çıkmaları.

İkincisi ise destanın sonunda Canış ve Bayış'ın zafer kazanmasıdır. Burada bu üç varyanttaki farklılıklar bizzat K. Akiev'in varyantındaki olayların izahı için verilmiştir. Böylelikle K. Akiev'in varyantındaki Canış-Bayış'ın Moğollara ve Çinliler'e karşı atlanışı , destanın ideolojik motifleri açıkça görülmüştür. Canış-Bayış Destanı'ndaki ideolojik kifayetsizlikler ve bunların destanda nasıl yer aldıkları da ortaya çıkmıştır. Eserin tamamında halkçı fikirlere , halkın isteklerine yer verildiği görülmektedir. Fakat kendi zevklerine, düşüncelerine uygun fikirleri de destana yerleştirmeye çalışıklarından da bahsedilmektedir. Halk şairlerinin ve halk hikayecilerinin de Destanla uğraşmış olmalarından dolayı destanın halkçı tarafı , halka seslenen varyantları meydana getirilmiştir.

K. Akiev'in varyantlarında Bayış doğmadan annesi kaplanın yüreğine aş erer. Bu halk hikayelerinde Bahadır'ın doğacağını işaretidir. K. Akiev büyük savaşçılara , destandaki kahramanların karakterlerinin farklılığına dikkat çekmeye çalışmıştır. O halkın hayalindeki bahadırı yaratmaya çalışmıştır. K. Akiev'in varyantında Bayış'ın yiğitliğinden sıkça bahsedilmiştir. O çocukluğunda evcil deve aygırını bacağında yakalayıp yere vurur. Destanın diğer bölümünde Bayış, sınırsız bahadırılık gücüne inandığından başarısızlığa uğramaz. Çinlilerden intikam almak için Çin sınırına varır. Bu destanın halk hayalini yansıtmaktadır. Fakat bu şifahi eserde bahadırın cesaretini göstermesi için zaman-zaman sınır dışından saldıran düşmanları da engellediği görülmektedir. Canış-Bayış Destanı ile Manas destanı arasında da benzerlikler vardır. Örneğin Manas'ın Töştük'ü ile Bayış'ın çocukluk çağındaki karakteri birbirine benzemektedir. Bahadırın çocukluk çağındaki yaramazlıklarının anlatılmasındaki maksat onun sınırsız gücünü göstermek içindir. Bayış gençliğinde de çocukluğundaki gibi güçlü ve çeviktir. Bayış'ın bey iken sınırı işgal edip düşmanına karşı atlanışı halk tarafından destek görmez. Büyük kardeşi

CanıŖ, babası ve annesi de buna karŖı çıkar. Tam o sırada halkın desteğini alıp gitmek için BayıŖ askerlerden yardım ister. SavaŖta onun bütün bedenini haer deŖip kana bular. Birçok eziyetler eker.

BayıŖ'ın karakterindeki asiliklere bakıldığında olayın daha farklı geliŖmesi beklenilemez. BayıŖ'ın gördüğü rüyalar hakkında destanda:

“Her rüyası doğru ıktı
Acısına dayanmaz
Babasını görmez.
Abisinden ekinmez
Kendisi büyük gibi söylenir.

Ŗeklinde gördüğü rüyaların gerekleŖtięine delalet edilir.

BayıŖ'ın bahadırca hareket edip dŖmana saldırıŖı destanın özünde verilmiŖtir.

“ocukluğu, geliği,
Bahadırca hareket edip,
Talihsiz sarhoŖluęu”.

BayıŖ'ın inatçı ruhu, bahadırlığı destanın çok yerinde tekrarlanır. Onlara değinmeden geçmez. Halk onun bu yönlerini eleŖtirir.

“Eskisi gibi direnmez,
Geçmektedir ocukluğu

Diyerek destanın ilerleyen bölümlerinde BayıŖ'ın büyüdükçe bu huylarının kalmadığını belirtir. Yine destanda BayıŖ'ın kararlılığını ve cesaretini göstermek için, Çinliler'e ve Moğallara karŖı tek baŖına savaŖtıęından bahsedilmiŖtir.

CanıŖ-BayıŖ Destanı'nda, BayıŖ'ın askere gidiŖinden, iŖini adaletle yürütmesinden de bahsedilir. O darağacına asılsa, suya dŖse, ateŖe atılsa lmez, ok geçmez, kılıç kesmez. Bu da halkın onu açıkça lmszleŖtirdięini gösterir. O her türlü hile-kurnazlık ile sağ kalıp sonunda dŖmanını yener. BayıŖ'ın savaŖtıęı Çin Hanı Sıyadat son derece zalim ve adaletsizdir. Sıyadat'ın zalimliği destanın 2. bölümünde onun öz kızı Celkayıp'ın sözünden açıkça anlaŖılır.

“BayıŖtan zalim Sıyadat,
Çocuğum da demedi.
BaŖımızdaki azabı
Kaygı-sıkıntı yener mi?

CanıŖ, BayıŖ Destanı'na gerçek değerini verebilmek için Kırgızların Kahramanlık destanlarını bir bütün olarak dŖnmek gerekir. Kırgız halkı GemiŖ tarihinde her türlü savaŖı görüp geirmiŖtir. Onların güzel tarihi Destanlarda anlatıla gelir. Destanlarda aynı zamanda kahramanların yanlıŖ ve eksik yönleri tüm açıklığıyla verilir. BayıŖ'ın ruhundaki sertlik ve asilik de bu yüzden destanda açıkça verilmiŖtir. Kırgız halkının gemiŖteki İntikamları, sınırdaki dŖmanlarla savaŖmaları , halkın birliğini ve Bütünlüğünü korumaya alıŖmaları bu destanda konu olarak ele alınmıŖtır. CanıŖ- BayıŖ'ın hayatı pek de hayali değildir. Halk hayali sadece onlara Olağanüstü gler vermiŖtir. Destan takip edildiğinde bahadırların yaŖadıęı Ŗehirlerin de hayalden yaratılmadığı açıkça görülür. Nurgan'ın oturduğu zr Ŗehri, CanıŖ'ın, dŖmanları çevirdiği Ŗehirdir. zr mutluluk, huzur Anlamına gelmektedir. zr Ŗehri de adına yaraŖan insanların yaŖadıęı bir Ŗehir olarak anlatılmıŖtir.

Destan tarihi yünden ele alındığında Kırgızlar ile Çinlilerin Savaşları yönünde tarihi hakikatlerin olduğu görülmektedir. Böylece iki Ülkenin arasındaki savaşlar, geçmişteki intikamları alma yönünde yapılan Savaşlardan bahsedilmiştir. Bu ayrıca “Manas”, “Kurmanbek” destanlarında da açıkça görülmektedir. Aynı zamanda Modobasan Musulmankulov ile Oruzbay Urmambetov’un varyantlarında da bu durum ele alınmıştır. Destanda Bayış’ın bahadırılarına ayrıca yer verilmiştir. Bayış gibi bir pehlivanın dünyada bulunmadığından yiğitliğini her zaman gösterdiğinden bahsedilmiştir.

Türkiye’de bu destan üzerine çalışma yapan kimse olmamıştır. Baş vurduğum kaynaklarda bu konuyla ilgili hiçbir bilgiye rastlamadım.

Ben burada Canış-Bayış Destanı’nın K. Akiev tarafından yazılan varyantının 01-3805. dizeleri arasında inceleme yaptım. Eser hem nazım hem de nesir bölümlerinden oluşmuştur. Destan Canış-Bayış’ın dedeleri olan Aziret Han’ın tanıtılmasıyla başlamıştır. Onun akıllı, bilgili ve çok ileri görüşlü bir insan olduğundan bahsedilmiştir. Aziret Han zamanında Çin ile Kırgız savaş halindedir. Aziret Han, Çinlileri yenebilmek için köprü yaptırmıştır.

Aziret Han’ın ölümünden sonra oğlu Nurgan ülkeyi yönetir. Canış ve Bayış Nurgan’ın oğullarıdır. Bayış doğmadan annesi kaplanın yüreğine aş erer. Canış’ı babası Külböskan’ın güzel kızı Kümüşay’la evlendirir. Canış güçlü bir zekaya sahip, Bayış ise pehlivan gücüne sahiptir. Bayış çocukken bir devenin ayağından tutup fırlatacak kadar güçlüdür. Annesi ve babası onun bu yönünü başına bir kötülük gelir diye saklar. Bayış gençlik çağına geldiğinde dedesi Aziret Han’ı, onun yaptıklarını merak eder ve onunla ilgili bilgi almak için ağabeyi Canış’a başvurur. Daha sonra Bayış Aziret Han’ın Akkürgün’de yaptırdığı köprüyü görmek ister. Çinlilere saldırarak daha önce kaybettikleri toprakları geri almak ister. Bu isteğini Canış’a, babasına ve annesine açar. Fakat bu düşüncesine ailesi karşı çıkar. Onun henüz çok genç olduğunu, yeterli güce sahip olmadığını, böyle bir durumda başarısızlığa uğrayacağını söylerler. Bayış bunun üzerine ülkenin ileri gelenlerine başvurarak babasını ikna etmeleri için yardımlarını ister. Ülkenin ileri gelenleri aralarında bir sözcü seçerek Nurgan’a giderler. Canış’ın da desteği ile Nurgan ikna edilir. Canış ve Bayış sefere çıkmadan önce ülkede ziyafet düzenlenip tüm halk davet edilir. Halkın hayır duası alınır. Canış ve Bayış, yanında kırk yiğidiyle Akürgün’e doğru sefere çıkarlar. Oraya dört ayda bin bir güçlkle ulaşırlar. Bayış Çinlilerle savaşmadan önce rüya görür. Rüyasında Çinlilerin kendilerine yaptıkları eziyetleri, savaşı görerek , uyandıktan sonra bunu Canış’a anlatır. Canış, Bayış’ın düşünün çıktığını bildiği için çok endişelenir. Gerçekten de Bayış’ın gördüğü düş doğru çıkar. Çin Hanı Sıyadat Köprü yolunu tutmuştur. Askeleriyle beklemektedir. Bayış’ın ordusunda asker ve silah azdır. Çinliler ise çok kalabalıktır. Bayış uzun zamandır sakladığı pehlivanlık gücünü ,Canış’a anlatır. Bu gücüne güvenerek düşmanı yeneceğini, bu yüzden düşman karşısına tek başına çıkmak istediğini söyler. Canış buna razı olmaz. Düşman karşısına birlikte çıkarlar. Bayış savaşın ilerleyen zamanında yaralanır. Canış atıyla onu kurtarmak için gider. Onu bulur, fakat kendisi de yaralanır. Düşmanlar Canış’ı öldü sanarak, Bayış’ı alıp giderler. Canış’ı, atı savaş alanından kurtarır. Bir mağaraya yaralı olarak Canış saklanır. Çok kan kaybetmiştir. Bu arada

Canış ve Bayış'ın 40 yiğidi onları aramaya çıkarlar. Bir çok yere bakarlar fakat bulamazlar. Mağaraya yaklaştıklarında Canış'ın atının kişnemesini duyarak onu takip edip Canış'ı bulurlar. Canış'ı tedavi ederek, Bayış'ı bulamadan alıp ülkesine götürürler. Babası Canış'ı gördüğüne çok sevinir fakat Bayış'ın yokluğuna dayanamaz. Canış'tan seferde neler yaptıklarını, Bayış'a ne olduğunu sorar. Canış başlarından geçen her şeyi babasına tek tek anlatır.

Canış-Bayış Destanı'nın 01-3805. dizeleri arasındaki yukarıda özetini verdiğim blm, destanın ilk bölümünü oluşturmaktadır. Destan iki bölümden oluşmaktadır.

METİN

CANIŞ BAYIŞ

01. Kırgızda Aziret Han degen bolgon eken. Özü adamdan akılman, bilgiç, emdigi cılı kele turgan camandık-cakşılıktı bıyılık cılı bile turgan kişi bolgon. Kırgız elinin hanı turgan Üzür şaarı. Üzür şaarının Kırgız hanına 60 şaar karagan. Al ubakta Kırgız eli Kıtay menen kezdeşip uruşup cürgön Kıtaydın Hanı Sıyadat. Kıtay menen Kırgızdın ortosunda Akkürgün degen darıya bolgon. Mañdayı Kıtaydın çegi, ber cağı Kırgızdın çegi. Üzür menen Akkürgündün arası altı ayçılık col. Akkürgündün zoosunun túbündö Aziret Han Kıtaylardı neçen colu çaap algam. Aziret Han alp katarında balban Hana baatır kişi bolgon. Özü abdan karıdı. Ölör ubağına da cakın kaldı. Oylondu, Aziret Han: “Men ölsöm köpürömdön ötüp alıp elime Kıtay kün körsötpöytko. Köpürönün eki başın bekittireyin.”dep, akıl menen esep, uruşarda kolgo tüşkön köp Kıtaylarga eç kimge bilgizbey bekittire baştı. Mañday cağı kara zoo, kara kış menen kınatıp, kara kum menen şıbatıp bütürdü da: «Kayıp eelep kaldı» dep cazuu cazdırıp koydu. Öyüz-büyüzü kızıl zoo ele, kızıl kış menen kızatıp, kızıl kum menen şıbatıp: «Kızır eelep kaldı» dep cazdırdı. Köpürönün mañdayı kara zoo bolup kaldı. Büyüzü kızıl zoo bolup kaldı. Eki cağı ciksiz zoo boldu. Aziret Handın uulu Nurgan. Nurgandın atasınca erdigi çok, kalkın surap cata berdi. Nurgandan Canış-Bayış. Canış cañıdan tuulganda Aziret Han öldü, Canıştı tayatası bağıp aldı. Nurgan öz elin surap tınç catıp kaldı. Külükandın boyunda bolup kalıp colborstun cürögüne talgak bolup, talgağı kanbay catıp, bir cılda Bayıştı törödü. Atın Bayış koydu. Bayış 9 çaşar bolgondo bir kişiçil buuranın butunan karmap ırıtında butu kolunda kalıp buura butatım cerge barıp tüşkön. Ata-enesi: «Koygun, balam,»-deşip aldap-soolap,-«Emiten mınday kılsañ, biröönün közü tiet, ce bir düşman öltürüp ketet.», -dep ağılgalap açuusuna tiybey asırıp saktap cürüştü.

Canıška Külböskandın Kümüşay suluu degen kızın alıp berdi. Kümüşaydın suluuluğu küügümdö kün tiyip turgan sıyaktuu bolup, adamdın közün taygılta turgan suluu bolgon. Canış- Bayıştın cayında cayılap, caz, küz kuş saluuçu: Baş köl, orto köl degen köldörü bar ele. Orto köldö kırmız içip, şerine cep, kırk cigiti menen oyun-külkü tamaşa menen catkan cerde, Bayış baatır, agası Canıştı karay söz baştap aytıp turgan ceri:

05. Aylanayın er Canış,
Sözümdü caman körbösöñ,
Köödöksüntüp cemelep,
Köñülümdü bölbösöñ.
Mende bir kaygı, sanaa bar,
Beylifidi cazıp cöndösöñ.
Abalı kудay caratıp,
Adam kılıp koygonsoñ;
10. Akılım cetet, al cetpeyt,
Ar ubakta oylonsom.

- Uktasam ketpey tüşümdön,
Oyumda turat oygonsom.
Oydoguga cetpese,
15. Kurusun oyun, tamaşañi.
Oolukturat cürögüm
Oylop turat sanasam.
Argası kanday bolot dep,
Akılımdan adaşam.
20. Camandık kelse bir körçü,
Catındaşım cubayım,
Caş balapan eköbüz,
Ata dankın surayın.
Bilgenindin bardığın
25. Caşırbay aytçı ugayın.
Çoñ atabız Aziret,
Kanday bolgon han eken?
Kayrattuu baatır dep ugam,
Kaysını çaap aldı eken?
30. Biz unutupay cürüügö,
Bir belgisi bar beken?
Baş, ayagın aytıp ber
Baatır beken şer beken?
Balban beken, er beken?
35. Başınan kanday keldi eken?
Baatır bolsok biz dağı,
Başka düşman çoçunup
Balasımın baldarı,
Baatır çıktı deer beken?
40. Ar ubakta çaşımdan,
Ulamadan ulaymın.
Çoñ atam kanday ötkön dep,
Uruulardan suraymın.
Senden murun atamdın,
45. Kabarın ugup muñaydım.
Aylanayın agake,
Aytpasañ kantip çıdaymın.
Akkürgüngö Aziret,
Çoñ köpürö salgan dep,
50. Kolomoluu kol menen,
Kıtaydı kırgın salgan dep.
Sıyadattın köp kolun,
Eki kur çaap algan dep.
Köpürösün ölördö,
55. Kızıl taştan kınatıp,
Bekittirip salgan dep.
Uşunusu çın bolso,
Aylanayın agakem
Eköbüzdü arman köp.

60. Köpürö catsa körünböy,
Emgiçe colu bekilip.
Köp cıyılıp barbasa,
Özü açılбайт тешилip.
Oşondo çok eköobüz
65. Azamat bolduk cetilip
Oşono oygo albagan,
Atabız momun kişi eken.
Aziret Han barında
Kurap ketken iş eken.
70. Baatırdıktı unutup
Catıp alçu biz beken.
Suragan sözüm çın bolso,
Aytıp ber, aga, anıgın.
Uluu menen kiçüüdön
75. Ata cönüm taamdım.
Uşu baştan tartamın,
Çoñı atamdın kalıbın.
Dayınsız tirü bolguça,
Ölgenü cakşı canımdın.

80. Kırk cigiti kurçap, kulagın salıp, Bayıştın sözün tıñşap, cardanıp
Canıştı emne deer eken dep karap turuştu. Canış baatır-Bayıştın sözün
ugup köp oylondu: «Munun ooluguşu kanday? Balkim bir düşman
oolukturgan çıgar? Munun çının aytayın da, anan akıl körsötöyün» dep
agası Canıştın, Bayışka aytkanı:

- ___Aylanayın calgızım,
Ukkayıñdın baarı çın.
Ulamadan ugupsun,
Çoñı atamdın çabıtın.
85. Balalıgıñı emespi,
Bayatan senin aytkanıñı.
Ata-baba, tegiñdi,
Açık-ayırım suradıñı.
Adam uulu içinde,
90. Aytiluu Kırgız uraanıñı.
Andaylardı suraşka,
Cetelek senin ubağıñı.
Men da ugam karıdan
Bek candagan baatırdan.
95. Tübünön baktı taygan çok,
Tirүүлöy kızır daarıgan.
Tukumunan han bolup,
Tüşkön emes tagınan.
Kıtay da neçen kırılğan
100. Atañdın baatır çağınan.
Akkürgündün betine,

- Çoñ atañ salgan köpürö,
Öz atañ Nurgan köp bargan,
Köpürönün çetine.
105. Altımış künü tünögön,
Tuu tigilgen sekide.
Zıyarat kılıp zırkırap,
Közünön çaşı dırkırap,
Altımış koşun bir turup,
110. Alar da koşo burkurap.
Açılıp ketse köpürö,
Aman ötüp ketüügö,
Batına albay kaytışkan
Akkürgün suusun keçüügö.
115. Atabız Nurgan el bagıp,
Oşondon beri tınç catat.
Körünböy kayıp eelegen,
Köpürö kaytıp col açat,
Aziret Handın işinen,
120. Col açılса kim kaçat.
Sur corgo tulpar miñgeniñ,
Sur buçkak bolso kiygeniñ.
Kızığı uşul bolboybu;
Tirüü adamga düynönün.
125. Türü suuk sözdördün,
Tübün taap süylödüñ.
Kızmatıñda kırk cigit,
Kılçañdabayt bularıñ,
Tuygun, şumkar kuş salsañ,
130. Tarkabaybı kumarıñ.
Tamaşañbı, çınıñbı?
Dayınsız sözdü suradıñ,
Oşol sen suragan köpürö,
Kayıp eelep mañdayın
135. Kalkagar kara taş algan,
Kañçalık adam ötö albay,
Közünön kara çaş algan.
Kızır eelep büyüzün
Kıygaktuu kızıl zoo algan.
140. Kıtay, kırgız ortosu,
Kırılışpay tınç kalgan,
Uguşumda çoñ atañ
Kıtaydı dalay oodargan.
Eliñde tınçtıк bolgon soñ,
145. Esiñe alba eç arman.
Atabız, Nurgan padişa
Aga altımış şaar karagan.
Elibizdin içinde,
Künügö oyun-tamaşa.

150. Erikkende kuş salıp,
Eerçişip cürsök canaşa.
Aylanayın calgızım,
Senin aytkanıñ kaday kargaşa.
Ce eteletken duşman cok,
155. Ce eliñdi biröö buzgan cok.
Altımış şaardı kızırcı,
Açkası cok, baarı tok.
Alaptagan calgızım,
Mınça emne bolduñ cok.
160. Padışa Nurgan atabız
Döölötündö catabız.
Elibizde duşman cok,
Eminege kapabız.
Erkeletip çoñoytkon,
165. Baybiçe Külkan apabız.
Atabız bolso karıgan
Enebiz kempir abıdan.
On ceti menen on beške,
Caşıbız keldi cañıdan.
170. Biz emespiz maşığıp,
Coonun sırın taanıgan.
At üstünö mine elek
At kadırın bile elek.
Ayıldan çıgıp cortuulga,
175. Altı kün sapar cürö elek.
Aytkanıñ kaday kargaşa,
Açılgañ cañı gül elek.
Baltır etifi kata elek,
Balapan cünüñ bata elek.
180. Üydön çıgıp talaaga,
Üç künü udaa cata elek.
Baltır etifi tolo elek,
Bastaşarga coo izdep,
Barar kezifi bolo elek.
185. Çımır etifi kata elek,
Çırımtal cünüñ bata elek,
Çıgıp üydön talaaga,
Çıdap üç kün cata elek.
Tomuk etifi tolo elek,
190. Tosup çıgıp coo kelse,
Toktotoor maalıñ bolo elek.
Ton tozdurup kiye elek,
Top kadırın bile elek.
Erezege cete elek,
195. Ene süt oozdon kete elek.
Eerçişip kayda barabız,
Eki bala sekelek.

- Sen cıyırmanı aşıp cık tolup,
Menin otuzga caşım toktolup
200. Kara çaçtuu Kıtaydan,
Kaçpay turgan çak bolup.
Mına oşondo barabız,
Alptarça kayrat küç tolup.
Oolukpay baskın demifidi,
205. Ukpaymın kayta kebiñdi.
Oyronuñ çıkkan bir duşman,
Tapmak eken ebiñdi,
Çındap duşman buzuptur.
Çıgarmakka celiñdi.
210. Seni buzgan duşmandı,
Mindan barıp tabayın,
Tiyüüçü bolso koluma,
Tirüülöy cerge kagayın.
Öltürüügö kıybasam,
215. Ömürü orgo salayın.

Canış Bayıştın sözünö cooptu berdi da, «Kırk cigit üydü köçürüp, maldı aydap cay kelgile» dep, Canış Baatır şaardı karay cürüp ketti. Bayış kırk cigitti eerçitip Canıştın arkasınan ketip, ordosuna tüşüp, atın baylap, atası Nurganga salam berüügö kele catsa, Canıştın atasına aytıp catkan sözün tiñşap tura kaldı. Nurganga Canıştın aytıp catkan sözü:

- Assaloomu aleykum,
Padişa Nurgan atabız.
Baldarınız koş kölgö,
220. Kuş salıp kele catabız.
Acal cetip ölgönçö,
Adam da bolboy kalabız.
Orto kölgö üy tigip
Başkı kölgö kuş salıp,
225. Kızıktuu boldu tamaşa.
Kırk cigitti alparıp
Kaytara keldi Bayıştıñ,
Kalp cerinen çır salıp.
Başkı kölgö bee baylap,
230. Kök ala sazda mal caynap,
Kısır emdi tay soyup,
Cez mocuda et kaynap
Kaymak mayday tomurup,
Kazı kertip, cal çaynap.
235. Oylonup alıp Er Bayış,
Oyuma saldı bir sözdü.
Ce çaş ömürdü calkıçu,
Buzuktan ugup körgöñbü,
Bul şumpay balañdın

240. Aytkanına kim köndü.
El eskirtken emedey,
Eldin cayın bir surayt.
Eki zandın arası,
Cerdin cayın bir surayt.
245. Aziret Han kanday dep
Atamdın cayın mifi surayt.
Adamdı koyboy cayına,
Atırılıp tıncıbayt.
Aziret Han barında,
250. Akkürgündün çetine
Kan köpürö salgan deyt.
Kıtay, Kırgız el bilbey,
Bekitilip kalgan deyt.
Tilegenim tirüüdö,
255. Bir Kudaydan cardam deyt.
Kıtaydı karay bet alıp,
Bir barbasam arman deyt.
Oolukturup çunaktı,
Oydu çok cerden burganbı.
260. On küngö cetpey tabayın,
Oolukturgan duşmandı.
Oyuna koysoñ çunagıñı,
Arañ turat sızganı.
Ala köödön al bir er
265. Aldap-soolap akıl ber.
Atalığıñ oylonso,
Aytkanına makul deer.
Akılı bar er ele,
Alıstap barıp til bileer.
270. Elöörügön çunaktı,
Temir kanat çaşsıñı de,
Calañıdagan türöttü.
Çaşıñda nege şaştıñı de,
Baatırlıkka tayanıp,
275. Cıyırmadan cayıñ aşsın de
Kurç cürögün toktotup,
Katu aytkın betine.
Körsötüp ayıp ar sözdü;
Köñülüñ kalsa meyli de.
280. Tübün baykap oylonso,
Tüşö kalıp zeerine,
Ak örgöönün tuşunda,
Tıñşap turgan Er Bayış,
Agasına kulagın,
285. Aytar sözün belendep,
Suusap turgan Er Bayış.
Açuusu kelip Bayıştın,

- Kabagı karış t y l p,
Kaardanıp  st n 
290. Kirip bardı cutunup.
Eki kolu boorunda
Tura kaldı umtulup.
A uusun bir az taratıp,
Kabagın cayıp turganda;
295. C r g  s y p kubanıp,
Cazıla t şt  Nurgan da,
Calt karadı kılçayıp,
Baybi esi K l kan da.
Eki kolu boorunda,
300. Er Bayış turat s z baştap,
Ozunup kelgen Er Canış,
Oturup kaldı kıyşayıp.
Ene-atası s z n ,
Kulak salıp turgan  ak:
305. __Aylanayın atakem,
Arzımdı aytıp turam men.
Agakem Canış aldında,
Anıgı b g n keşeşem,
Ala k dd n  aş bala,
310. Akılışı cok debeseņi.
Abıdan baykap anık uk,
Ak s t bergen enem sen.
Kabarın ugam karıdan,
Cok elem colun taanıgan.
315. K rb g n cerdi k r g ,
Emineden talıgam.
Oyuma t ş p oolugup,
Oktolup turam  afıdan.
Atake, ke kin akışıdan,
320. Aybıkkın duşman daşkışıdan.
Akılıma ceşdirip
Adaşmak boldum kalkımdan.
Atağı  ıkpayt alıska
Ayarlanıp tartungan.
325. Enekem, ke kin s t şıd n,
T r ld n ele i işiden.
Adam bolup caraldım
Ata-ene senin k  şıd n,
Aman turgun, ata-ene;
330. Alıskı colgo k t n m.
Ak munar toonun ber  ağı,
Aydışı k lg  baramın,
Aziret Han a men dağı,
Kor kılbay azap tartırbay,
335. Koldoso tır t  arbağı,

- Atağı çıkpay catabı,
Nasılı baatır baldarı.
Kara kış menen kaptalğan,
Kızıl kum menen çaptalğan.
340. Kırk kılımdı bolcotup,
Kınoosun ciksiz kınagan.
Kızıl taşka okşotup,
Kıtay usta çıñagan,
Körünüp turat caltırıp,
345. Köpürö suunun betinde,
Kara zoo menen kızıl zoo,
Kınalğan eki çetinde.
Kayıp eelep kalğan deyt,
Çoñı atam salğan köpürö.
350. Eelegenı çın bolso,
Oşo kayıbı menen karmaşam,
Kañçalık katuu bolso da,
Kara zoonu carbasam.
Aziret Han atamday,
355. Aydıñ kölgö barbasam.
Kuş salıp kumar cazarga,
Kıtaylardan túbündö,
Acıratıp albasam.

Oşondo Nurgan Bayıştın sözün ugup, bardıgın baykap turup,
Canıştın sözün ulap, caman ayta albay, caalın körüp cazganıp, cakşı söz
menen caykayın dep, Nurgan Bayıştı karap aytkanı:

360. ___Aylanayın karaldım,
Kanday süylöp turğanıñı.
Barsa kelbes saparga,
Köñülüñdö burasıñı.
Carganattay caş bala,
365. Cakşı emes coop suraşıñı.
Canagı işke cetüügö,
Cete elek sungan kulaçıñı.
Oolukpagın, balam sen
Balapansıñı eköñı teñı
370. Kayda tentip ketesıñı,
Kalıñ Kırgız eliñen.
Kanday alda kalamın,
Karıganda atañdın,
Bilbeysiñbi abalın.
375. Altımış şaar ceriñ bar
Altın, kümüş caydırgan,
Kazınañ bar, kenıñ bar.
Handıgıñdan öksübös,
Kalıñ Kırgız eliñ bar.

380. Kalkıñdan tentip ketkidey,
Kay ceriñde kemin bar.
Köz açıp körgön, baldarım.
Tilimdi algın barbagın
Tübü küçtüü duşmanga,
385. Cete elek barar darmanıñ.
Akıldan şaşıp oolukpay,
Atandın sözün karmagın.
Kol aldında kalıñ el,
Koşomat aytıp maktasa,
390. Añdışıp duşman coo çıgıp,
Atıñdı başka çappasa.
Künü, tünü canıñda,
Kırk cigitiñ saktasa,
Balam Bayış, ne arman.
395. Caralıp calgan düynödö,
Ölböy, öçpöy kim kalgan.
Aziret, Aalı çoñ balban,
Kudaydın şeri atangan,
Karuusu ketip köp cerde
400. Budagı bolgon bey arman.
Sen muştumday balasıñ,
Eeligip kayda barasıñ.
Karuu, küçtüñ tolu elek,
Kaygıga bizdi salasıñ,
405. Kamasa Kıtay soo koyboyt,
Kanday ayla tabasıñ.
Akkürgündün arası,
Altı ayçılık col bolot.
Agıp catkan suusu cok
410. Kakırama çöl bolot.
Adamdın köbü coldo ölüp,
Körbögönü kör bolot.
Tulpardan tuyak tügönöt
Tirüü adam candan tüñülöt.
415. Tuş-tuştan tuura col ketet,
Duşmandan türö kol kelet.
Oyloçu, Bayış karagım,
Oşondo cardam kim beret?
Acıdaar bar soylogon,
420. Colborsu bar coylogon,
Aybandın alpı köp bolot,
Adamdı tirüü koybogon.
Karışkırlar kabışkan,
Dübürtün ugat alıstan.
425. Akkürgündün çölündö,
Ar türdüü balaa cabışkan.
Men dagı baştap barganmın,

- Aziret Handın örnögün;
Uşaktan ukkan söz emes,
430. Közüm menen körgömün.
Altı ayda basıp ötkömün,
Akkürgündün çöldörün.
Köpürönün başına,
Köz kayrap kızıl taşına,
435. Akkürküdüün betine,
At çabuuçu sekige,
Altı ay salar col tartıp,
Arañ cetip çetine.
Col açılar beken dep,
440. Közümdün yaşı dırkırap,
Ziyarat kılıp zırkırap,
Altı miñ koşun oşondo,
Koşo turgan burkurap,
Eki ay bizde cok bolgon.
445. Es alıp bir kün tınçımak,
Aydap barıp tülöögö,
Altımış ak boz bee soydum.
Kanı, cini tögüldü,
Soyulgan miñ san ak koydun.
450. Mına oşondo tūfūlūp
Köpürönü men koydum.
Menden tilek ötpögön,
Senden tilek ötöbü?
Menin alım cetpegen,
455. Senin alıñ cetebi?
Körünüp turat közümö
Köpürönün bekemi.
Cıyırma beške çıgarsıñ,
Bilek küçüñ çıñarsıñ,
460. Karuu-küçkö tolorsıñ,
Aydıñkölturmak oşondo,
Kıtayga kire bararsıñ.
Oşondo coonu talgalap,
Kılıçtın mizin calarsıñ...

465. Bayış baatır külümsüröp atasın karap, kökülün tarap, agasın
sınap, özün-özü çıñap, kayratı batpay elirip; çıga turgan attay
moynop orguştap, ottoy közü oynop, atası Nurganga karay aytkan
sözü:

- __Aylanayın atakem,
Kargasıñ da baramın;
Alkasıñ da baramın,
Tuulganda ölgön balamın ,
470. Tirüümdö silerge,

- Tiyelekko zalalım.
Camandık kaabı bolboso,
Kalgan cok bizde caşçılık.
Can kalkalap cay taap,
475. Catabızbı caşınıp.
Cortuulga attanıp,
Cer taanıbay açılıp
Aylanayın ata-enem
Acal cetip kün bütüp,
480. Ölbögön barbı pendeden.
Öčkön şamday dayınsız,
Ölgöndöp kayta kelbegen.
Ak şumkar salsak attanıp,
Kırk cigit bütsö çaktanıp.
485. Apırılıp kalp aytıp,
Aylında cürsö maktanıp.
Attanıp alıs cer körböy,
Cortuuldan coolap el körböy,
Epečildik kılşa saktanıp,
490. Oşondo adam bolobu.
Baatır cürök, balban küç,
Otuzunda tolobu.
Tabına cetpey kaçkan kuş,
Aylanıp tuurga konobu.
495. On ekiden ötkön sofi,
Balalık caştık kalabı.
Baatır bolçu adamdın,
Başında kayrat talabı.
Cürögümdü kurçuttu,
500. Aytkan sözü canağı.
Er Canıştı koşup ber,
Eerçitip alıp baralı.
Aydıñ köldün betine,
Ak şumkar kuştı salalı.
505. Alıbiz cetse Kıtaydan,
Ak munar toodon berkisin,
Acıratıp alalı.
At mingenge kubanıp
El bilgenge cubanıp,
510. Kurulay cürüş bolobu.
Kuş salıp kumar çıgarıp,
Kalkında cürüş bolobu.
Karanday küçkö çıñalıp;
Akıñdan keçip ata-ene
515. Uruksat ber, bata ber.
Eç bir duşman sende cok,
Eliñdi biylep cata ber.
Özüñ aytıp körsötkön

- Bararıbız alıs cer
520. Catıp alsak dos, duşman
Aziret Handın baldarı,
Caman çıgıp kaldı deer.
Altı ayçılık col bolso,
Abıdan ısıq çöl bolso,
525. Arasında cerdegen,
Adam uulu bolboso;
Atırılıp ar cerden,
Aybandın alıp col tosson
Aylanayın atake,
530. Menin barar cerim mına oşol.
Acal cetip kün bütsö
Kayda bolso bir ölüm,
Örttöy kaptap coo sayçu,
Ötkür erdin biröömün.
535. Özüfdün aytkan sözüfdön
Öröpküp uçat cürögüm.
Uruksat berseñ, ata-ene,
Uzak colgo baratam,
Uçurap türdüü aybandar,
540. Köñüldün çerin taratsam.
Aldımda tulpar sur corgo,
Alıp uçar kanatçan.
Columdan çıkkın colborstu,
Kulaktan alıp minemin,
545. Kara kulak şer kelse,
Kabılan attuu er kelse
Katıramın tilegin.
Acıdaardın conunan,
Tirüülöy kayış tilemin.
550. Andan körö, atake,
Kolomolu kol bergin,
Koşo bargın balam dep,
Er Canışka col bergin,
Altı cıldık kütünüp
555. Azık-tülük mol bergin;
Acalım cetip ölbösöm,
Ata-ene seni, bilermin.
Unutulbas ömürdö
Uşul coobuñ silerdin.
560. Karı ata-enem sen,
Kalp aytasıñ debesen,
Kayratı mende miñ erdin.
Koşup kurat kol berseñ,
Köpürönün başında,
565. Tuu cayılıp catışsın,
Cürögün alıp duşmandın

- Bir kızıkka batışsın.
Kıtaydın kolu çok bolso,
Köpürö başın saktasın,
570. Añdışkan coonun çeginde,
Alamandap catpasın.
Duşman kelse kapıstan
Türülö çıgıp kaptasın.
Kırk cigit menen kamdanıp
575. Aydıñ kölgö biz barıp,
Abıdan colun taanylık,
Ak şumkar salıp şafıdanıp.
Dürbü salıp köp koşun,
Karap catsın tafıdanıp.
580. Bayıştın sözü basılıp,
Toktodu köönü cazılıp,
Enesi Külükan burkurap,
Közünön caşı çaçılıp:
__Aylanayın balam, dep
585. Ooluguşuñ caman dep;.
Tura kaldı şaşılıp,
Canına kelip oturup,
Cakasına kol sunup.
Moyununan kuçaktap,
590. Közünön caşı burçaktap.
Kağılayın balam dep
Kargan kempir kılçaktap,
Bala körböy zarıgıp,
Kudaydan tilep zarıgıp__
595. Kıynalıp keldim başında,
Canıştı kördüm carık etip.
Tak kırk altı caşımda
Sen boyumda bolgondo,
Ay altıga tolgondo,
600. Caydın künü caykalıp
Başkı kölgö kongondo.
Bar tamagım dapdayar,
Caynap turgan ordomdo.
Sen boyumda colborstun
605. Etine talgak bolgomun.
Törörümdö kırk künü,
Kıynoosun tartım tolgoonun.
Öödö bolboy oşondo
Ölö turgan bolgomun.
610. Atañ Nurgan oşondo,
Kalıñ Kırgız elinin,
Mergenderin cıydırgan.
Colbors atıp bersin dep,
Carçı menen çakırıkan.

615. Atıp kelip berem dep,
Afiçılar tarap tuş-tuştan,
Colborstu cokton taptırgan.
Mergenge beşti attırgan,
Cürögün tuurap cedirip,
620. Terisin kabat captırgan.
Töröp iyer beken dep,
Tört künü terige catkırgan.
Ötüşüp ketken talgagım,
Arañ cangan ter menen,
625. Beş colborstun cürögün,
Bir tuuratıp cegenden__
Ugap bolsofi sen için,
Ubarası uşul enefidin.
On eki aydın cüzündö,
630. Omurtkam sızdap törödüm.
Oşo azabıfıdı unutup
Aylanıp üç maal bölödüm,
Cumurtka çaynap cetilttim
Paydañdı kaçan körömün,
635. Acal cetip biz ölsök,
Kümön go senin kömörüñi.
Til algın barba alıska,
Men__kempir, atañ__abişka,
Tentek tuulgan balasıñı,
640. Tereñ akıl Canısta,
Karuuñar tolgon ubağı,
Kor kılbay bizdi bağışka.
Kayrılbay ketseñi, baldarım
Karıganda kaptadıñı,
645. Kayğı menen naalışka,
Ölgönçö bağıp körgülö
Ölöp ketsek kömgülö.
Kepindi kenen cazdırıp
Mazarga mürzö kazdırıp,
650. Kömüügö kana tıñ bülö.

Bayış baatır ündöböy, enesine coop berbey eşikke çıgıp ketti. Canış ata-enesine ayttı: « Bul balañar bolboyt, munu kalk bilgen daanıñman bekterdi, bilimdüü biyelerdi, koco, moldolordu, eşenderdi, epçil süylök çeçenderdi çakırıp alıp oşolor menen köptön aytıp toktotuu kerek»,__ dedi. Nurgan ıras kördü da, 60 şaarındağı cogoruda ayılğan akılmandardı çakırıp aldı. Bayışka araçı saldı. Oşondo koco, moldo, kazı, muptu, eşen, çeçenderge Bayış baatırdın bergen coobu:

__Koco bolsofi daarat al
Başarıña selde çal,
Menin aytkan sözümö

655. Koşomat kılbaş kulak sal;
Koşomatçı, caktooçu,
Koco bolboy kurup kal.
Tün uktabay zikirge
Orozodo bitirge,
660. Adam ölsö opuldap
Canaza dooron bitirge,
Can kıynabay aldap cep,
Kıdırıp cürgön tütüngö.
Ooru körsö dem salıp
665. Opuldagan moldolor.
Ortoçu bolboy bekerge
Öz coluñdu oñdongor.
On miñ koşun bir kelse
Men emesmin kor bolor.
670. Kazı menen muptular
Kalıstık menen curt surar,
Kalp kara özgöy doo menen
Aktın işin çıkçuular,
Mende kaday surak bar,
675. Mende surak cok bolso,
Çenime tiybey ıraak bar.
Araçığa kelipsiñ
Alka kuça eşender,
Caaktaşıp aytışçuu,
680. Catık tildüü çeçender.
Canış-Bayış baldardı
Caykabay ıldam kete ber,
Baarıñ birdey araçı
Aldooñorgo kirbeymin
685. Ayardıgım karaçı.
Türkügö kire kerüüçü
Men emesmin kördüñör
Tüpsüz erdin balası,
Öz balañar amanbı,
690. Oylogula çamañdı,
Öküm menen siledi,
Baldarıñdı alambı,
Siler aytkan söz menen
Sapar cürböy kalambı.
695. Kayday taap aldıñar
Aldoogo cürçü camandı,
Eşen, koco, kalpalar
Kazı menen muptular.
Uluñdun sözü uşu dep,
700. Ene-atama aytıp bar.
Köp bolso bizdi körö albay
Uşak kılar içi tar,

- Emi kayta kelseñer
Ölböymün dep oylonbo,
705. Birden tüştö tülöö kıl,
Bul sapar tirüü koygongo.
Unutup kalba baarıñar
Kardıñar çayga toygondo.
Coop berip col açıp
710. Cönötsün bizdi alıska,
Aytıp bargın atama.
Çın tursañar kalıska,
Calgız aytkın araçı
Catındaşım Canıška.
715. Caştık kılbay caltanbay
Bel baylasın namıska;
Acal cetse akırı,
Üydö da catsak ölobüz,
Çımınday candın barında,
720. Çın ölümgö könöbüz.
Ölüm üçün şak iyip,
Bışıp turgan mömöbüz.
Kayhar köz, kara küç tördü
Cer aldına tögöbüz,
725. Suranamın köbüñdön
Koop sanap korkpoymun ;
Korduk menen ölümdön.
Düynögö ustun bolboymun;
Tirüü cürsöm calgız men.
730. Ölüp ketsem öksütüp,
Tirüñün sanın kemitpeym,
İş oñolsun cönötsün
İşenbi күнү күндүз de,
735. Padışa Nurgan atamdı,
Baldarıñdı kölgö barıška,
Kıtaylardın kolunan,
Acıratıp alıška.
Abıdan tilek çoñ bizde.
Araçılar cönöştü
740. Eki-ekiden keñeşti.
Bayıştı buzdu bular dep,
Padışa alat kaarına.
Çının aytıp çuruldap,
Coop berelik cabıla.
745. Cakındaşıp baralık
Canış bektin canına
Araçılar keñeşıp,
Arman aytıp baratat.
Ne kılarnı bile albay
750. Biri-birin karaşat

Öz başına kelgende
Ölör künün samaşat.

Araçılar keñeşip, sözün Talıp ešen degen eşeñe berişti “Nurganga siz coop beriñiz, bizdin baarızdın ukkan-körgöntübüz uşu deybiz da sizdin sözünüzdün çındığına kübö bolup berebiz » deşti.

Eşeni, sopusu, sakçısı, kazısı, muptusu, miktısı, çeçeni, ebi çok beçeli bardığı Nurganga salam berip oturdu. Oşondo Talıp Ešen özü Nurkanga çoñı, kadırlıu, barktuu kişi bolgon. Balası Bayıştın sözün agası Canışka, atası Nurganga, enesi Külükanga aytıp turgan ceri:

755. Barkımdı bilgen han elefi,
Bayagı ešen debeseñi.
Acalımdın cogunan
Aldıña keldim men esen.
Baatır Bayış balaga
Araçı bolup biz bardık,
760. Açuusu kelip bulkunsa
Aylabız ketip kumcardık.
Koco, moldo, kalpa dep.
Kazı menen muptu dep,
Kasiyetiñ köp bolso
765. Kanakey meni cutçu dep,
Kaarlanıp karasa,
Közünön calın ot cangan,
Baralına kelgende
Batına albayt eç balban;
770. Aalı balban sıyaktuu
Aybatı bar şafıdangan.
Coop bersin sapar colgo deyt.
Enem menen atamdın
Aytkanına bolbo deyt,
775. Köndürbösoñ atamdı,
Silerdin cöndü tabam deyt.
Bereniñ Bayış işenbey
Peylifier maga caman deyt,
Bir catındı tebişken
780. Birigib emçek emişken
Sözümdü kıybayt agam deyt,
Kaltırbay kadir köñülün
Batasın berip köbüñdün
Kulunıñdu cönötkün,
785. Kudaydan tilep ömürün.
Kayratın körüp söz ukkan,
Ešen, moldo, koco bar.
Kaardanganda biz menen,
Kazı, muptu koşo bar.
790. Sizden başka baarız,

- Cönötüügö ıktıyar.
Atası Nurgan mingizgen
Handıgının iretin,
On eki caştan bilgizgen,
795. Közümdün tirüü çağında
Könsün dep altın tagıma,
Handıkka kaalap kirgizgen,
Koco, moldo, eşendi
Kazı, muptu, çeçendi
800. Kaltırbay baarın eerçitip
Cönödü Nurgan abıška.
Tegerektep olturup
Keñeşin saldı Canıška
Keñeške aldı cakının
805. Kep tarattı akırın,
Keyitpey turgan öfidöndü
Er Canış, Bayış baatırın,
Atası Nurgan baarına;
Aytıp turat akılın.
810. __Coop bergin ata baralık,
Cogolgon bizden balalık.
Batañdı bergin cazılıp
Abıdan köönüñ, agarıp;
Alkıñıñ tiyse, atake,
815. Aylanıp eldi tabalık.
Kaltırbasañ köñülün,
Kayratı kara too carat.
Kalıñ Kıtay coo turgay,
Kalmaktı koşup oodarat.
820. Begime meder bolorgo,
Beline kemer bolorgo,
Men barbasam kim barat?
Minip tur altın tagıñdı,
Bilip tur misir şaarıñdı,
825. Oolugup kalgan Bayış'tın
Oyuna koye berelik
Acal cetip ölbösök,
Aylanıp tirüü kelelik.
Barbagın dep balaga
830. Paydası cok tefelip,
Akıl aytıp bersem men,
Anıgın ugar atam sen.
Altımış şaar kalkıñdan,
El çakırgın ertefiden.
835. Cer cüzündö ceti han
Kimisinen baktıñ kem.
Kerineyçi keltirip,
Surnaydı tarttırıp,

840. At-kunandı çaptırıp
Baldarıfidan ayanbay
Dünüyöfidü sarp kılıp;
Küngürögön konoktu
Altı künü baktırıp,
Başkı köldöy çık kılıp
845. Canar toodoy et kılıp,
Tamaşanı köp kılıp,
Baatırlardı bet kılıp,
Balban menen eñiştı
Bir-birine caktırıp.
850. Aldına atan töö berip
Saarına bee berip,
Cetimge kiyer ton berip
Cetpegenge çoñ berip,
Koco, moldo, eşenge,
855. Kol kayırdı mol berip,
Cesirge soyer koy berip
Ceti künü toy berip.
Kalıñ kırgız köp elden,
Kol caydırıp duba alıp,
860. Toyuñdan cegen el ketsin,
Topoloñdor kubanıp.
Toyuñdun tübü toy bolor,
Tüñülböşö ulanıp.
Ölbösün, össün, baldarım,
865. Ömürüñ menen çaşığı dep,
Keler bolsoñ, baldarım
Kem bolbosun başığı dep,
Acal cetip ölsöñör
Azabın tartkan ata-eneñi
870. Uşudur bergen aşığı dep,
Toy berip eldi tarkatıp,
Keçiktirbey cönötkün.
Balafıa bergen toy üçün
Kemiyt bele döölötüñ,
875. Cer cüzünö ugulsun,
Cetişken senin söölötüñ.

Canıştın sözüñ atası Nurgan, enesi Külükan baştap oturgan eldin bardığı makul aldı. Birinçiden akıl körüştü, ekinçiden handın bütümü deşti.

880. Keñeşin Nurkan bütürüp,
Toy berüügö kütünüp
Kol aldında köp eldi,
Konokko kel dep çakırıp.
Bir cagınan mal soyup,
Kündöp-tündöp bışırıp

885. Eki cüz elütü bee soydu.
Eki uuluna el cıyıp
Berip catat çoñ toydu.
Tünkü kelgen konokko,
Küntügö soyet miñ koydu.
Handın bergen toyunda
890. Biröo moyun tolgoybu.
Padişa Nurgan başınan,
Özü köpöş bay bolçu.
Dünüyösü tütögön
Tört tülügü şay bolçu.
895. Kozu orduna soyuşu,
Kününö birden tay bolçu.
Kol kayırduu bereşen
Konboy koyboyt colooçu.
Konoogo atın çaptırıp,
900. Celdetke kılıç taktırıp,
Cer caynagan konoktu,
Ceti künü catkırıp,
Boz ulanga bir caktan
Kökbörüsün tarttırıp.
905. Balbandarı küröşüp,
Baygeden atın süröşüp,
Baatırları sayışıp,
Bakandarı tireşip
Eñişçiler bir caktan
910. At üstündö eñişip,
Irçıları betteşip
Eki-ekiden ceñişip;
Segizinçi kütündö ___
Tamaşası taradı.
915. Canış, Bayış çarkıldap,
Köpçülüktü karadı,
Bardık kelgen konokton
Bata alsak dep sanadı.
Eşender, koco, moldosu
920. Ceti kün toido bolgonu.
Cer caynagan köpçülük,
Taray turgan bolcolu;
Tamaşası bir türdüü,
Baldarga bata berüügö, ___
925. Kötörüldü koldoru.
Batasın berdi çurkurap
Bardığı ıylap, burkurap,
Baatır Bayış akılman
Bardığın baykap tınç turat.
930. Eki kolo boorunda,
Ak peyiliñ menen cönöt dep,

- Kabagın cazıp karkıldap
Kapalanbay carkıldap
Canış, Bayış eki bek;
935. Caykalışıp coop surap.
Sakalı appak karısı
Köpçülük eldin baarisı
Bata berip catışat.
«Canış, Bayış baatırlar
940. Bak-taalayış bolsun car,
Ata colun uladıñ
Aman-esen oynop bar.
Akkürgüngö cetkençe,
Katarlagan neçen bel
945. Katuu bağıt moynok bar.
Açık kılısın bağıfıdı,
Asırasın canıfıdı.
Aman kelip kütüp al
Altın taacı, tağıfıdı.
950. Aman-esen kayra tap,
Ak kalpak Kırgız eliñfıdı.
Aybalıday Kıtaydan,
Acıratıp algıla,
Aydıñ talaş ceriñfıdı.
955. Şıdır bolsun coldoruñ
Tirүүлöy arbak koldosun
Tuu kötörüp kaçırıp,
Duşmanıñ koldo bolbosun
Aziret Handın arbağı
960. Başıfarga ornosun.
Altı ayçılık sapardan.
Aman barıp, esen kel
At azabın köp tartıp,
Aşarıñar neçen bel.
965. Amanıfıdı tilerge,
Ata-curtuñ uşul el».
Kaldaygan kalıñ bukara
Kalender-cardı beçara,
Eñ ele kiyin arkada.
970. Koco, ešen, moldo kurdaşı
Kazı, muptu el başı.
Kol kötörüp kamınıp,
Koşomatka cabılıp
Neçen köpös bayları,
975. Kapasız cürgön caydarı
Soodagerler kerbeni,
Añçı, adis mergeni.
Baarisı kolun kötördü,
Baldarga bata bergeni.

980. Koco, moldo, eşender
Ürgülöşüp üldüröp
Bübü-bakşı dumana,
Zikir tartıp kübüröp.
Başalaman köpçülük
985. Koşuluşup dübüröp
Bata berdi bardığı.
Oomiyin, dep düñgüröp.

Toygo kelgen köpçülük batasin berip, Canış, Bayışka koştoşup taradı. Canış, Bayış cönömökçü bolup kamına baştadı. Atası Nurgan baldarına altı miñ kol bere turgan bolup, asker kamday baştadı ele, baybiçesi Külükan bolbodu. Özdörün kolsuz, caraksız ciberütü kerek dep enesi Külükandın aytkanı:

990. __Kalcıraysıñ cön bilbey,
Kariganıñ emespi.
Arañ turgan baldarga
Aytpadıñ anday keñeşti.
Karuu-carak mol berseñi,
Kalıñ asker kol berseñi
995. Bilbeysiñi tirütü kelbesti.
Kolomoluu kol berseñi,
Korkobu coodon baldarıñi,
Korkup kayta kelişsin
Surangın calgız barganın,
1000. Oolugun turgan baldarga
Oşobu senin cardamıñi;
Kanı suyuq baldarga
Atışarga caa berbe,
Köp kol koşup berem dep,
1005. Al eköönü degdetpe.
Atışarga caa turgay
Koluna berbe şalk etme.
Calkıp kelsin coo körsö
Canına kılıç baylatpa,
1010. Caraktuu kalıñ kol berip
Caşınan şorun kaynatpa;
Koşomat kılıp baldardın
Koluna berbe ay balta.
Düñgürögön dañkı bar
1015. Tüptütü Kıtay el bolso,
Akkürgündün darıyası
Agımı katuu sel bolso,
Talaşkanı Aydıñi köl
Kıtayga tiyiş cer bolso,
1020. Öz çeginen cabılıp,
Kıtaylar çıksa col toso.

- Akkürgündün boyuna
Duşmandın tuusu ornosu,
Baldarına paydaluu__
1025. Karuu carak bolboso.
Kolomoluu kol bolsun,
Kolunda carak mol bolsun.
Karsıldaşıp uruşup,
Cekeme-ceke çıgışıp
1030. Kalabı tirüü colborsuñ?
Kayrattuusungan nemeler,
Kıtaydın türün körgöndö,
Kaçar cakka ofidolsun.
Oşentip duşmandan
1035. Kadırı kalıp bir kelsin.
Colugup kalsa çeginen
Colotpoy kuup cibersin,
Aytkanımdın çındığın
Ubagında bilersıñ ,
1040. Kılıç, nayza caraksız
Kırk cigitin koşup ber,
Caraktuu bolso coo körüp
Kızıp ketet cindiler.
Ofioy emes altı aylık
1045. Basar colu uzak cer»
Kırk cigiti tokudu,
Eki tulpar corgonu.
Karşı-terşi açtırdı,
Darbazaluu ordonu.
1050. Cakın kaldı baatırlar
Cönöy turgan bolcolu.
Dayardanıp eki bek
Corgoloru tokulup;
Kırk cigitin çogultup,
1055. Aman-esen turgun dep,
Atasına kol sunup,
Eköö eki şumkarın
Koldoruna kondurup,
Vazir__bekter urmattap,
1060. Koştoşuuga çogulup,
«Aman kelgin, baldar» dep
Ata-enesi koştoşup,
Aga-tuugan baarısı
Amandaşıp koştoşup,
1065. Attın başın ofi tartıp
Üzöfigügö but salıp,
Kırk cigiti şart etip
Kıygaç baarı attanıp,
Amandaşıp cönöştü,

1070. Altı cıldı bolçoşup.
Attanıp çıga bererde
Algan carı Kümüşay,
Alımdı ayta salsam dep,
Amandaşıp kalsam dep,
1075. Çıga berer künündö,
Darbazanın tübündö
Gülsıynasın kötörüp:
«Atıfıdın başın bura tur
Azıraak toktop tura tur.
1080. Kayrılp kirip barışka
Kaynatam bar iymendim.
Kaygı-zarın uga ket
Ömürlöşüfi süygöndün,
Kız da bolso tuyagıfı
1085. Tili şirin Gülsıyna,
Tirüülöy cetim-cesirge,
Kaygıñ ötür bir kıyla.
Cürsöñi boldu salamat,
Tüşö elek başıñ mındayga.
1090. Tört aylık bala boyumda,
Tüşümdö erkek oyumda,
Belgiñ iz kaldı karında
Ce beregi erkek bolbodu;
Berenim senin barıfıda.
1095. Kaygırıp ötür ömürüm,
Hanım senin zarıfıda.
Kamaş kelgen cooñi çok,
Kıstap catkan dooñi çok.
Alıska cönöp barasıfı,
1100. Kaygıfıda kalgan ene-atañı
Coluñıdu kündö karasın.
Kagılayın berenim
Kaygıluu kündö kalarımın,
Kargaday bolgon Gülsıyna
1105. Kalkalarımın, bağarımın;
Orduñ kalıp özüñi çok,
Kaygının tuzun calarımın.
Saratan çolpon cıldızday,
Attanıp çıkkın carkırıp
1110. Tuñülböy tirüü bölündük,
Amalsızdan can çıdap.
Aldıñdan muunap tospoyun,
Ayaldık kılıp arkırıp»
Koştoşup kolun karmadı
1115. Amandaşıp zarladı,
İçi örttönüp solkuldap
Koyununa caşı şolkuldap;

- Kalbadı süyör darmanı,
Başın iykep Kümüşay,
1120. Amandığın arnadı.
Karsıldap küldü er Canış
«Balamı alıp bar üygö dep,
Başka tüşsö köröbüz,
Başınan uşu düynö»dep.
1125. Azık cüktöp kırk attı,
Alıs colgo ayardap
Kırk cigit ketip baratat,
Tamak-aşın dayardap.
Oyunda cok baldardın,
1130. At örgütüp cay almak.
Aldında cüröt er Bayış
Atamdın aytkan ceri dep
Altımış adır, kırk çıbır
Aşuusu biyik beli dep.
1135. Anık bolso culunup
Acıdaar çıgat emi dep,
Acıdaarı çın bolso
Cutup körsün meni dep,
Atamdın sözün çın bolso
1140. Colborsu çıgat coldon dep:
Corugan tüştöy ayttı ele,
Colugar maalı bolgon dep.
Aldına tüşüp er Bayış
Aytıp barat dalay kep.
1145. Agasına bildiret,
Ar kaysını dalildep.
Tuş-tuşunun bardığı
Tuyuk adır kerı dep.
Kalp bolobu çını cok
1150. Karılardın kebi dep,
Kaçan çıgat arıldap,
Kara kulak şeri dep.
Külkü saldı er Bayış,
Kırk cigit menen Canışka,
1155. Kırgızda cok kalp eken
Agabız Nurgan abışka.
Uşunça kalptı aytadı
Cönötüp catıp alıska,
Tokoyu köp dedi ele,
1160. Tokoy turmak zar boldum.
At çaldırar kamaşka.
Acıdaar turmak cılan cok
Tokoy turmak tulañı cok,
Kelatabız col tartıp
1165. Kerik turmak kulan cok.

- Kara kulak şer turmak
Karga menen kuzgun cok.
Colbors turmak coru cok,
Colunun cürör oñu cok.
1170. Dariya turmak bulak cok.
Argımak attan et arıp,
Cigittin aldı cöö basıp,
Kıynalgandan baarısı
Kızılı ketip öñü azıp.
1175. Altı ayçılık col ele
Tört ayda cetti eñ şaşıp
Barıp catıp kalıştı
Aydıñ köldün betine,
Köpürönün ber cagı__
1180. Akkürgündün çetine.
Attarın suutup caydaktap,
Aziret Handın barında__
At çubuuçu sekige.

Canış, Bayış köpürönün başına barıp, tuş-tuşunan çalgın çalıp, alıskı cerge, aç kaykı belge dürbü salıp, sanaasın basıp catıp kalıştı. Erteñ menen erte turup, koldu, betti cuup tamaktanıp, attarın tokunup, bardığı çogulup köpürögö kelişti. Kelse mañday cagı kara taş, bul öyüzü kızıl taş, eç cigi cok; al köpürönü Aziret Han saldırgan. Anığın Bayış ukkan. Ukkanının bardığı çın. Köpürönün özü künü bögünküdöy bolup turat. Bayış düynödö cok balban bolgon. Balbandığın Canış da bilbeyt ele. Canış ayttı: «Munu kantip buzabız, carak ala kelübüz kerek eken» dep. «Men buzamın» dedi Bayış. «Menin balbandık küçümdü atam eç kimge bildirbey, toktotup koygon. Emi sapar colunda cürüp bekitet belem» dep çeçindi.

Kınagan kıştı, şıbagan kumdu taanıp turup tepti. Kıştın cana taştın bırın-çırını çıktı. Oodarıp alıp taştap, köpürönün mañdayındagı kayıp eeledi degen kara taştığı kara kıştı tepti ele, talkalamıp kaldı. Oşentip köpürönü açıp aldı. Bir coosun cıgıp, kaytıp keldi da Canışka kubanıp aytkan sözü:

1185. __Aylanayın agakem,
Bildireyin belgimdi,
Sıpayı sırn çaşırbayt
Sırdaşar küngö keldimbi,
Balalık kılbay cakşı ugup,
1190. Baykap körçü, erminbi?
Otton, örttön korkpogon,
Oynoo bala kezimen
On tört, on üç caştığı,
Baldar korkçu sezimen.
1195. Oşondon berki körgönüm
Kete elek menin esimden,
Oşol oynoo kezimde,

- Atamdın beş cüz töösü bar
Örköçü çok baarisı
1200. Ördök moyun kızıl nar,
Cazdın künü köktömdö,
Oynop çıktık köp baldar.
Ošo töönün içinde
Körüngöndü kubalar,
1205. Cakın cetse cazganbay
Tišten alıp ırğitar
Arasında köp eken,
Kişi çaynar buuralar.
Kaçırıp kaldı bir buura
1210. Bizdi karay tuptuura
Çıday albay betinen
Çıga berdim burula.
Baldardın baarı men cakka
Kaçıp berdi çubura.
1215. Köbügün burap çaçılıp
Könöktöy sözün açılıp,
Bir balanı çetinen
Çögölöy tüşüp aymadı,
Çırkıratıp çaynadı.
1220. Çagalmay alğan çımçıktay
Balanın şoru kaynadı,
Tabalbadım oşondo
Acıratar aylamdı.
Koş koldon alıp bir buttan
1225. Açuum menen ırğıtsam
Butu kala beriptir
Karmagan koldo culunup;
Kalkka tarap ketiptir,
Kabarım katuu ugulup.
1230. Toguzumda toktolboy
Mına oşonu kıldım men,
Tayatamdın kolunda
Oynop cürgön keziñ sen,
Balaban künkü iş bolçu
1235. Baatır Canış işenseñi.
Erkeletip ene-atam
Akıl ügüt üyrötkön,
Oynoktuktı oyumdan,
Ošo künü tügötköm.
1240. Andan kiyin ata-enem
Añkıp cürüp cetiltken.
«Mindan kiyin, çıragım
Balbandıgıñ çıgarbay
Baatır bolgun çıdamkay».
1245. Degen bolçu ata-enem.

- Oşonu menen ubadam,
On caşımnda bekigen.
Oşondon kiyin çıgarbay
Saktağamın küçümdü,
1250. Egerde eki bolgon çok,
Ene-atamdın bütümü.
Aşığıp bugün körsöttüm,
Cıyırmada çıgar işimdi,
Açuumdu çıgarıp
1255. Araçı eşen, koconun,
Birin karmap butunan
Birin başka çapmakmın,
Cazığı oşol bolmokçu,
Camandığın tapmakmın
1260. Akıl bergen atama
Ubadamı saktapmın,
Columdan çıksa colborstu
Kulaktan alıp minmekmin.
Acıdaardın conunan,
1265. Tirüülöy kayış tilmekmin.
Barbasın degen sözübü
Padişa Nurgan atamdın;
Kalp aytarın bilbepmin.
Kara kulak şer bolso
1270. Aybandın alkı şer bolso,
Tirüülöy karmap almakmın,
Meni korkutkanı mına dep,
Kimimiz baatır tuura dep,
Atama alıp barmakmın.
1275. Kıraanım Canış körörsüfi,
Tolup catat afigemem
Kıyrata teep kulatkan,
Kızıl kıştı koldogon,
Kıdırı tirüü bar degen.
1280. Kızırı bolso alıp kel,
Kırılışıp köröyün,
Kılıçsız kanın tögöyün
Kutmanım Canış, körörsüfi,
Kaynap çıgat afigemem.
1285. Kaftara teep kulatkan
Kara kıştı eelegen,
Kayıbı tirüü bar degen.
Kayıbı bolso alıp kel,
Karuulaşıp köröyün,
1290. Kancarsız kanın tögöyün,
Köfülü tınıp baatırlar
Attın baarın caydaktap,
Butu, kolun bekitip

- Çider salıp baymaktap,
1295. Oozduktarın çıgarıp
Ortoktoşup toyguzup
Oonatıp kayta sugarıp,
Köfitörö eer kök campooz,
Caba salıp tokudu,
1300. Attın baarın dayardap
Cönöy turgan boluştu.
Cetek atka cigitter
Cügün artıp kamdamıp,
Cönöy berdi baatırlar;
1305. Colgo tüşüp şafıdanıp,
Cortuguna kırk cigit
Kelip barat tañ kalıp.
Köpürönü karasa
Köz kubantkan tamaşa,
1310. Buruksugan arçadan,
Bir cüz ustun sanasa.
Köpürönün betine
Beş miñ kişi batkanday__
Colun tosıp kaması.
1315. Öyüz-büyüz zoolordun
Boorunan üfkür oydurgan,
Eki başın tiretip,
Ustunun tegiz koydurgan.
Başka cıgaç çiriyt dep,
1320. Uuz arçadan sundurgan.
Eki başın bekitip
Korgoşun kuyup tundurgan,
Uuz arçadan ulatkan,
Uluusun ciksiz kınatkan.
1325. Köpürönü körgömdöp,
Ulandısın bekitip,
Kolo menen çırmatkan,
Pancırasın koozdotup
Altın menen sırdatkan,
1330. Buzula turgan neme emes,
Duşman kelip buzbası.
Kezep kelip ıraaktan,
At bastırıp toptoşup,
Köpürödön ötüştü.
1335. Közünün kırım kubantıp
Köñülün cazıp ketiştı,
Uluu-kiçtü debesten
Ubadasın bekitti.
Agası Canış süylödü,
1340. Sırttan sınap biyledi:
Acal cetip kün bütsö

- Ölsök çoĝuu ölölük,
Biribizge biribiz
Süyönüşüp cölönüp,
1345. Tirüü kalsak ölgöndön
Ölgöndü şeyit kömölük.
Miñ koşçuga bir başçı,
Oşo başçı col aşçu,
Karılardan uguşum,
1350. «Bir ıntımak küç cakşı»
On da bolsoñ çifi tursafi,
Miñ alaman coo kaşçu.
Cönödü Canış col baştap
Baratat Bayış tür taştap,
1355. Altımış özön ak munar,
Arkaygan biyik zoolor bar.
Başında açık colu cok,
Tegerete tuyuk car.
Üstünön tuman arılbayt,
1360. Baştarı appak möñgü kar,
Coo barbı dep köz salbay,
Col arıtıp iz çalbay
Carışıp ketip baratat
Baarısı köpkön caş baldar.
1365. Bala da bolso Bayışta,
Akıl da bar, erdik köp;
«Aylanayın agakem,
Arıtar cerge keldik» dep.
Aldında ketip baratat
1370. At aldın tiktep, col tiktep,
Azıraak tüşüp olturup,
At çaldırıp alalık
Tuş taraptın baarına
Turnabaydı salalık.
1375. Aydın köldün beline,
Şaşpay çıgıp baralık
Çalgınçı izin çalbasın,
Cortuulçu kelip kalbasın,
Karoolçu karap catpasın,
1380. Mergeni öñüp atpasın,
Cer arıtıp alalı.
Dünüydö uşunday,
Cerden sonun çıgabı,
Cel cürgöndö caykalıp,
1385. Caltıdasa tulañı.
Koktu sayın şarkırap
Agıp catsa bulagı,
Cer ekensifi Aydıñ köl,
Udurguy tüşüp cayılğan

1390. Bugu, maral, kulanı,
Kara çaçtuu Kıtayga
Aydıñ köl kaydan ılayık
Alışıp cürüp túbündö
Acıratıp alalık.
1395. Kıtay kelse talaşıp
Katuu kırıgın salalık,
Kara çaçtuu Kıtaylar,
Cerimdın çegi debese,
Ceti cılda bir konup,
1400. Malcaylatıp cebese,
Batınabı talaşıp
Baatır Kırız eelese.
Tee tektirge cılkı ot bolup,
Tüzgö cuuşap toktolup,
1405. Tüşkö cakın udurgup,
Tee bulakka tursa toptolup.
Köz kaykıgan talaaga
Köp ayıldı kondursam
Köktömdö beeni baylatıp,
1410. Kök ala tördö oltursam.
Aydıñımdı uçurup,
Aydın kölgö kuş salsam,
Ataandaşa Kıtaydı,
Ayında bir kur çaap alsam.
1415. Aydın kölgö bet alıp
Bügün cete baralık,
Tabına keldi şumkarlar
Kanattarın taranıp;
Etterin bir az boşotup,
1420. Ertendeñ baştap salalık».
Kırk cigitti şaştırıp,
At tokutup cönödü.
Akırındap cay cüröt
Er Bayıştan bölögü.
1425. Bastırgın dep canına,
Çakırdı Camış törönü:
__Aralap keldik tıñsınıp
Aydıñ Kıtay çegine,
Çıgıp bara catabız.
1430. Aydıñ köldün beline.
Kuş salıp kumar cazabız,
Kögörgön tunuk kölünö,
Közüm toydu bir baştan
Kök ala meykin cerine.

1435. Dep belge bardı, attan tüşüp dürbü saldı, tegerete karap olturup, cigitterin kütüp aldı. Dürö cürüp oturup, Aydıñ köldün kölünö

cetti da, al tünü catıp kaldı. Ertefi menen Bayış baatır erte turup, kiyimin kiyip, basıp barıp köldün çetine betin cuup baykap karap tursa; Aydıfı köldün sınıspatı Bayıştın köfülün oodardı. Oşondo Bayıştın özü körüp turgan cerdin, koldun sıpatın aytkanı:

- Eki kündön ber cakka,
Kördün dalay cerimdi,
Tatınakay Aydıfı köl
Tappadım senin kemifdi.
1440. Köz kubanıp körküfö
Köfülüm ösüp semirdi,
Köl bolbosofı koye kal
Suufı tattuu şeker-bal.
Ceegiñdin baarisı,
1445. Sıyra çıkkın suluu tal.
Adam cerdep kelbegen
Aydıfı köl senin aybıfı al,
Buduruñ tolgon bugu eken,
İçifı tolgon muñ eken.
1450. Adamzat seni cerdebey,
Adıfıñ arkar, kulca eken,
Küngöy, teskey tüzdörüñ
Kümüş, altın nurduu eken.
Cagaldanıp körünöt
1455. Calama zoo biyigiñ,
Canaşa çubap çırkıldap;
Eçki-teke kıyigiñ.
Kapçığaydan keñ kazgan
Karışkır, tülkü iyinin,
1460. Kuzgunuñ uçup kurkuldap
Kuularıñ süzöt çırkıldap
Kulaalıñ cüröt salpıldap
Suuruñ töştön çırkıldap,
Adam uulu cerdebeyt,
1465. Baylangan eken sizdin bak,
Ördök, çürök, kaşkaldak
Añırıñ cüröt añkıldap
Bahıkçı kara şalkıldap
Bakalar çardap kakıldap;
1470. Bulbuluñ sayrap tünündö
Çakçığay koşo çakıldap,
Kofıursugan kayran cer
Kaşka çımçık kargaday
Karagatıñ almaday,
1475. Cılgada tülkü oynogon,
Tokoyunda bilinbey
Kolborsuñ bar coylogon.
Karışkırıñ kabışkan,

- Kaşkulagıñ alışkan,
1480. Bürkütüñ zoodo şaşığan
Kükügüñ toodo taşığan
İtelgiñ toodak imergen,
Şumkarıñ teköör cibergen.
Cerdegen adam ömürü,
1485. Ketpes ele bu cerden.
Kızıgar kıyla iş oylop,
Kılçayıp keldi Er Bayış,
Tolgonup cañı oygonup,
Tura elek eken Er Canış,
1490. Turgula dep Er Bayış
Baarınan coop suradı,
Baş-ayagın kızırap
Barıp kelgen ubağı,
Koluna alıp kondurup,
1495. Ak şumkardı sıladı:
Turgula erte kamdanıp
Tuş-tuşunun baarınan
Dalaydı kördüm men barıp,
Tegiz tiygen ubaktı,
1500. Kün carkırap agarıp,
Eregişken şumkarlar,
Culunuşat calanıp.
Bügün keçke bir tınbay
Şumkarlardı salalık.
1505. Baarısı turdu cabıla,
At tokundu kamına.
Er Bayış kelip oturdu
Agasını canına,
Körgönünün baarısın
1510. Bir baştan ayttı hanına,
Neçen künü salınbay,
Tomogosu alınbay,
Eki şumkar keliptir,
Eti menen tabına.
1515. At tokuldu, cönödü
Aydıñ köldü cakalap
Aralınan kızırap,
Adırdı kuunu şaka-şak.
Kuu aldırıp şumkarga,
1520. Kubanışkan oşol çak.
Koktudan koyen teptirip
Öçöşkön şumkar ergitip,
Ördök, sono, afırdı
Öyüz-büyüz uçurup,
1525. Almak-salmak şumkarlar,
Körüngöndü kaçırap,

Kayıp keldi baarisı
Tamaşa menen keç kirip.

Canış baatır bardığına ayttı: «Biz on künü kuş salıp catalık da, aman kaytalık, mintip cat duşmandın cerine caraksız cana calgız kelip cürböy kalıfı kol menen kelip köpürönün eki başına koldu kurap taştap, özübüz şumkarlardı oşondo salalık. Calgız col bolso cana kol, carak bolboso, duşman bilip kalsa, coldu tosüp alsa, ölgönübüz oşol» dep makuldaştı.

Kuş salıp cata beriştı. Segizinçi kündün tünündö inisi caman tüş körüp, tün ortosunda çoçup oygonup agası Canıştı oygotup alıp, körgön tüşün aytıp turganı:

1530. __Aylanayın Er Canış,
Başıma tüştü çoñ naalış,
Caraksızdık çaştıkta
Eç ubakta cok namıs,
Kol çakırtıp aluuga,
1535. Altayçılık el alıs,
Kötörçü öydö başındı
Körböysüñbü imerip
Köñülüñdü ciberip,
Közümdön akkan çaşımdı.
1540. Körgön tüşüm kurusun
Köñülgö kaygı aşındı
Öydö kötör başındı.
Körböysüñbü imerip,
Tizilgen kara çaşımdı,
1545. Tündögü körgön tüşümdö
Duşmanım tuura asıldı.
Tündögü körgön tüşümdö
Köpürönün başında
Cabıla çaap col tosüp,
1550. Cardangan duşman kaşımda,
Caldıratıp közümdü.
Caylar beken çaşımda.
Akkürgündün çetinde
Altı miñ Kıtay betimde,
1555. Al körgön tüştö caltanbay,
Aralaştım keçinde.
Tüşümdö körgön tüşügüm,
Turasıñ çıkpay esimde.
Körgön tüşüm kurusun,
1560. Tosulgan bizdin calgız col,
Top-top kılıp irettep
Tosuşup kalğan kalıfı kol,
Karuu carak koldo cok,
Kan keçişer zaman şol.

1565. Kapilet tüşüm kurusun
Kamalğan eken calgız col,
Kaçıp ötür cılçık cok
Kaldayıp catkan kalıf kol,
Kara canga küç kelgen,
1570. Kargaşaluu zaman şol.
Tündögü körgön tüşümdö,
Kılıçtar kansız carkıldap,
Kızıl kanga boyelup,
Nayzanın uçu kalkıldap,
1575. Kıcıldagan Kıtaydan,
Bolbodu tük can tınmak.
Kapilet körgön tüşümdö
Kaptalı cazi bel kördüm,
Özünçö örkün tili bar
1580. Kalıf Kıtay el kördüm.
Kancarınan çuburgan,
Kandan kızıl sel kördüm.
Tak oşondo coogo karmalıp
Kaygının zarın men kördüm
1585. Kırgızdın tilin bilbegen,
Kıtay degen el kördüm.
Kılıçınan çuburgan
Kızıl kanduu sel kördüm.
Kılçaya albay kamalıp,
1590. Kıynoonun baarın men kördüm.
Tüşö elekte koluna
Tuura çıgıp colunan
Düñgürögön Kıtaydın
Tüyşük saldım tobuna.
1595. Tuura kelbey tilegim
Tüşüp kaldım toruna.
Körgön tüşüm kurusun,
Köp kaçırdım şilkıldap
Kölökölüü maydanda
1600. Köp koşun öldü kırçıldap.
Köbüktönüp kızıl kan
Köynöktü cuudu çılpıldap.
Köküröktön baykuş can,
Köp kıynaldı kılıldap.
1605. Salkındaşıp maydanda
Salışıp cürüp şilkıldap.
Sagalagan Kıtaylar,
Sap kırıldı kılçıldap.
Zarıgıp akkan kızıl kan,
1610. Sarı suuday cılıldap
Salışıp cürgön baykuş can
Salamat emes kılıldap,

- Kızıp kirip uruşsam,
Kıtaydın barı kılıççan
1615. Kıyın kirgen suuga okşoş
Çılıpıdagan kızıl kan.
Kırk cigit çok, sen da çok
Kıyınçılık kün körüp
Kısılgandan kıykırsam
1620. Tündögü körgön tüşümdö
İlaaçın tiygen taanday
İdirin bölöm çetinen
Kalıñ Kıtay duşmandın
Kaçırıp çıgam betinen.
1625. Karamıñdı körö albay
Karıp boldum calgız can
Ayla ketip, al kurup
Eki cagım karasam
Akılımdan adaşam.
1630. Kagırıp catkan korum taş
Sarapaylap bardığın
Aştap koygon çoyun baş.
Koldoruna nayza bar,
Uçu temir kuu cıgaç,
1635. Kaardanıp kaçpastan
Salışıp cürgön kezimde,_
Coo katarı körünüp
Cokmun go senin esifide,
Aldı cagım eki miñ,
1640. Arka cagım eki miñ,
Tört miñ koldun içinde,
Col tabalbay bekidim.
Kalıñ Kıtay dört miñ kol,
Tegerektep alıştı.
1645. Üstü cagım köz cetkis,
Aylampa munar zoo boldu,
Ortogo alıp karmagan,
Tört miñ Kıtay coo boldu,
Aldı cagım aylampa_
1650. Akkürgün darıya suu boldu,
Kalıñ Kıtay duşmandan,
Karmalışım bu boldu.
Cılañaçtap sabatıp,
Tikenektep kanatıp,
1655. Çımınday candı cadatıp:
Bozortup közdü taldırıp,
Bütkül beden etimdi,
Boyegondoy kan kılıp.
Kara sandın etine,
1660. Kancarların maldırıp.

- Karıptıktı bildirip
Tamanı taza kalat dep,
Ak albars kılıç tüşötüp,
Abıdan kıynap oşentip,
1665. Tamandarım tildirip,
Tilik boldu tamanım
Tüşümdö ketti amalım,
Tündö kördüm men karıp,
Düynödö iştin camanın.
1670. Duşmanım çıksa columdan
Kanday küngö kalamın,
Alıp barıp süyrötüp,
Aylampa kazık kaktırdı,
Eki kolum kişendep,
1675. Moynuma çincır taktırdı.
Aldıma kara taş tüşöp,
Oşogo bölöp catkırdı.
Altımış batman temir tor
Aştay salıp catkırdı.
1680. Bütkül boydo tamtik çok
Altımış cerim caradar,
Tündögü körgön tüşümdö
Tügönbös katuu sanaa bar,
Ölütü emes, tirüü emes,
1685. Ölümgö boldum barabar.
Catkırbay kınap can keyip
Caranın baarı bilçıldap,
Cazgı sazday öykölüp
Cayılıp kanım çılpıldap,
1690. Cay taba albay ontolop
Canı çirkin kılıldap.
Tündögü körgön tüşümdö
Tutuldum coonun içinde,
Turupmun kılıç mizinde.
1695. Kapilet körgön tüşümdö
Karmaldım coonun içinde.
Kanday bolot abalım
Kalıpın coonun içinde.
Cürgün, Canış, at tokup
1700. Keçikpey erte bat tokup
Tübü caman tüş körüp,
Tüpöyül boldum men çoçup.
Kıtay kelip kalganbı,
Köpürödön col tosup ».

1705. Canış Bayıştın tüşün ugup cürögü bolkuldap çoçup, şaşıp kiyinip,
kırk cigitin turguzup, attarın tokutup koş-koloñun arttırıp, koştoo attarın
aydatıp, tañga cakın kalgan mezgilde şaşılış cönöp tañı ata Aydıñ köl beline

kelip, küntegiz cayılğan ubakta dürbü salıp oltursa, köpürönün başın kara taanday bolup, Kıtay tosüp kalğanın kördü da, inisi Bayış baatırdı karay Canıştın aytkanı:

- __Aylanayın calgızım,
Tündögü tüşüñi tüş eken.
Tüş emes tuura iş eken.
Köpürönün başında
1710. Tünörüp catkan kişi eken.
Kapilet tüşüñi tüş eken,
Kadiği çok iş eken.
Katarlanıp tetigi,
Kararıp catkan kişi eken,
1715. Ak bolottun kını eken
Arılbas şordun sıırı eken,
Aylanayın calgızım,
Senin aytkan tüşüñi çın eken.
Cer caynagan köp Kıtay
1720. Aldıñdan tosüp tur eken.
Al cetkis cerde, tuş bolgon,
Arılbay turgan muñ eken,
Kök bolottun kırı eken,
Kübülgüs şordun sıırı eken,
1725. Küyüşörüm calgızım,
Senin körgön tüşüñi çın eken.
Köz cetpegen köp Kıtay,
Köpürödö tur eken,
Kütpögön cerde tuş bolgon
1730. Kübülböş küyüt, muñ eken,
Senin tatkanıñşeyit tuzubu,
Tabarıñ nurdun kızıbı,
Tañga maal sen körgön
Taanıldı tüşün buzugu.
1735. Tabılıp taalay bağıña,
Senin tartışar cooñ uşubu,
İçeriñ şeyit tuzubu,
Alarıñ nurdun kızıbı?
Anığı tündö sen körgön,
1740. Ana oşo tüşün buzugu.
Aldıñda catkan köp Kıtay,
Senin alışar cooñ uşubu?
Korkomun senin tüşüñdön
Korduktuu tüşü körgön sen
1745. Tetigi koldu kördüñbü?
Tündögü tüşüñi tuş kelgen.
Aydıñ kölgö kaytalık,
Tilimdi alsañ bu cerden,
Bekilip kalsa calgız col

1750. Betinde catsa kalıfı kol,
Kargaday eki balabız,
Kantip çıdap barabız.
Karuu-carak koldo cok,
Barsak da kelbeyt çamabız.
1755. Atışarga mergen cok
Atabız carak bergen cok
Aybat kılıp turarga,
Asker eerçip kelgen cok.
Bar tayangan küçübüz;
1760. Ok ötpögön ak olupok.
Sayışarga nayza cok,
Sagalagan Kıtayga,
Salışkan menen payda cok.
Kargaday kalıfı Kıtaydan,
1765. Kaçkandan başka ayla cok,
Çabışarga kılıç cok
Kaçkandan başka cumuş cok,
Kara taanday Kıtaydın,
Kaşında karap turuş cok,
1770. Aydıfı köl karay keteli
Azır bizde uruş cok,
Alı ceter coo bolso,
Agañ Canış kabarçı
Altı miñ Kıtay biz calgız,
1775. Köpkö topurak çaçabı.
Kırk kıyırduu kıyır çaktın
Kırın aşa kaçalı,
Orolmo toonu aylanıp,
On ayçılık col basıp,
1780. Ölümgö tike bargança,
Azap tartıp, öñ azıp,
Can saktaylık biz kaçıp;
Tuyagı taştı kıyratat,
Bardığı tulpar mingen at
1785. Mına bul kalıfı Kıtaydan,
Ölböy tirüü kim kalat.
Kırk cigittin attarı
Kırk kündük colgo tıñ barat,
Orolmo toonun ar cagı,
1790. Akkürgündün baş cagı,
Ana oşogo ceteli,
Aral-aral cazıktan,
At caydaktap keçeli.
Ak olupoktu baş kılıp,
1795. Kiyimdin baarın çeçeli.
Asırasa bir Kuday,
Aman ötüp keteli.

- Mingenibiz tulpar at,
Ker corgo menen sur corgo,
1800. Aylanayın calgızım,
Tilimdi algın bir colgo.
Tili buruu Kıtayga
Tıyışem dep kor bolbo.
Kırk cigitti calıntıp,
1805. Moynunan suuga malıntıp,
Corgolordu caydaktap,
Kuyruktarın şetektep,
Tegerete sal baylap.
Men caldayın, sen aydap,
1810. Kırk cigit çıksın sal karmap,
Men çıgayın at karmap,
Salduu suuda salamat,
Saktasa boldu tirüü arbak.
Tilimdi algın calgızım,
1815. Tilenem senden men zarlap.
Akkürgündün suusunan,
Kayrı şaardın tuşunan,
Aman-esen ötöülü,
Ak tilekke ceteli.
1820. Irayım kılşa bir Kuday,
Ata-enege keteli,
Altımış şaardan el cıynap.
Aksakalın köp sıylap,
Bilgiçterin çoğultup,
1825. Arız aytıp biz ıylap,
Ölböy tirüü keldik dep,
Dariya keçip, too aşıp,
Camandık menen can kıynap,
Köpürönün baştarın,
1830. Kıtaylar kurçap aldı dep
Kıyrçak aşıp biz keldik,
Kamagan Kıtay oşondo,
Kıbrabay kaldı dep.
Ozunup barıp toptoso,
1835. Tirüü koyboyt candı dep.
Altı miñ koşun alalık
Aldın tosup kalalık,
Köpürönü aldırsak
Olcolonup Kıtayga_
1840. Ketebiz go talamı».

Dep agası Canış sözün bütürdü. Bayış baatır açuusu kelip akıraya karap, kökülün tarap, sözün caktırbay köönünö tüşürüp, agası Canıştı karay Bayış baatırdın aytkan sözü:

- __Aylanayın agakem,
Aytkan sözüfi kurusun,
Azamat erdin baarisın,
1845. Alsıratıp turuşufi.
Ayla ketip turganda,
Uşubu kılar cumuşufi.
Asmandagı tilekti,
Cerden berip turganda,
1850. Aylanbay kirmek kirginga
Kaçıp barsak eköobüz,
Ölgönçö kaldık şıldıñga.
Ömürünçö kemibey
Kim ötüptür cırgalda?!
1855. Kaçıp cürüp kayda ölöm,
Kakıragan sayda ölöm,
Kıtaylardan kaçkança
Kıyıırçaktın kırk sefir
Kınalıp catıp aşkança,
1860. Kızışıp kılıç çabışııp,
Kıynalbay taza şaşkança
Bir betteşip körömün,
Acalım cetse ölömün.
Kagılayın agakem,
1865. Menin kaçan çıgat önörüm?
Kalıñ kolgo bet alıp,
Kayratın körgün töröñdün;
Tirüü coodon kaçkança,
Tübü cok suudan akkança.
1870. Korgošun taştay kurkurap
Suu түbündö catkança;
Canduu coodon kaçkança,
Canı cok suudan akkança,
Caş bolso da ölümdön
1875. Canımdı ayap bakkança.
Sogušta ölsöm şeyitmin
Kara cerge beyitmin,
Aldımdı toskon Kıtaydan
Atılıp ölsöm şeyitmin,
1880. Akırnı cerge beyitmin.
Karaanın körüp Kıtaydın
Kaçam dep candı keyittiñ!
Kıskası bolso sayışııp,
Katın alat duşmandı,
1885. Kaskagı cok kamçıçan,
Batır alat duşmandı,
Kaçırıp kapa cazbasam,
Kaçıptirütükeldimdep,
Kalkıma kayta barganda,

1890. Kantip aytam bışmandı.
Kalıñ Kıtay coo menen,
Kaçırırar iş kaldı.
Kılıçı bolso çabışıp,
Katın alat duşmandı.
1895. Kılıçı cok kağışıp,
Baatır alat duşmandı.
Kızuu menen cetpesem,
Kırılışıp ketpesem,
Kılçayıp tirüü keldim dep,
1900. Kırgız elge barganda,
Kantip aytam bışmandı.
Kıtaydın kolun bel alıp
Kırılışar iş kaldı,
Mıltığı bolso atışıp,
1905. Mergen alat duşmandı,
Mıltığı cok biz öñdüü,
Bekter alat duşmandı.
Betpaktı kuup cetpesem,
Betteşip anan ketpesem,
1910. Bekinip tirüü keldim dep,
Men elime barganda,
Kantip aytam bışmandı.
Beti kara coo menen
Betteşip ölor iş kaldı.
1915. Çaştır-çaldır can kalbayt,
Ölümdö eç kim tandalbayt.
Acal cetse ölümdön,
Öksüböy canın kim karmayt.
Kaçsañ özüñ kete ber,
1920. Karaldıñ Bayış baralbayt.
Acalım bolso ölömun,
Azabım bolso körömun,
Adam uulu acalsız,
Ölöt eken debegin,
1925. Baktım bolso Kıtaydan,
Abiyir taap kelemin.
Acalım bolso akırı,
Alda-Taala Kudaydın,
Amanatın beremin.
1930. Kara taanday duşmanga
Karçığaday tiyemin,
Kaarımdı çaçılıp,
Özüm calgız kiremin.
Tirüü kalbay düynödön.
1935. Tübü ölorümdü bilemin».

Agası Canış inisinin sözün ugup, ce ketemin dep tike aytalbay, ce makul körüp Bayıştın sözün kabul albay, akıl oylop turdu da emne bolso da Bayıŝımdın kadırın kaltırbayın andan körö kırk cigitti kayrat berip, katuu bülöp,çınayın dep, kırk cigitin karay Canış baatırdın ayıp turgan sözü:

- __Aylanayın kırk cigit,
Adaldı tatsam bir tatkan,
At carıŝsam bir çapkan.
1940. Aga-inidey sıylaŝıp,
Akıl koşup söz tapkan,
Aydınıma kelgensin
Ar kiminer ar caktan.
Korumdu algan kolumdan,
1945. Taybagan taza columdan,
Cenildi algan cerimden,
Ceen, tayake, bölö emes
Bir tuugandan kem emes.
İŝeniŝip cetiŝtik
1950. Cergelüü Kırgız elimen.
Tuzuma kara sanabay,
Kızmatka caman katabay,
Özümdön coop bolboso,
Özüförcö tarabay.
1955. Öörçüp kele catasıfı,
Nurgandan tuulgan baladay.
Adaldı oynop bir cegen,
Aramdıkka kirbegen.
Coldoŝumsun coo sayçu,
1960. Kadimki colbors tür menen,
Kıtaydın kolun karaçı
Kıcıldagan, dürbögön.
Korkpoy, kaçpay kirelik,
Kol catat tosüp tünörüp,
1965. Baatır Bayış berendin,
Aydıñında cürölük.
Koldon kelse Kıtaydı,
Köpürödön sürölük.
Kaçıp catpay kamalıp.
1970. Bayış menen birigip,
Kaçıraŝa baralık.
Köpürödön coo kaçsa
Köfitörülüp col açsa
Mañdayga ötüp alalık,
1975. Ölsök birge ölölük,
Camandık menen cakŝılık,
Körsök birge körölük.
Aldıbizdı duşmandın,
Taratıp tobun bölölük.

1980. Kayra kaçpay salışıp,
Kamn suuday tögölük.
Biribizdi biribiz
Ölöp ketsek kömölük.
Caraluu bolup cıgılsak,
1985. Ala kaçıp öñörüp.
Kan tögüşüp baş kesken,
Kanduu maydan kün bolot.
Kara tuman, kara çañ
Köz körbögön tün bolot.
1990. Caşık cürök caman er,
Caşınam dep cogolot.
Calgız koysok Bayıştı,
Anda atıbiz kim bolot.
Bel baylagın, kırk cigit,
1995. Ölumdön kaçpay kirüügö
Kararıp catkan Kıtaydın,
Azabın kolgo berüügö,
Attanışkan çerüügö.
Kaçıp berip kokustan,
2000. Et cüröktü çoçutsañ,
İşibiz keter artına.
Coluktuk coonun dartına:
Kaçpay cetip alalık,
Bayıştın baatır barkına.
2005. Kılıçtaşar maydanda
Tik kaçırıp kirkile,
Bala colbors Bayıştın,
Baatırlığın körgülö.
Ölüüçü bolsok Kıtaydan,
2010. Acıratıp kömgülö.
Tirüü tüşsök duşmanga,
Alın kelse kırk cigit,
Acıratıp algıla.
Colbors sürdüü Bayıştı,
2015. Coo betine salgıla,
Kırıp-coyup Kıtaydın,
Askerin kıran çalgıla.

Bayış baatır Canıştın sözünö ıraazı bolboy, köönü tolboy
külümsüröp, küçün üröp kılmıyıp kopofı kişinin korkkonunun odonosun...
«Künçülük cerden duşmandı körüp alıp koluna tüşüp kalgan sıyaktuu
bolup korkup alıptır» dep, Canıştı karay Bayış baatırdın aytkan sözü:

- Er Canış saga ne bolgon,
2020. Esifı kayda cogolgon?
Alsıraysıñ sargayp,
Asılım saga ne bolgon,

- Akılıñ kayda cogolgon?
Kırk cigitke calınba,
2025. Kıranañ aman çağında.
Kırılışka kelgende,
Biröö da kalbayt canında.
Kıranañ menin sözümö,
Kırıktanıp taarınba.
2030. Kırk cigitiñ kurusun,
Kılabı bektin cumuşun.
Kırılışka cabıla,
Kirişet dep turusuñı.
Kıranañ Canıñ, bilbeysiñ,
2035. Kıyalın burusun.
Kırkı kırk cerden kelgen aramı,
Kırğınga çıdap barabı?
Kırılışkan can körsö,
Kızarıp akkan kan körsö,
2040. Kırkının tiyet zalalı.
Körünöt menin közümö,
Kırk kottuda kaları.
Kırıldagan kol körsö
Kırçañdap kaçıp taraarı.
2045. Kırçañdabay cönörgö
Kıyamatt ketseñ kömörgö,
Özübüz calgız baralı.
Anday alamanga calınba
Arstanım, aman çağında.
2050. Atışaar coonu körgöndö,
Aramdar kalbayt canında.
Agakem Canıñ sözümö,
Ar ubakta taarınba.
Oşol aramdarıñı kurusun,
2055. Atkarbayt bektin cumuşun;
Atışuuga cabıla,
Attanap dep turusuñı,
Agakem Canıñ, bilbeysiñ,
Akılının burusun.
2060. Ar kimisi ar cerden kelgen aramı,
Aldına tüşüp barabı?
Aylanışpas can körsö
Atışıp akkan kan körsö
Alardın tiyet zalalı.
2065. Anıktap közgö körünöt
Ar kottuda karaanı.
Altı miñ koldu körgöndö
Ayla taap coldo taraarı;
Ayıkpay tike bararga
2070. Atışpay nayza salarga

- Tik kaçırıp körörgö
Ölüp ketsek kömörgö,
Özübüz calgız baralı.
Kızıganda körörsüfi,
2075. Kiraanıñdın başıgın,
Kırdırıp men tartpaymın_
Kırk aramdın cazıgın,
Agakem senin başıfıdın.
Kırk aramga işenip,
2080. Kıtayga uruş salgança
Menin talaada kalsın caşıgım,
Aralaşsa körörsüfi,
Arstanıfıdın başıgın.
Attırıp men tartpaymın,
2085. Aramdardın cazıgın.
Anandıgın tileymin
Senin uzun ömür caşıfıdın.
Aramdarga işenip,
Aylasız uruş salgança,
2090. Menin adırda kalsın caşıgım.
Kırk cigitke işenip,
Kaysı coonu alamin?
Kılkıldagan Kıtayga,
Körsötpöy munun karaanın.
2095. Mınday kanduu maydanda,
Kimder menen kim cüröt,
Kerektüü kişi bolboso_
Kimder ölsö kim küyöt,
Kılçañdagan cigitter
2100. Barbaganın bek süyöt.
Oşonduktan kılçaktap,
Eerçitpeymın bulardı,
Kırk cigit bilbeyt emespi,
Kıtayga katuu turardı;
2105. Kılçañdabay salışıp
Biz cazabız kumardı.
Andan körö cürgünüfi
Attanalık biz bugün
Kaldayıp catkan kol menen
2110. Karmaşalık künü tün.
Cer cüzünö ugulsun,
Cetigim senin dübürtüfi».

Canış Baatır Bayıştın sözüñ baykap, barmagın tiştep başın çaykap;
köñülü kalbasın dep cigitterin caykap cana koştoşup, Canıştın aytkan sözü:

- __Aylanayın kırk cigit,
2115. Aman bolgun körgönçö,

- Közündün kırın üzböğün
Acal cetip ölgönçö.
Tapşırımın uşunu,
Taarınbagın cigitter,
2120. Kırk cigitim silerge.
Bayıştın aytkan sözünö.
Caalı çındap karmasa,
Caltanbayt menin özümdön.
Dürbünü üzböy karap cat,
2125. Kırk cigit eki közüfdön.
Acal cetip ölbösöm,
On eki kündö kezigem.
Uşul aytkan akıldı,
Çıgarba cigit esifiden.
2130. Ar kıyalı bar bolçu,
Açuusuna çıdabay
Atasın közgö ilbegen.
Agası menden tartınbay,
Alganınday tildegen
2135. Baatırlıkka ceñdirip,
Bargan sayın cindegen;
Bala da bolso caltanıp.
Balbandar korkçu mifidegen
Bayıştın uşul münözü.
2140. Balalığı, caştığı
Baatırlıkka ceñdirip,
Bak bilbegen mastığı.
Baarıñ tegiz bilesiñ
Başınan cok kaştığı,
2145. Taarınbagın cigitter,
Baatır Bayış berenge.
Cardanıp turgan duşmanga,
Alıp barbaym degenge.
Kadır-köönün kaltırıp
2150. Caş balaga teñelbe.
Aydıñ köldün belinen
Kabar alıp cigitter,
Canış, Bayış begiñen.
Taarınışpay talaada,
2155. Akkürgündün ceeginen
Körünör beken begim dep,
Dürbü menen karap cat,
Dürküröböy, çogulbay
Ar kaysı cerge tarap cat.
2160. Caraktuu bolsok duşmandan
Can ayabay kirerbiz,
Caltanbaybız caalınan,
Calınbaybız cüröbüz,

- Kaza cetip ölbösök
2165. Kayta kaçpay biröbüz.
Acal cetse ölörbüz,
Allanın cazuun köröbüz.
Acaldan Kuday saktasa
Altı kündö kelerbiz,
2170. Aylanayın kırk cigit
Aldıña salam berebiz.
Altı kündö kelbesek;
Ceti kündö ceterbiz.
Kaptagan seldey Kıtayga,
2175. Kayratıbiz teñdeşe,
Segiz kündö keterbiz.
Toguz kündö toktolup,
On küngö çeyin cok bolup,
On eki küngö biz ötsök
2180. Oyufıda bolsun kırk cigit
Uşul ayılğan kündü tügötsök,
Dürbü salıp körüp cat.
Düñgürötüp Kıtaydı.
Ak munar toodon kuup ötsök
2185. Cazıarsıñ, külörsüñ;
Caltanbay kirip baruuçı
Can kayratım silerdin.
Kürüldöp siler barganda
Küçübüz kökkö tirelsin,
2190. Ölüp ketsek kepindep,
Kömöründü bilersin.
Oomiyin dese berište
Tirütü kayta kelişke
Can ayabay uruşka,
2195. Baş tosıp nayza, kılıçka
Kamap alğan duşmandan,
Bolbodu kaçıp turuşka.
Ölgönüñdön kalganıñ
Ene-atama bargıla,
2200. Eki bek kolgo tüştü dep,
Elime kabar salgıla.
Kolomoluu kol menen,
Köpürö colun çalgıla,
Örtürüp koyso dayınsız
2205. Kunumdu kuup algıla.”

Dep Canış bütürdü. Kırk cigit menen koştoşup Canış, Bayış kalıñ koldu karay cönöp baracatıp, Canıştı karay Bayış baatırdın köñülü açılıp Canışka kayrat berip, cürögün bülöp aytkan sözü:

- __Acal cetip kün bütsö,
Ak bolotton üy salıp,
Arasınan cay taap
2210. Akıl menen tınç alıp,
Aylaker bolsok mınçalık;
Anda da bir kün ölobüz,
Acaldın küçün köröbüz.
Kaza cetse toktoosuz,
2215. Kara bolot üy salıp,
Kabatına korgolop,
Kaçsak da bir kün ölobüz.
Kagılayın agakem,
Kalamandan cazu köröbüz.
2220. Adam ata, Aba ene,
Adam bolup car algan,
Ölböy tirü kim kaldı,
Oşondon berki adamdan.
Düynö çirkin uşunday,
2225. Tüñülömün zamandan
Adam ata al öttü
Neçen padişa han öttü
Bütkül düynö balbanı,
Aziret, Aalı dağı öttü,
2230. Neçen kılım el öttü.
Üröstöm baatır şer öttü
Iysa, Musa, Mukambet,
Paygambarlar dağı öttü,
Üç miñ cıl çaşap Ulukman,
2235. Akim tabıp karı öttü
Cezitten başı kesilip
Şeyit bolup ezilip,
Ker balaanın çölündö,
Asan, Üsön bala öttü.
2240. Acalı cetpey kün bütpöy
Kimdin ömürü künü öttü.
Ölüm küçü oşondoy,
Murunkunu tügöttü.
Bekemdep bayla beliñdi,
2245. İçiñe sakta demiñdi,
Berelim Canış, bek aga,
Meder kıl Bayış begiñdi,
Men tim tayıp ölbösöm,
Men alaarmin kegiñdi.
2250. Kur bekitet beliñdi,
Köñülgö sakta demiñdi.
Kök calım Canış, köykaşka.
Kubat kıl Bayış begiñdi.
Kurgan canım ölbösö,

2255. Kuup alam senin kegiñdi.
Kolgo tüşsem kokustan
Kopolduguñ bar ele,
Tappassıñ menin ebimdi.
Arbaktar açsın coluñdu
2260. Omurooñdon ok tiyse,
Tartıp alba koluñdu.
Tartıp alsañ koluñdu.
Dagı kayta çırmatıp,
Captırasıñ torumdu.
2265. Tabıtka salgan ölüktöy,
Tartırasıñ şorumdu.
Baatır Canış, baykap uk
Kerezim menin sözümdü,
Mañdayıñ carık ok tiyse,
2270. Caltantpagın közüñdü.
Taştap ketpe talaaga,
Caradar bolgon özümdü.
Kapilet körgön tüşümdö,
Kara kanım keçildi
2275. Kabırğaı carıp ok tiyse,
İçirkentpe etiñdi.
Kıtaylar kanga batırat
Nur caynagan betiñdi.
Duşmanga cakın barganda,
2280. Cekege meni çıgargın,
Celin basıp Kıtaydı
Cekteşüügö kumarın.
Cekege çıkkın baatırğa,
Betteşüügö kumarın,
2285. Çalğınğa meni çıgargın ,
Çabısuuga kumarın,
Çaçıratıp duşmandı,
Salısuuga kumarın.
Çaap salsam cekesin
2290. Çatırıp Canış, kubangın,
Kaskak algan coo kelsin;
Kamçı menen büldüröm,
Kılıçınan caltanıp
Kılçañdabay men kirem.
2295. Mına bu turgan duşmanga,
Ölbösöm, kantip ceñdirem.

Oşondo agası Canış bolbodu, kamçı menen barsa caraktuu coo, caş balanı mayıp kılıp koyer cana bul mayıp bolup kalsa men eç nersenin ebin taba albaymın. Coo betine, ölüm çetine men barayın, dep oylonup Canış

baatır Bayışka col berbedi da cekege özü çıktı. Kamçısına ak cooluk baylap alıp Kıtaylarga at oynotup, tuu orduna coolugun bulaktatıp Canıştın aytıp turgan sözü:

- __ Columdu tosup algandar,
Coolaşıp kişi ötkörböy,
2300. Bek bekitip algandar,
Cooloçu bolsoñ kaçırıp,
Çıkpaysıfı balbandar,
Katarıñ menen kıyırdap
Kamıdı tögüp ketüüçü
2305. Kañçalık tosup alsañ da
Colun taap ketüüçü,
Canış, Bayış baldar bar,
Küröökö zot kıygender,
Külüktü tandap mingender
2310. Künü-tünü col tosup,
Küçöp catkan miñ-san er!
Kögüçköndöy baldarga
Küröşöör bolsoñ birden kel!
Ak bolot zoot kıygender
2315. Argımak tandap mingender
At kuyrugun tüygöndör,
Aydıñ köl colun bekitken
Alp katarı miñ-san er.
Almaday bolgon biz menen
2320. Alışar bolsoñ birden kel!
Kılıç çabar kıyındar
Kıykırığı taş cargan,
Kırız elin başkargan,
Kırınga kirçüü baldar bar.
2325. Kıyığına coluksañ
Kırk miñ da bolsoñ tarkatar.
Miltıkka adis mergender,
Bizdi kamap kelgender.
Kara soyul çabuuga
2330. Kambıl bolgon iktuular,
Kanattuu caa atuuga,
Dañgıl bolgon mıktuular.
Mingen attan ayrılsa
Küröşkö mıktuu balbandar,

2335. Tomuk etten orolup,
Aldırtan toroy çalgandar.
Miltık, nayza, kılıçan,
Kamçıdan başka carak cok
Biz menen çındap uruşsañı
2340. Suu orduna kölküldöp,
Maydanda aksın kızıl kan.
Tuman sınduu türülsün,
Cer asmanga karasañı!

Canış cekege kol çakırıp basıldı. Bayış, Canışka körünüp Kıtayga körünböy çabıttap öñüp kirdi.

Kıtaydın Hamı Sıyadat, Canıştın söztün ugup söögünö batıp açuusu kelip akırañdap, askerine çakırañdap, özü kirip barışka namıs, kalıñ koluna karay Sıyadattın aytıp turgan sözü:

2345. __ Kalıñ Kıtay köp elim
Kargaday cürögün,
Bir kişini körgöndö
Mınça nege cüdödün?
San koldon kayra tartpayt dep,
2350. Salıssa coodon kaytpayt dep,
Kolgo tüssä duşmanga
Sır-sıpatım aytpayt dep,
Men silerdi askerim,
Ömürümçö sürödüm.
2355. Alsırıp artık korkuuçu,
Aziret Handın özü emes,
Bir kişiden çoçugan
Munuñar cakşı söz emes,
Nurgandın eki balası,
2360. Epsiz bolot dedi ele;
Eresege cetişip
Kele koyer kezi emes.
Alsıragan askerim,
Silerdın kılğan işiñ kur,
2365. Ce calgız carım-kuş salgan;
Candama bektin uuludur,
Calgan aytıp koybosom
Canışıp kelip mal alıp,
Can saktap cürgön uurudur.
2370. Kim da bolso er eken
Calgız kelip körüngön,
Calın cürök er okşoyt,
Caltanbadı köbüñdön.
Oşondoy er kul korkobu,
2375. Ok caadırsa ölümñön.
Oşonun türdüü sözdörü
Ketkis boldu söögüñdön.
Bir kişiğe bir kişi.

2380. Azdık kılбайt aldırбайt,
Takşalğan erler kagışıp,
Taasındap nayza saldırбайt
Kim da bolso oşonu
Ceter zamat alıp kayt.
Cetilgen baatır er bolso,
2385. Ceñdirbeyt da talıkpayt.
Sayışçu baatır, çıkkıla!
Turguzbay tuusun cıkkıla!
Coop berdim oşonu
Baylap kelçü mıktıga,
2390. Iraakttapay ıldamdap,
Bir baatırdı iktuula,
Karoołçunun sözündö;
Karuu-carak mal beken
Ce Aydıñ köldün betinde
2395. Kamınıp catkan kol beken.
Koykoyup calgız keliptir,
Koşunu kayda boldu eken?
Aziret bolso oşonu,
Alıp uçkan dem beken?
2400. Bar tayangan kayratı,
Aydıñ köl aşuu bel beken.
Ce añçılap kelgen mergençi;
Özübüzdün el beken,
Ce katuu bağıt bel aşıp,
2405. Kaysı caktan keldi eken?
Karoołçu körüp kalp aytsa
Kalıñ kol degen uşubu,
Kamçıdan başka körünböyt,
Kamı çok kelgen kişibi?
2410. Cabılıp öttü degeni,
Canagı calgız attın izibi
Can kalbay turgan degeni,
Calañ kamçısının izibi?
Biriñ ıkçam barıp kel,
2415. Kim ekenin taanıp kel.
Türü buzuk körünöt,
Tübü emesko bizdin el.
Kambılıñar kamınpay,
Tirüü karmap alıp kel
2420. Öltürböy alıp kelseñer,
Özüm sırın surayın
Kuruşumdu çıkarıp,
Kulagım menen ugayın.
Özümö karşı coo bolso
2425. Ölümgö caza kılayın.
Ayaz degen bir balban
Aybatı başka adamdan,
Atka minip bastırsa,

- Algır kuşça mañdangan.
2430. “Asıl paşaa siz üçün,
Kurmandıgıñ bizdin can” ___
Dep aytuuga al balban,
Eçak ele kamdangan.
Tura kalıp coop surap;
2435. Kılıç, nayza kolunda
Eki közün irnebey,
Eki kolu boorında.
Adep menen surandı,
Atarga miltık conunda.
2440. “Men dayarımın barışka
Uruksat kılsañ taksır han,
Urbay karmap keleyin
Uşunu maga tapşırsañ.
Bul cerge kelip kulasın,
2445. Hanım sizge kas kılğan,
Kastık kılğan nemenin,
Tögülsün kanı astıñdan”.
“Bargın, __ dedi Sıyadat, __
Bayış menen Canışka.
2450. Oylogonu kıyanat”
Üzöngügö but saldı,
Baatır ayaz attandı.
Barıp karmap kelet dep,
Han Sıyadat şattandı.
2455. Balamı kolgo beret dep,
Ceerde çap at mingen
Calañ temir zoot kiygen,
Eki közdün kayratı,
Calındagan ot küygön.
2460. Çarçabagan çap attın
Kilkuyrugun şart tüygön.
Arıstatıp arbitıp
Ayaz barat zakımdap,
Açuusı kelip kacıp
2465. Er Canışka cakındap.
Añdıp turat Er Bayış
Aldırbaska özü sak,
Kılıçtın mizin calmantıp.
Nayzasın kökkö şañdantıp,
2470. Kalıñ Kıtay köp koldu
Karap tur dep cardantıp.
Cakındadı Canışka
Can koybogon balbansıp,
Cakın kirip bararda,
2475. Caragı cok Canıştı,
Cazbay karmap alarda,
Öñütünö cetsin dep
Öñüp turgan Er Bayış

- Önör kılar mezgilin,
2480. Körüp turgan Er Bayış
Sur corgonu takımga
Basıp basıp algan kez,
Atırılıp cügürsö,
Toodon-zoodon iymenbes.
2485. Mine tüştü Ayazga,
Uçup kongon kuştan tez.
Sayarında nayzasın
Suurup aldı kolunan,
Atarında miltığın
2490. Culup aldı kolunan,
Maktanıp kelgen duşmandın,
Balbansınıp tobunan.
Suurup alıp kabınan
Kabattap karmap sabınan
2495. Çabarında kılıçın,
Karmadı Bayış mizinen,
Baatırsınıp kelgen er ele,
Kalñ koldun içinen,
Ayaz baatır ayrıldı
2500. Bardık carak, küçünön.
Bayıştın türün körgön soñ.
Kaçıp berdi tūsünön.
Baatır Bayış oylondu
Tirüü koysom beker dep.
2505. Alımdı ayta keter dep.
Koşundarın cabılıp.
Kutulup kalsam bagıntıp,
Tübümö kayta ceter dep.
Akılında Er Bayış
2510. Aman koysom beker dep,
Amalımdı ayta keter dep.
Koldorun bütün cabılıp
Aylam cokton bagıntıp
Aylantıp tüpkö ceter dep,
2515. Sur corgogo kamçı urup
Ayazdı sayıp alsam dep,
Arkasınan kaçırıp
Aman-esen ketet dep
Aybat menen şaşılıp.
2520. Aydalının keçirin,
Ayla çaldı Er Bayış.
Tartıp alıp taamaylap,
Kayra saldı Er Bayış,
Aldınan çıgıp cürökkö,
2525. Dana saydı eki kur
Caza caydı Er Bayış.
Cana aylanıp cürökkö,
Taza saydı Er Bayış.

- Cürök menen cülündü
2530. Kaza saydı Er Bayış
Acal aydap bulkunup,
Aşığa kelgen culkunup
Ayaz baatır ölgön soñ
Duşmandar kaldı kıy turup.
2535. Er Canıştın kaşına
İnisi keldi kulpunup
_Aylanayın agake,
Kılıçım cok dep kısıldıñ
Kıyalıñdan buzulduñ,
2540. Kızıp ketip Kıtaydın,
Kıraanın murda tüşündüm.
Kırma kirip keldi ele,
Kızıl kanın içirdim,
Caştık kılıp Er Canış
2545. Caragım cok dep caltandıñ,
Kastaşkan coonun türünön,
Kaskagım cok dep kaltaardıñ,
Karuu-carak kamdaldı,
Bir cayılsa kulaçım.

2550. Sıyadat Kıtaylarga mınday dedi: “Bul okumal dubaköyler eken. Murda biröö ele, duba menen eköö bolo kaldı da Ayazdı öltürdü.Emi eköönö ekini cibersek, dubanın küçü menen törtöö bolup ketet, tirtü koyboy tüpkö cetet, andan körö calpı kuup atıp, sayıp ce tirүүлöy karmap alış kerek”dep calpı alaman at koyup Canış, Bayıştı kuup kele catkanı:

- Atırılıp baldarga
At koydu koldun baarısı,
Kara tuman çañ boldu,
Köpürönün dalısı.
2555. Canış, Bayış baatırğa,
Kıtaydın keldi namısı.
Kızışıp barıp baştaldı
Kırgız, Kıtay çabışı.
Altın ooz cez surnay,
2560. Tartıp ketip baratat,
Altı miñ Kıtay kubalap,
Atıp ketip baratat
Aylası cok eki bek,
Kaçıp ketip baratat,
2565. Kümüş ooz cez surnay
Tartıp ketip baratat,
Köñtörülgön kalıñ kol ,
Atıp ketip baratat
Küçü kelbey eki bek
2570. Kaçıp ketip baratat
Kalıñ koldun ogunan
Kaçıp ketip baratat,

- Küç-kubattın cogunan,
Küüsü tayıp baratat,
2575. Karañgıda atışsa,
Aydın cüzü körünböyt.
Coonun atkan ogunan
Kaçıp barat eki bek,
Kayrılar kezi cogunan.
2580. Atkan oktor camgırday,
Aydalığa bir tiyip,
Ak olupokko cabışıp,
Ak korgoşun bılçıyıp.
Kök olupokko bir tiyip,
2585. Kök korgoşun bılçıyıp,
Cañılıştan ok tiyip,
Köl koşundun içinen
Ölgönü köp şilkıyıp,
__Arıstanım Canış, tura tur
2590. Atıñdın başın bura tur,
Azıraak aytar sözüm bar,
Anıgın baykap uga tur.
Azamat bolsoñ bir sözgö,
Abıdan bekip tura tur
2595. Coodon kaçpay ançalık,
Corgoñdun başın bura tur.
Coo kelatat cer caynap,
Cogotuluk bel baylap,
Coldoştukka tuura tur.
2600. Han balası kaçabı?
Kasına koltuk açabı?
Kayra tartıp sayışıp
Bir kumardı cazalı,
Ötüp ketti söögümö
2605. Kıtaydın uşul azabı
Bek balası kaçabı?
Bettespey korkup şaşabı?
Bir bettesip sayışıp,
Biz kumardı cazalı.
2610. Öktömsügön cürögün,
Ört öçköndöy basalı.
Kırgındı calgız salam dep,
Kılıçsız başın alam dep
Kırk cigitke maktansam
2615. Kılçayıp coodon kaçpaska
Kıraansınıp maktansam,
Ölgönüm cakşı emespi,
Kaçıp barıp kaytarga,
Oşo kırk aramga kaptalsam.
2620. Aldırbaymın coogo dep,
Aramdarga maktansam,
Aldırıp coodan kaçpaska,

- Baatırsınıp saktansam,
Baarisın tildep eerçitpey,
2625. Balbansınıp attansam.
Bastırıp tirüü cürgönçö
Ölgönüm cakşı emespi,
Aramdarga kaptalsam.
Beliñdi bayla,bek canıñ
2630. Beregi coogo tik barıñ,
Beş-altı miñ duşmanga
Berendin işi kol salıñ.
Oyron kılıp duşmandı,
Oñunan kelse olco alıñ.

2635. Canıñ baatır_köpkö topurak çaçabızdı, tobu buzulup, bizge kızığıp, çoguusu cazılıp, demderi basılıp, birindesin oşondo oñuna kelet_dedi. Bayıñ baatır Canıñka taarınıp calgız kaçırmaqçı bolup oşondo aytıp turgan sözü:

- __Catındaşım bar desem,
Calgızdın biri ekenmin,
Can küyörüm cogunan,
Alsızdın biri ekenmin,
2640. Koş aman bol barbasañ
Ölsöm da calgız ketemin.
Carkınım Canıñ, aman bol,
Catındaşka can booru
Karaşpagan zaman bol
2645. Ölüm cakın kelgende,
Bölündü sizden bizdin col,
Tirüü kalıp ölümdön
Bul düynögö ustun bol...
Arasına taarınıp,
2650. Baatır Bayıñ kamınıp,
Cönörünö cakındap
Şaşıp catat çamınıp.
Küçüm bolso señirdey,
Kol, butumdun bulçuñu
2655. Çıñap koygon temirdey,
Salıñp cürüp ölöyün
Nurgandın eki balası,
Çıdabay kaçtı dedirbey,
Sur corgonun_Er Bayıñ,
2660. Töş oloñun bek tartıp
Çap oloñun boş tartıp
Kuyüşkandı kiskartıp,
Kömöldürüktü uzartıp
Cer caynagan köp kolgo,
2665. Şaşıp catat köz artıp.
Sur corgosu cibilcıp,
Surdanıp ataka mindi emi.

- Sundurup nayza, kılıçın,
Sumsayıp calgız kirdi emi,
2670. Açuulanıp bakırıp
Ayanbadı er neme,
Kölökölüü maydanda,
Köp kaçırđı şilkıldap,
Kömölonüp cıgılıp,
2675. Erler öldü kırçıldap.
Köbüktönüp kızıl kan
Agıp catat çılıpıldap.
“Tündögü menin tüşüm dep
Tüşümdö kırğan kişim” dep,
2680. Külö bagıp Er Bayış
Murutunda bıkıldap.
Sayaban salgın maydanda.
Salışıp cüröt şilkıldap.
Sap-sabı menen Kıtaylar
2685. Ölüp catat kırçıldap,
Sayluu suuday kızıl kan,
Agıp catat çılıpıldap
“Kapilet körgön tüşüm dep
Katarlap kırğan kişim” dep,
2690. Külüp barat Er Bayış___
Murutunda bıkıldap.
Özü balban karuluu
Alp mçölüü, daliluu
Köküröktö çarayna,___
2695. Caş bolso da Er Bayış
Can bağışka kaminuu.
Aybat menen alışıp
Aralap sayıp baratat.
At üstündö bir tınbay,
2700. Keç kiret da, tañ atat.
Kezikken miñden kol bolso,
Kekilik, çildey taratat.
Oozdugun tiştep çakçañdap
Oynoktoy tüşüp asmañdap
2705. Sur corgosu oydolop,
Suu içpeyt da, cem cebeyt.
Suubayt dağı, terdebeyt.
Köz çaptırıp karasa,
Tunargan meykin talaada
2710. Kagırgan korum taş,
Bastırıp barsa Er Bayış,
Baarısı saptuu çoyun baş,
Nayza kılıp kopşotkon,
Kagırgan kuu cıgaç,
2715. Altı miñ kelgen askerdin,
Algırı Ayaz er eken
Han Sıyadat paşaaga.

- Kargıluu kayrat bel eken,
Kalgan kolu karuusuz,
2720. Karga taanday el eken,
Bir ubakta Er Bayış,
Kayrılıp artın karasa,
Kalgan coonu kıyratıp,
Sayıp kelet agası.
2725. Kızıl tuman çañ bolgon,
Çılıpdagan sazday kan bolgon.
Ak munar tonun talaası
Köpürönün başında
Kara dardı kuruptur,
2730. Bir arkandın üstündö,
Darçısı oynop turuptur.
Kararıp turgan köp kolgo
Kaçırıp nayza sunuptur,
Karışkır tiygen koygo okşoş
2735. İlaaçın tepken taanga okşoş
Aldı kaçtı dırkırap,
Aldı-aldınan çurkurap,
Katarınan kañçası
Ölöp catat tırpırap.
2740. Kılıç alıp bir kolun,
Çolok bolgon mindan köp.
Butu sınıp basa albay,
Soroktogon mindan köp
Canbaşına ok tiyip,
2745. Catalbagan mindan köp;
Caza-buza cıgılıp
Kaçalbagan mindan köp,
Dar arkanın kıya çaap
Atının oozun cıya çaap
2750. Darçı tüştü salk etip.
Cıgıldı tuusu calt etip.
Duşmanı çıdap turalbay
Kaçıp berdi calt etip.
Kaçıp barat kaliñ kol
2755. Akmunar toonu aralap.
Baatırğa çıdap turalbay
Bardığı kaçıp talaalap.
Arkasında Er Bayış
Ar özöngö kamalap,
2760. Uşu kelgen duşmandı,
Bir sapar sayıp alsam dep,
“Sıyadat Handın cürögün,
Cülünü menen carsam dep.
Kaliñ Kırgız eline,
2765. Dañktuu bolup barsam dep.
Tuusun cıgıp baarının,
Tuş-tuşunan kulatıp,

- Duşmanımdın baarisın,
Katar katar sulatıp
2770. Duşmanımdan tınsam dep,
Tukum kurut kılsam” dep
Agası Canış akırdı:
__Aylanayın tura tur,
Atıñdın başın bura tur,
2775. Akılđařıp alalık,
Aytkanımdı uga tur,
Dep akırıp Er Canış.
__Aylanayın calgızım,
Özübüz bir az es alıp
2780. Ottosun attar çöp çalıp.
Es aldırıp kamdanıp,
Azıraak kalgan duşmanga,
Anan kiyin baralık.
Caratkan Kuday koldoso,
2785. Saat-kargaşa bolboso,
Paygambarlar bak berse
Oluya içti oñdoso,
Berışteler col açsa,
Betiñden dürböp coo kaçsa,
2790. Kaldaygan coonu kulatıp,
Kayrat, küçüñ caraşsa,
Es alıp anan kirelik,
Eköobüz teñ carışıp
Emki kalgan Kıtaydı
2795. aalıkkança kiralık.
Uşu kelgen duşmandı.
Uu içkendey kılalık.

Bayış agasının sözün ugup kapalanıp kayrat menen Catıştı
caman körüp, kayta aytkan sözü:

- __Calınasıñı Kudayga,
2800. Caştıq kılıp mıñdayda.
At otkorup, tıñ alıp
Ayardanıp turbaylı,
Kaçmak boldu bular dep,
Atının başın burbaybı.
2805. Paygambar menen berışte,
Bastırıp kelbeyt calınba.
Balaadan seni kutkarıp,
Kaçan kelet canıña?
Alardan ayla bolobu,
2810. Al körö sıyın bağıña.
Kubanamın mingende,
Kuştay sızgan corgonu,
Kuuganga kayra tartu emes,
Kaçkan coonun bolcolu

2815. Kubalaşıp cüröbüz,
Kana Kundaydın coldaş bolgonu.
Kırıla kaçkan duşmandan,
Kıranıñ Bayış korkobu.
Arıp, noyüp çarçabas,
2820. Aytpasam çerim tarkabas,
Aldırgan coonun bolcolu,
Atışabız cüröbüz,
Kana allañdın coldoş bolgonu?"
Aldırıp kaçkan duşmandan
2825. Aybatıñ Bayış korkobu.
Agasına til albay
Kolgo kirdi Er Bayış,
Atırılıp coonu kuup,
Colgo kirdi Er Bayış,
2830. Arıp-açıp çarçabas,
Corgo mindi Er Bayış,
Azap-meenet arılıs
Şorgo kirdi Er Bayış,
Koy dese da til albay,
2835. Kolgo kirdi Er Bayış,
Korgolop duşman çubalgan,
Colgo kirdi Er Bayış.
Kuştay sızıp çaalıkpas
Corgo mindi Er Bayış,
2840. Korduk menen arılıs
Şorgo kirdi Er Bayış,
Uçkan kuştay sızdırıp
Suu corgonu saldırıp,
Türö çıktı çetinen,
2845. Duşmandarın mañ kılıp,
Kıra çıktı Er Bayış.
Dumandın başın mañ kılıp
Cürögü kalğan baarının
Bayışka neçen aldırıp.
2850. Kaçırıp barat Er Bayış
Kaçkan coonu aralap
Tuş tuşunan duşman da,
Ketip barat sagalap,
Tuyuktanıp akırın,
2855. Karmaybız dep çamalap.
Er kökürök neme ele,
Eç camandık körbögön.
Erkin öskön bek ele.
Eki çagın karabay
2860. İmerilip arkasın,
Kaçırışka carabay.
Türö sayam dep bardı.
Tüzdön çıgıp kısıkka.
Salışıp bardı Er Bayış,

2865. Salkından çıgıp ısıkka.
Altı miñ asker başında
Eki miñin tügötkön,
Kalganının baarisin,
Kuup cürüp cüdötkön.
2870. Aralaşıp uruşup,
Aradan neçen kün ötkön.
Bir ubakta Er Bayış,
Eki cagin karasa;
Eldin baarı duuldap,
2875. Epsiz oyun-tamaşa.
Karmalar kezi keliptir,
Oylonup Bayış sanasa.
Kıtaydın hanı Sıyadat,
Kılkıldagan kol tursa,
2880. Özü kirip baruuga,
Namıs kılıp uyalat.
Bu dağı balban alp ele,
Bayıştay baatır azamat.
Öz turagın karasa
2885. Aylanpa munar zoo boldu,
Aldı cagin karasa-
Atırılıp şar akkan,
Akkürgün darıya suu boldu.
Tuş tuşunun baarınan,
2890. “Karma” degen çuu boldu.
Eki miñden kurçagan,
Eki cagi coo boldu.
Buzup çıga kaçuuga,
Kaçırdı kayta köp koldu.
2895. “Keldi dep munun kezegi,
Tabılsın dep esebi”
Kayrat kılıp Sıyadat,
Karala tulpar mingeni
Kaçırıp tike kirdi emi,
2900. Kalıñ koldon Er Bayış,
Kutular kezi bolgondo,
Kuup cetip karmadı.
Neçen künü coo sayıp,
Ketken eken darmanı.
2905. Oşondo da oktolup,
Sıyadat menen karmaştı,
Tuş tuşunan duşmandın,
Kol cetkeni carmaştı.
Tegerektep kurçaşıp
2910. Eki kolun bekitip,
Temir menen Çırmaştı,
Moynuna zoolu salışap,
Botodoy közün tañdırıp,
Bütkül boydun baarisin,

2915. Kızıl boyek kan kılıp.
Kılçayıp karar alı çok,
Kalgan künü kañırap.
Kamçı menen sabatıp,
Tikenektep kanatıp,
2920. Çıgarbay kıynap turuştu,
Çımınday canın cadatıp.
Kızığına batıştı
Kıtaylar çerin taratıp.
Karıptığın bildirip,
2925. Kara sandın kara etin
Kancar menen tildirip
Tulku boyun kıynaşıp
Caradar kıldı ezdirip.
Karşı-terşi tamanın,
2930. Kımya-çiyime kestirip.
Moynundagı zooluga,
Arkanday çincır taktırıp,
Tegeretme bolsun dep.
Temirden kazık kaktırıp,
2935. Aldına korum taş tüşöp
Baylap saldı catkırıp,
Oyunda çok baatırğa,
Oşonço şordu tarttırıp.
Temir tordu aştatıp,
2940. “Kaytarıp turgun munu” dep,
Kırk sakçıga tapşırıp.
Kaarın katuu aştağı
Karmagan duşman şaşpadı
Teli bolgon cılıkday,
2945. Tegerengen kök meedey,
Temteñdetip taştadı.
Altımış ceri caradar
Ölümgö boldu barabar,
Bütökön boyu bılçıldap
2950. Caraatınan sızılıp,
Kızıl kan agat çılıpıldap,
Can çirkin çığıp ketalbıyıt
Köküröktön kılıldap.
Ce, acalı cetip dim çıkpıyıt,
2955. Ölgöndördün biri emes.
Ce, kolgo tüşpöy karmalmay,
Kaçıp keler tirüü emes,
Ce agası Canış bir colu,
Tüñülüp keter kün emes.
2960. Körüp turgan Er Canış
Söögünön beri zırkırap
Koynu kara suu boldu,
Bayıştı karmap bek baylap,
Cabıla çaap cönödü.

2965. Canıştı karay urkurap,
Kaçpay turgan kayrattuu,
Kambılınan kol kurap.

Canış karap turup:“Bayıştın krgn künü, tartkan şoru bul
bolgondon kiyin menin alım kaysı bolor ele, Bayıştan acırap tir kaçıp
barıp saktagan can kurusun, alım kelse acıratıp, alım kelbese men dagı
koşo lyn” dep Canış baatur kayrat kılıp aytkanı:

- __Saktay krgn asırap
2970. ın caratsaı Kudayım,
Kara taanday duşmanga,
Tutkun boldu cubayım.
Tir da bolsom bul cakta,
Başıma, tŝt ubayım.
2975. Kıtaydın kılğan işine
Kıynaldım kanday kılayın,
Trnn kaçıp duŝmaga,
Tirüülöy kantip ıdayın
Aldınan tosup duşmandı,
2980. Aralay salıp ıgayın.
Kılaybay kırıgnı salayın,
Kıraanımdı duşmandan,
Acıratıp alayın.
Acalım bolso koluna,
2985. Men dagı tŝp kalayın
Karaldımdan ayırılıp
Kantip elge barayın,
mrm kor bolup
Kimdin kzn karayın,
2990. Alım kelse armansız
Katuu tyŝk salayın.
Aman bolso azaptan,
Acıratıp alayın,
Karmaların duşmanga
2995. Kasaı baktı taalayım.
Kara canıı bar bolso,
lgnı bagayın,
lm sunup kolumdu,
Duşmandın kanın tögöyün,
3000. Koluma tiyseı abuuldap.
Ala kaçıp cnyn.
Ak kepindep aruu cuup,
Kolum menen kmyn.
Dep oşondo Er Canış,
3005. Kayra tartpas cıloo oozduk,
Kayra tartıp aldı emi,
Kamçı salbas kara san,
Kayrılıp kamçı saldı emi.
Cabılıp kelgen kp kolgo,

3010. Caltanbay kirip bardı emi.
Kırgın saldı kaçırıp,
Kıtaydın bir cak cetinen,
Eç kabarı bilinbeyt,
Kıraanı Bayış beğinen.
3015. Oyunda çok canıştın
Ölümün dep şekşigen.
“Murunkudan munusu,
Kıyın emes köründü,
Kıykırığı çıkkanda,
3020. Kıylañdın kanı töğüldü.
Kırıp ketet şekildi,
Kaçpasañar köbüñdü”
Dep oşondo Sıyadat
Kaçıp berdi bölünüp,
3025. Kaçkan coogo karaanı,
Kabılanday körünüp,
Kaardanıp alıptır,
Kara teri töğülüp,
Kaçtı Kıtay talaalap,
3030. Akmunar toogo karaalap.
Kıup barat Er Canıñ,
Arkasınan sabalap.
Esine tüştü Canıştın,
Baatır Bayış inisi,
3035. İnilüünün toodon çoñ,
Tirüüsündö ırısı.
Kayra tartıp toktottu,
Kıtayga salgan uruştu.
Kılçayıp keldi Er Canıñ,
3040. İnisinin kaşına,
Körgön cerde solkuldap,
Söögü ayabay çaşadı.
Karaldım dep muñayıp.
Kanı kaynap taşıdı.
3045. “Aylanayın calgızım,
Ay nurduu çolpon cıldızım,
Tirüü bolsoñ düynödö,
Tügönbös Toodyoy ırısım,
İrisi cerge töğülgön
3050. Menin tirüülügüm kurusun,
Kötörçü öödö başıñdı,
Körör aldıñ bar beken,
Közümdön akkan çaşımdı.
Acalbı, ce azappı,?
3055. Mañdayña cazıldı,
Kak özüñdöy kılam ölbösöm,
Han Sıyadat kasıñdı.
Süyönör alıñ bar bolso,
Süylötçü kızıl tiliñdi.

3060. Çıday albay baratam,
Çıgarçı kükük ünüfdu.
Ubayımdı calgızım.
Ugayın senin muñuñdu”.
Süylöyün dese tili çok,
3065. Kıymıldayt, çıkkın ünü çok,
Tirüü emes ölüm çağında
Tura kalar künü çok.
Attın calın kuçaktap,
Közünün çaşı burçaktap,
3070. İrmegilep ökürüp,
İtelgidey kılçaktap,
“Aylanayın calgızım,
Aldımda cürsöñ aybatım,
Kas sanagan duşmanga,
3075. Kara toodoy kayratım.
Ar baladan kutkarıp,
Alıp uçar kanatım”.
Altımış batman temir tor,
Añtara salıp kulatıp, _
3080. Catkan eken Er Bayış
Kökülün kanga bulatıp.
Köp kıynalıp duşmandar,
Kara taşka sulatıp,
Bılçıldatıp çıncırdı
3085. Üzüp üzüp taştadı.
Ölörçö bolgon Bayıştı.
Öñörgönçö şaşpadı.
Öñörüp alıp baatırdı,
Kaça turgan baştandı.
3090. Ker corgonun oozdugun,
Kayra tartıp aldı emi,
Kaçarına közdönüp,
Katuulap kamçı saldı emi,
Aydıñ köldün beli dep,
3095. Kırk cigitin seni dep,
Aman-esen kutkarıp,
Alıp ketsem emi dep,
Atırılıp Er Canış,
Ala kaçıp cönödü.
3100. Aylanayın agam dep,
Caranın baarı caman dep.
Canımdı tirüü koyboytko,
Bütökön boydo caram dep.
Bir azıraak toktolup,
3105. Es aldırıp körsöñçü,
Köp kıynabay canımdı,
Tirüü da bolsom kömsöñçü.
Tura kaldı es alıp,

- Tuş tarapka kz salıp
3110. Başta kalıñ Kıtay turganda,
Köpürönün başında,
Kara darın kurganda,
Car boyu añdar kazılıp,
Cazayıl koygon caŝırıp,
3115. Cakındap kelse atkın dep,
Caŝıngan boydon catkın dep,
Canış körböy kalıptır,
Cazayıl atçu mergenge,
Cakındap kirip barıptır.
3120. Cabıttan tütün bulatıp
Canıştı karay bir atıp.
Caraluu kıldı Canıştı,
Omuroosun sıya atıp.
Oyron bolup oñ kolu,
3125. Sırtına çaptı şalk etip.
Caradar Bayış kaytara
Tŝp ketti cark etip.
Cazayıl n ugulup,
Cabilıp Kıtay tuş tuştan,
3130. Caynap çıktı çuburup.
Canıştı Karay at koyup
Kelatıŝat burulup.
Atkan okko cetkizbey,
Alıp kaçtı ker corgo,
3135. Aydıñ kldn coluna,
Salıp kaçtı ker corgo,
Kutkarıp ketsem eken dep
lby turgan bolcolgo,
Kayratı ketti Canıştın,
3140. Omuroodo caradan,
Btkn boyu saruulap,
Oktun uusu taragan,
Kuyulup kelet ŝırkırıp
Omuroodon kara kan.
3145. Alıs ketti esi oop,
Ker corgonun calınan.

Canış esi oop attan tŝp kaldı. “Munusu caraluu bolso da tir eken, tiginisi attan tŝp kaldı lgn eken, oşonun ölügün dagı alıp ketelik” deşip duşmandar trlp kele catışat. Oşondo ker corgosu Canıştı karap caloorup, canı kyp, çıdabay çebelenip aytkan sz:

- __Baş ktrp kulak sal
Baatır Canış men cakka
3150. Kz çaptırıp karaçı,
Caradar Canış kıynalıp,
Kuup kelatkan el cakka.
Catkanıña men kapa.

- Colborsum Canış minseñçi,
3155. Corgolugum bilseñçi.
Cogotuuga kubalap,
Coo keletat cürsöñçi!
Arstanım Canış minseñçi
Asıldığım bilseñçi.
3160. Külüstön eem minseñçi,
Külüktügüm bilseñçi,
Kıtaydın baarı kubalap
Kele catat cürsöñçi!
Colborsum Canış minip al
3165. Corgoñ süylöyt tilin al.
Külüstön Canış minip al
Külügün süylöyt tilin al,
Asılım Canış minip al
Aybanıñ süylöyt tiliñ al,
3170. Ayban da bolsom coldoşuñı,
Akıl aytam adamday.
Aylamdı turam tabalbay,
Aydıñ köldü karata,
Alıp baram can eem,
3175. Kırk cigittin canına
Seni taştap baralbay,
Aylanayın Er Canış,
Töö çökköndöy çögöyün,
Akırın cılıp sen minseñ,
3180. Aydalıma çıkkın soñı,
Almak-salmak teminseñı,
Aman-esen kutkarıp_
Ketçü colgo men kirsem,
Kıtaylardı tamşantıp,
3185. Kıyın eken corgosu
“Kutkarıp ketti” dedirsem.
Başındı kötör Er Canış
Tööçö çögüp catayın,
Mine albasañ conuma,
3190. Mingüzütügö kiymiñden,
Tıştep alıp tartayın.
Mine kalsañ oşondo_
Orduman tura kaçayın.
Oykuştanıp cügürüp
3195. Ter köbügüm çaçayın...
Közüñ açıp tolgonup,
Uktaganday oygonup,
Oyuna saldı Er Canış.
Ukmuştun baarın oylonup
3200. Kılçayıp artın karadı,
Kısıp kirip keliptir,
Kıtaylardın karaanı.

- Cata kaldı corgosu,
Cılıp bardı colborsu.
3205. But arttı Canış kıynalıp,
Corgosunun beline,
Cakın kaldı duşmandar,
Tosup kalar çenine.
Dübürtün ugup ker corgo
3210. Kaygırat Canış begine.
Ala kaçıp cönödü,
Aydıñ köldün beline,
Kamçılanar kolu cok,
Karşı-terşi temine.
3215. Omuroodon ok buzgan,
Oñ kolu barat şalkıldap,
Uyugan kara kan ırıp,
Tüşüp barat baltıldap.
Ketip barat ker corgo
3220. Kutuluuga zırkırap,
Arkasında Kıtaylar,
Kuup kelet çurkurap.
Ümüt kıldı tüñülböy,
Caraluu Canış canınan,
3225. Bardık küç menen ker corgo,
Ketip barat abıdan
Taza kol menen tırımışıp,
Karmagan ıyık calınan.
Buluttuu köktün astınan,
3230. Muunduu çöptün üstünön,
Uzap alıp cönödü
Akkürgündün tüzünön.
Cer köçüp başı aylanıp,
Ker corgonun küüsünön.
3235. Adır-adır boz kaşat
Arkar cagı beş coldun
Ayrılışı bel başat.
Masili ayban bolgon soñ,
Kele catıp ker corgo,
3240. Bel başattan adaşat.
Aydıñ köldün beli dep,
Kıtaylarga kor kılbaş.
Kutkardım go seni dep
Altımış özün ak munar
3245. Salaa- salaa koo bolgon
Kişi turgay al cerden,
Kiyik çubap ötpögön
Çalkak-çalkak zoo bolgon.
Canış turdu caldırıp,
3250. Tuyak zoogo kamalıp
Col tabılar beken dep,
Tuş-tuş cagın karanıp.

Duşmandar kuup kelatat,
Arkasında calanıp.

3255. Canış zoogo kamalıp turup, şaymanı ketip, canı cay tabalbay turup, oylondu: “Bul duşmandardı karay barsam kutula albaymın, carım can, caraluu bolsom Kantip kutuluuga bolot. Andan körö zoo arasınan col tabılar beken” dep cönödü. Duşmandar tuyuktun oozun tosup alışıp, kayda keteer ele, özü bastırıp kelet dep çatışat. Canış zoorlordun bardıgın karasa eç col cana ıktuu cer cok. Kıtaylarga körünöö zoonun túbündö oozunan atçan bata turgan ar cağı koroo ordunan çoñi ünür tabıldı. Emi kelgen duşmandardı başbaktırbay taşka ala beremin, eger acalım bolso uşu ünürdön karmap alar dep, Canış ünürgö atı menen kirip ketti. Duşmandar körüp turup munu taş cutup ketti, Kudayına da işi cakkan cok, emi tiginisin alıp cönöö kerek deşip, Bayıştı caratı menen baylap alıp Sıyadat Han baştap, calpı ölgöndön kalgan coonun baarısı cönödü. Canış baatır ünürdö catıp kaldı da muñkanıp kaygıлуу ün menen arman kılıp, ünürdün için cañırtıp özünün caraluu kalganın Bayıştın baylanıp ketkenin arman kılıp aytkan ceri:

- ___ Tagdırdın cazgan kalamı
Talaada kaldım caraluu,
Karalaşar adam cok
Üñürdö catam kamaluu,
3260. Bul caranın üstünö,
Bir boorum senden sanaluu,
İzdep keler kişim cok,
Seri bolor üküm cok.
Omuroomdu ok buzup,
3265. Ontop catam kan kusup,
Oñdop koyer adam cok,
Olutumdan turguzup.
Bagarı cok ölöm go,
Tün tülügö cem bolup,
3270. Tügöyüm Bayış bar bolso,
Bakpayt bele dem bolup.
Ölömün go ünürdö,
Öz teñimden kem bolup,
Alım ketip alsırıp,
3275. Canım ketip kansırıp,
Caradar boydon catamın
Caşına cetpey calp etken,
Calgızıma kapamın.
Karañgı ünür içinde,
3280. Cettiñbi ölör katarım,
Cüzün körsöm arman cok
Enem, menen atamdın.
Alıp kelgen turbaybı
Azap menen şor tartıp,
3285. Acal üçün kelippiz
Altı ay sapar col tartıp.

- Eköbüzdün biröbüz,
Ketpes bolduk tirüü kaytıp.
Ölgön bolsoñ calgızım
3290. Börü, kuzgun, kuş talap
Bar bolsoñ kettiñ tünülböy,
Kılçayıp beri col karap,
Otsuz cürök örttönöt
Calgızım içti kuykalap.
3295. Atası başka kırk cigit,
Surabadı alımdı,
Acalım cetip ölgönçö,
Bakpadı asıl canımdı.
Özüm ölsöm meyli ele,
3300. Özögümdü örttödü
Calgızımdın calını.
Kılçayıp alım surabay,
Kırk cigit kayda ketişken?
Ce Bayıştın aytkan bir sözü,
3305. Kıyamattık kek beken.
Tuzum urgan adamdar,
Tünülüp kayda ketti eken.
Ontotkon cara bolboso,
Kaçpayt elem betinen.
3310. Kırat elem cetinen,
Askaluu zoonun aldında
Kala berdim calgız men.
Adam emes ekenmin,
Kırk cigitke işengen.
3315. Ayban da bolso ker corgo
Canımdan çıkpayt sagalap.
Ottop kelet suu içip
Taş arasın aralap,
Adam emes bagarga
3320. Aldımda turat karalap,
Arbat urgan kırk cigit,
Ayban atça bolboduñ,
Arkası tiyet deçü elem,
Eç köñülgü tulboduñ.
3325. Estebey ketken ekensin
Egerde eki bolbogun.
Saktay körgün ölümdön,
Caratkan Kuday çın bolsoñ,
Tartayın azap şoruñdu.
3330. Tagdırdı cazıp koygonsoñ.
Can boorumdu izdesem,
Caraatım aygıp oñolom.
Ce ölüsün bilbedim,
Ce tirtüsün bilbedim.
3335. Kagılayın calgızım
Kaygısın tartıp izdedim,

Kak etip uçkan karga çok,
Özüm da ölüm kündömün.

Emki söz kırk cigitten. Kırk cigit Canış, Bayıştın uruşun körüp catkan, bir dalay kızıkka batkan, uruş suyulup kelgenden kiyinkilerin bilbey kalgan eken. Bayıştın kolgo tüşkönün, Canıştın alıp kaçkanın bardığın körüp bilip çatışkan. Birok Canış tuyuk özöngö kirip ketip duşmandar kuup kelip kayta ketkenden kiyinkilerdi bile albay kalışkan. Kırk cigit duşmandardan dayın çok bolgon soñ izdep taap alalı dep attangan ceri:

3340. Atka mindi kırk cigit,
Aydıñ köldün belinen.
Amandaşıp bölüngön,
Başında eki beginen.
Kadıırı kalgan baarının
3345. Bayıştın aytkan kebinen.
Ölügün taap kömsök dep,
Akkürgündün ceeginen.
Canış menen Bayıştın,
Şumkarların kondurup,
3350. Azık-tülük mol alıp
Azık artkan kırk attı
Aldına salıp aydadı.
Kılıç, Nayza, aybalta
Tolup catat şaymanı.
3355. Belden tüştü kırk cigit,
Aydarkan atın çubatıp.
Saygan eken baatırlar,
Dalay coonu sulatıp,
Arman kıldı cigitter
3360. At bastırıp kelatıp,
Duşmanım kaçsa toktoosuz.
Kaçırıp kirip kel degen.
Canıştın tilin albappız,
Kaçkan coonun tuşunda
3365. Katar kirip barbappız.
Bolot elek oşondo,
Biz dele koşo armansız.
Bayıştı kaydan tababız,
Canıştı kaydan tababız.
3370. Cete keldi cigitter,
Uruş kılğan cerine
Köñülü toydu kubanıp,
Ölsö da eki begine,
Coo ketken soñ culunup,
3375. Kırk cigit kirdi demine.
Köz ciberip karasa
Körgöndö sonun tamaşa.
Çöptün baarı çañdagan,

- Koktuluu cerler ańdalğan.
3380. Tuşardan turpak açılıp,
Arkı-terki köp ölük,
Kırılıptır miń sandan.
Canış menen Bayıştın,
Cerde kırtış kalbagan,
3385. İzdep cüröt ölügün.
Tüşö kalıp oodarıp,
Betin açtı köbünün.
Biröo dağı okşoboyt,
Baatırlarga öfünün.
3390. Abal murda Bayıştı,
Baylap salğan döbönü
Oşo cakta bolbosun,
Söögün izdep kömölü.
Dep süylöşüp kırk cigit,
3395. Cabıla aap cönödü.
Dalay ölük kırılğan
Karşı-terşi cıılğan
Cuuşagan koydoy ölüktö
Kargalar cüröt kakıldap,
3400. Sağızğan okup makıldap,
Kuzgundarı kurkuldap,
Carular talap culkuldap.
Ayrı kuyruk ak curtu
A da cüröt salpıldap,
3405. Cete bardı carışıp
Tizginder koldo karışıp,
Al cerdegi ölüktü,
Oodardı түřö kalışıp,
E daynın taba albay,
3410. İzdep cüröt naalışıp,
Döbönün suu cak betinde,
Cardın cakın etinde,
Aştama temir tor kalgan,
Ańtara salıp oodargan.
3415. Katarlap tizgen taş kalgan,
Oşol baarı katkan kan.
Kıdırıp cürüp kırk cigit,
Andan da izdep tappadı.
Suutulardı cetişip,
3420. Sarı say bolgon attarı
Tirüülör dep tüńülböyt,
Daynın astı tappadı.
Tetigi tuyuk özöndü,
Bir imerip ıgalık.
3425. Başka cerde dayınsız,
Tuura oşogo baralık.
Cer arıtıp tüńülüp,
Tappasak ketip kalalık

Ce arkasınan baruuga,
3430. Batınbadı coosuna,
Ce barsa da Kıtay cetkirbey
Cigittin kılğan doosuna.
Cete keldi kırk cigit,
Tuyuk özön oozuna.

3435. Kırk cigit tura kalışıp, emi uşul tuyuk özöndün için arta karap, anan kaytalı. Eç bolboso biröönün ölügün taap alıp barsak bolot ele. Şumkarların kolgo kondurup azık artkan attardı aman-esen korotpoy bir da birin cogotpoy aydap alıp, özübüzdün biröübüz da ölböy ce caraluu bolboy aman-esen cana caraatıbiz cok taptaza boydon barsak bizdi kılıçtın mizine alat. Tapsa tababız,eger tabılbasa duşmandın arkasınan cönöö kerek. Carak bolso mol, azıktı mol kamdap alıp akırı başta bir ölüm bar. Eç bolboso Kıtaydan bir miñ cılkı tiyip barbay, tim ele barbaylık, deşip keñeşişip tuyuk özöndü ördöp bara catışıp cañı attın izin körüştü. Cabıla çaap baarısı izdey baştadı. Ün salıp kıykırıştı. Kıykırık çıkkanında taştın arasınan bir cılkı kişenedi. Kaydan kişenegenin bilbey kalışıp kayta kıykırıştı. Bayağı cılkı dağı kişenedi ele, kırk cigittin attarının baarı kişeneşti. Birge ottop, birge baylanıp cürgön attar az kün bölüngöngö sagınışıp kalgan. Ününön taanışıp ün alışıp kişeneşken. Taştın arasınan çıga kalıp bir zoonun túbünö barıp turuştı.

Kırk cigit baykasa ker corgo eken, ker corgogo salıp çıgıp barıştı, Canışka ok tiygende kan çaçılıp ar cerine katıp kalgan, oşonduktan taanılbağan. Kırk cigit corgonun canına barıştı, ker corgo attar menen cıttaşıp turup üñkürgö kirip ketti. Kırk cigit uşul üñkürdö bir kep bar dep, attarınan tüşüp, üñkürgö kirip barsa, Canış baatır canı cay taba albay ontop catkan eken. Kırk cigit kuçaktap alıp, tegerektey kalıp muñduu obongo salıp, ıylaşıp turgan ceri:

__Aylanayın berenim
Aldı cayık kenemin
Altı caştan attangan,
Akılga dıykan tereñim.
3440. Mee kaynatkan ısıқта,
Kölökölöör teregim.
Közün körör bekensiñ
Atañ menen eneñdin.
Kızıganda kaçırıp,
3445. Kıtaydı kıraan çaldıñbı?
Bayış baatır eköölöp,
Caltanbay nayza saldıñbı?
Şayıñ ketip duşmandan,
Caraluu bolup kaldıñbı?
3450. Açka bolsok nan bergen,
Kaalap alğan ar cerden,
Cılañaç kelsek ton bergen,
Ata bolup asırıp,
Kerektüünü mol bergen.
3455. Coo kelgende at bergen,

- Keçiktirbey bat bergen,
Paydaluu eleñ baariga
Baatır paydası cok miñ erden.
Ata bolup asırap,
3460. Ene bolup emizgen.
Car çakırtıp eline,
Kırk colborsum dedirgen.
Acal cetip ölbösök,
Ayrılbaspız biz sizden ,
3465. Aydıñ köldün belinen,
Karap cattık kızıktı.
Akkürgündün ceeginen,
Kaldırımız kalıptır,
Bayıştın aytkan kebinen.
3470. Ölüp bara catsak da
Üzölböybüz iz menen,
İzdep cürüp tappadık
Neçen cerdi kızırtıp
Ölgöndördön at keçpeyt,
3475. Koşkurup ürküp çıñırıp:
Korogon eken duşmanıñ
Miñdegen sandan kırılıp.
Kas duşmanıñ kıyraptır,
Karşı-terşi cıgılıp.
3480. Boz topurak kalıptır
İlay bolup cuurulup.
Künü-tünü col cürüp
Köpürödön ötöölü.
Karı üñkürdü saktabay
3485. Kalkımızga keteli.
Cıl on eki ay bolso da,
Cıla cıla keteli
Mine albasañ corgogo
Cöö kötörüp alalık.
3490. Colubuz şıdır duşman cok
Örgüp tünöp baralık.
Amanıñdı tilenip,
Asırap cakşı bagalık.
Enesi külükan baybiçe,
3495. Epsiz ayar kişi ele.
Kıynalganda suusabas,
Kımız kurut berdi ele.
Oyumdan çıgıp ketiptir
Oşo kurut mende ele.
3500. Koştoo atta kül azık
Kurcununda keldi ele,
Caraluu kişi içet dep,
Sımgı bolso bütöt dep,
Atı cakşı mobuya,
3505. Darı bergen boluçu.

- Başka türdüü darıdan,
Dagı bergen boluçu.
Kırk cigitke kırk başı,
Baardığına col başçı,
3510. Baarisının ulusu,
Tak otuzda öz caşı,
Darılardı esteşip,
Tıyıldı akkan köz caşı.
Esine tüştü Tamanın,
3515. Tama baatır ulusu.
Tak oşo kırk bir balanın.
Ayta koydu süyünüp
Darılardın kabarin.
Dayar boldu baarisı,
3520. Omuroodo caranın.
Alıp berdi Er Tama
Kımız-Şerbet, kuruttu.
Oozuna salıp Er Canış.
Suusagandı unuttu.
3525. Kurcundu alıp añtarıp,
Darısın taap kamdanıp .
Kızmatı cakşı kılğın dep
Kırk cigitti camgarıp.
Ar tüyünçök baarisın,
3530. Kıtay Şooşa tabıptın
Kırma kızıl darısın
Çeçip alıp karasa,
Ak kagazga orolgon,
Caradar bolso baldarım,
3535. Ayıgat dep corogon,
Kaydasıñ kazan, kol bakır
Suu kaynatıp cılıtıp.
Katkan kandın baarisın,
Taza cuup cibitip,
3540. Carakatın darılap
Cakşı bagıp turuшту
Cabıla cigit baarılap.
Sınıgına mobuya,
Caratı kırma darıda
3545. Omuroosu caraluu,
Ontop catkan canıştı,
Oyu menen kırk cigit,
On altı künü bağıştı.
Ordun taap darılap,
3550. Ayıktırıp alıştı.
Kalıñ Kıtay duşmandın,
Kolunda ketti böböğü
Kara üñkürdö catkanda
Kırk cigit boldu kömögü,
3555. Calgızınan acırap

- Caldırap Canış cönödü,
Caradan bir az oñolup,
Carım kündük col basıp,
Catıp kalat tolgonup.
3560. Camandıktı ötkördü,
Caş künüdü kor bolup,
Kılçaktap karayt arkasın
Kıraanı eske tüşköndö.
Kızuu cürüp baratıp,
3565. Konup kalat tüş çende.
Toktolup kalat ar dayım,
Tamŝanıp tamak içkende.
Cayı kışı on eki ay
Col cürüştü talıbay.
3570. Kas duşmandın kordugu,
Attarı boldu ırgayday,
Azıktarı tügönüp
Özdörü boldu kuurayday
Oñdörü öçüp kubarıp
3575. Suuda kalgan buodayday

Arıp-açıp, kanı kaçıp, altı aylık coldu on eki ayda basıp keldi. Atane, eli curtuna uçuraŝıp turgan ubagında atası Nurgan Canıştı kuçaktap alıp, özünün aman kelgendigine ıraazı bolup, kabagın açıp, köñülün basıp cana Bayıştı surap aytkan sözü:

- __Aylanayın ardagım,
Taalayım eleñ baldarım,
Dayınsız sapor col tartıp,
3580. Eki cıl boldu barganım.
Eç kabarıñ alalbay,
Arkañardan bara albay
Esimden ketpey zarlan
Kagılayın karaldım
3585. Köpürö kantip col berdi.
Kanday duşman kor kılıp,
Birindetti silerdi.
Colborsuñ Bayış too bolso,
Cogotot ele miñ erdi,
3590. Amanıñdı bildirip,
Altı aylık coldon kim keldi.
Eki cıldan ber cakka
Bilalbadım bir belgi.
Sen attanıp ketkenden,
3595. Sanaluu bolgon atañdan,
Eç bir kabar ukpadım,
Kapalanıp üŝkürüp
Kaygı muñga ıktadım,
Oltursam, tursam sargayıp
3600. Oy sanaadan çıkpaymın,

- Künü-tünü sanaluu
Es alsam bir az uktaymın.
Kagılayın karaldım,
Köpürödön ötköndö
3605. Kaysı cakka bardıñar?
Kanday coldu çaldıñar?
Karu carak cok ele,
Kanday kündö kaldıñar?
Kabarıñdı bile albay,
3610. Kabagın açıp, külö albay,
Kaygıñda bolduk zarduular.
Cürgönüñ altay col bolup,
Caraluu bolgon colborotoy,
Cabıgıp keldiñ komdonup.
3615. Canıñ tirüü keliptir,
Calgız da bolsa tolgonup.
Catındaşıñ caş booruñ,
Kayda kaldı kor bolup?
Köz kubanar kumarın
3620. Köñüldün kurçun uçlarıñ,
Kök cal Bayış berenden
Ayrılıp kelgen ubağıñ.
Körgönüñdü bir baştan,
Aytıp körçü ugamın.
3625. Alında cürsö aybatıñ.
Aşuu beldey kayratıñ,
Kol karmaşkan koşoguñ
Kordugun aytçı oşonun.
Oyron bolgon Bayış'tın,
3630. Kayratın estep boşodum.
Karuu, carak mol berbey
Kolomoluu kol berbey,
Koykoytup calgız cibergen,
Mına bul maga ubalıñ.
3635. Senin uçar kanatıñ,
Kayda öçtü Bayış çıragıñ.
Enesi colbors etine,
Talgak bolup tuulgan.
Nar buuranı ırgıtıp
3640. Toguz caşka kelgende,
Dañk-dayını ugulgan.
Tekerdüü bolot tuncuruñ,
Kanday uçtu tuuradan.
Kayrılıp calgız kelipsiñ,
3645. Kabaral balam munuñdan
Kabırgam kıyrayt oylonup,
Uykudan bezem tünündö,
Uktay albay tolgonup.
Eköñ teñ kelip canaşa.
3650. El körüp türdüü tamaşa,

- Men ölüp okup canaza,
Turbadı kalıñ toy bolup,
Canışım seni men aman_
Körgöngö şügür ılayım.
3655. Bayıştın cayın bildirçi,
Baş-ayagın ugayın.
Kanday şordo kaldı eken,
Kayrılışar cubayñı,
Basılsın içtin calını
3660. Başımdan ketip ubayım.

Atası Nurganga Canış baatırdın coop berip turgan ceri:

- Aylanayın atake_
Suradıñ körgön, bilgenden
Corutayın özüñö,
3665. Coo alıp kirgenden.
Bayış, Canış cönödük
Bata alıp Kırgız köp elden.
Tügöyünön acırap,
Tüñülüp tirüü kelgen men.
3670. Azık artıp kırk atka.
Aydagan cigit aldında,
Ker corgo menen sur corgo,
Tamanı taşka tabılbas
Kaptap koygon sıyaktuu_
3675. Camı, kışı arıbas
Tamadan başka baldardın,
Col cürböğön baarı caş.
Adır debey, tüz debey,
At çaldırıp es alıp,
3680. Çay kaynatıp nan cebey
Künü-tünü cüröbüz.
Ara çöldö altı aylık,
Uzak coldor tügöngüs.
Altı aylık uzak col eken,
3685. Aşıga cettik tört ayda,
Bargan menen körbödük
Bu sapardan eç payda.
Akkürgündün ceegine
Aydıñ köldün betine,
3690. Eki başı tuyuk zoo,
Köpürönün çetine
Barıp tüştük tört ayda,
At çabuuçu sekige.
Dürbü salıp tuş tuşka,
3695. Cer arıtp karadık.
Köpürönün başına,
Körölük dep biz bardık.
Baatır Bayış baş bolup

- Bardıgıbiz col çalıp.
3700. Kürpüldögön Akkürgün,
Cayı, kışı kirgendey,
Köpürönü salganda
Canında birge cürgöndöy
Carak çok dep men aytsam
3705. Kızıl kış menen kınatıp,
Bekitkenin bilgendey.
Camında turup Er Bayış,
Cara tepti iymenbey.
Mañday çağı kara taş,
3710. Kara taş menen bu dağı
Karap turgun baarıñ dep,
Basıp bargan ubağı.
Baatır Bayış bir tepse,
Talkalanıp kuladı.
3715. Bala da bolso Bayıştın,
Balbandıgın bilgen soñ,
Erler karap turabı.
Ce tilin alıp bir cakka,
Barbay koyuş tuurabı,
3720. Catındaş Bayış er menen,
Oynop külüp teñ östüm,
Ar ubakta süylöşüp,
Akıldaşıp keñeştim.
Balbandıgın, alptıgın
3725. Başınan bilgen emesmin.
Bizden öttü balalık
Cer arıtıp köz salbay,
Duşmandın ceri bolgon soñ,
Coo barbı dep col çalbay,
3730. Aydın kölgö bel aşıp,
Anan kiyin biz barbay,
Asıp barıp beş konup ,
Aydın kölgö kuş saldıq.
Kızıktuu cer eken dep,
3735. Kırk cigit cürdü tañ kalıp.
Adamdın köönün kızıtıp
Ardagıñ Bayış şañdanıp,
Tünündö caman tüş körüp
Tura kaldı sargayıp.
3740. “Columdan duşman coo çıgıp,
Karmaldım” dep zarlanıp,
Calındım calgız Kudayga,
Cakamdı bekem karmanıp.
Kün cayıla biz bardık
3745. Aydın köldün beline,
Dürbü salıp karadık
Akkürgündün ceegine,
Adam bataar coo emes,

- Kalıñ Kıtay demine.
3750. Kaçalı dedim oylonup,
Til alat dep baatırdı,
Caktırbadı Er Bayış,
Canagı aytkan akıldı,
Caman aytıp meni da,
3755. Köñülümdü kaltırdı.
Kırk ciigittin söögünö,
Arılgıs tamga batırdı.
Çalgınçısı çalıptır,
Karoołu körüp kalıptır.
3760. Köpürö colun köp Kıtay,
Bekemdep tosup alıptır.
Kaçalı dedim Bayıştı,
Tilimdi albay sayıştı,
Caragı cok coo saydı,
3765. Caltanbagan er neme,
Kılıç, miltık, nayzadan
Kıylasın alıp keldi ele.
Kıykırık salıp kaçırıp,
Koşo kirdim men dale.
3770. Toodak tepken şumkarday,
Togolotot çetinen.
Koosuna kulatıp,
Koşo tüşöt ekiden.
Miñ-san duşman çaçırıp,
3775. Kaçıp beret betinen.
Duşmandar kaçıp dabırıp,
Nayzalar sınıp kağırap.
Kıyradı Kıtay kırılıp,
Üstü üstünö cıgılıp.
3780. Sabı kalıp kolunda,
Kılıçtar sınıp şağırap.
Baatırdın kılğan işine,
Erdigine, küçünö
Kayratım kaynap kubanıp,
3785. Men dağı kirdim içine.
Col açılğan mezgilde,
Es alıp turduk kiçine.
“Kayta kaççu kişidey,
Karap turuş kanday dep,
3790. Caltanar balsañ can ayap
Calgız kirem talbay” dep.
Koy degiçe toktoboy,
Kolgo kirdi Bayış bek.
Aldı calgı darıya suu,
3795. Tuş tuş cagı ızı-çuu
Üstü cagı tuyuk zoo
Eki beti kalıñ coo.

- Karap tursañ oşondo.
Duşman kaçtı cabıla.
3800. Kambıldık kılıp Er Bayış
Kayra tarttı kamına.
Kutulup keler bolgondo,
Biröñ cetti canına.
Ceter, zamat karmadı,
3805. Ce Bayıştan mıktı balbanı
Kaçkan coonun baarisı
Tegerektey kalganı.

AKTARIM

01. Kırgızistanda Aziret Han adında biri yaşardı. Kendisi çok akıllı, bilgili ve ileri görüşlü bir insandı. Kırgız halkının hanı Üzür şehrinde yaşamaktaydı. Üzür şehrinin Kırgız Hanına 60 şehir bağlıydı. O zamanlarda Kırgız ili Çin ile savaşmış, Sıyadat Hanı Çin'den çıkartmıştı. Çin ile Kırgız'ın ortasında Akkürgün denilen nehir vardı. Bir tarafı Çin sınırı, diğer tarafı ise Kırgız sınırıydı. Üzür'le Akkürgün'ün arası 6 aylık yol idi. Akkürgün'deki kayanın dibinde Aziret Han köprü yaptırmıştı. Köprüden geçip Çinlileri pek çok kere yenmişti. Aziret Han cesur ve kahraman bir kişiydi. Kendisi pek yaşlıydı. Ölümü yaklaşmıştı. Aziret Han: "Ben ölürsem Çinliler köprüden geçerek halkıma eziyet eder. "Köprü'nün iki tarafını da kapatayım." Diyerek akıllıca düşünüp savaşta esir alınan pek çok Çinliyi hiç kimseye belli etmeden köprüyü onarma işinde kullanmıştı. Karşı taraftaki yüksek kayayı, kara tuğla ile örüp, kara kumla sıvayıp onardı ve üzerine "Sahibi ruhlardır." diye yazdırdı. Köprü'nün her iki yanındaki kızıl kayayı kızıl tuğla ile örüp, kızıl kum ile sıvayıp üzerine "Sahibi Hızır'dır." diye yazdırdı. Köprü'nün her iki tarafı da sağlamlaştı.

Aziret Han'ın oğlu Nurgan idi. Nurgan babası gibi kahraman olmasa da halkı iyi yönetmişti.

Nurgan'ın Canış ve Bayış adında iki oğlu oldu. Canış doğduğu zaman Aziret Han öldü. Canış dayısı büyüttü. Nurgan halkını yönetip huzur içinde yaşadı. Külükkan bir yıl sonra tekrar hamile kaldı. Hamileliği boyunca kaplanın yüreğine aş erdi. Doğan çocuğuna Bayış adını koydu. Bayış dokuz yaşındayken bir deveyi arka ayağından tutup fırlatsa devenin ayağı elinde kalırdı. Babası ve annesi: "Yapma oğlum" deyip tatlı sözlerle onu avutarak: "Neden böyle yapıyorsun? Düşmanlarından birinin dikkatini çekersen seni öldürebilir." deyip, onu koruyarak peşinden yürürdü.

Babası Canış'ı, Külböskan'ın Kümüşay denilen güzel kızıyla evlendirdi. Kümüşay'ın güzelliği geceyi bile aydınlatırdı. Onu gören güzelliği karşısında şaşırırdı. Canış, Bayış'ın yanında durup gece gündüz kuş uçururdu. Büyük göl ve orta göl adında gölleri vardı. Orta gölde güçlü kırk yiğidiyle kımız içip çeşitli eğlenceler düzenlerdi. Yiğit Bayış ağabeyi Canış'a bakıp:

- Kurban olayım yiğit Canış,
Yanlış düşünüyor deyip,
Sözlerimi beğenmeyip,
05. Gönlümü kırma.
Senin için endişeleniyorum,
İşlerin yolunda gitsin istersin.
Allah önce
İnsanları yarattı;
10. Aklım yeter, gücüm yetmez,
Sürekli düşünsem de,
Uyusam da aklımdan çıkmaz,
Uyansam yine aklımda.
Düşünüp çare bulamayınca
15. Neşem kaybolur.

- Canım sıkılır,
Sürekli düşünmekten.
Çaresi nedir diyerek,
Düşünürken aklımdan oldum.
20. Sana bir kötülük gelecek olursa bak!
Kardeşim ,canım;
Genceciğiz ikimiz.
Atalarımızı soruyorum.
Bildiğinin hepsini
25. Doğru olarak anlat da dinleyim.
Dedemiz Aziret,
Nasıl biriymiş?
Cesur kahraman biri diye duydum,
Kimleri yenmiş?
30. Bizim unutmayacağımız
Bir işareti var mıymış?
Her şeyi baştan sona anlatıver.
Bahadır mı, arslan mı?
Pehlivan mı, yiğit miymiş?
35. Bu hikaye nasıl başladı?
Biz de kahraman olsak,
Düşmanlarımız korkup,
Torunları,
Bahadır mı oldu, diyecekler!
40. Gençliğimden beri
Yaşlılardan dinliyorum.
Dedem neler yapmış deyip,
Boylardan soruyorum.
Senden, daha önce babamın,
45. Haberini alıp kederlendim.
Biricik ağabeyim,
Anlatmazsan nasıl bileyim?
Akkürgün'e Aziret,
Büyük bir köprü yaptırıp,
50. Sayısız asker ile,
Çini yok etmiş dediler.
Siyadat'ın kalabalık askerini,
İki defa saldırıp esir almış dediler.
Köprüsünü öldüğünde,
55. Kızıl taştan örüp,
Sağlamlaştırmışlar dediler.
Bunların doğru olmasını,
Biricik ağabeyim,
İkimiz de çok isteriz.
60. Köprü aniden yıkılıp
Bu zamana kadar yolu kapatmış.
Kimse yolu açmadığı için
Öylece kalmış.
Biz o zaman çocuktuk,
65. Şimdi büyüyüp yiğit olduk.

- Yolu açmayı düşünmeyen
Babamız imanlı bir kişiydi.
Aziret Han zamanında
Her şey yolundaymış.
70. Yiğitliği unutup
Rahatça yatan biz miyiz?
Sorduklarımda haklıysam
Bana gerçeği anlat.
Büyük ile küçükten
75. Atalarımı öğrendim.
En baştan başlayarak
Dedemin hayatını anlat.
“Bunları öğrenmezsem
Yaşamayım daha iyidir.”deyip

80. Kırk yiğit selamlaşıp, Bayış’ın sözünü hayretle dinleyip, Canış’ın söyleyeceklerini merakla beklediler. Cesur Canış, Bayış’ın sözlerini işitip derin düşüncelere daldı.

“Onun böyle ısrar etmesinin sebebi ne? Acaba bir düşmanlık mı düşünüyor? Bunun sebebini söyleyin de, ondan sonra anlatayım .”deyip ağabeysi Canış, Bayışa şunları söyledi:

- “Kurban olayım biriciğim,
Duyduklarının hepsi doğru.
Büyüklerden dinlemişsin
Dedenin akınlarını.
85. Çocukça değil mi?
Deminden beri söylediklerin.
Soyunu sopunu
Apaçık sordun.
İnsan oğlu içinde,
90. Dünyada yüce Kırgız’ın savaşlarını
Öğrenme vaktin artık geldi.
Hikayeyi başından beri
Ben de yaşlılardan ,
Beyin yanındaki bahadırlardan dinledim.
95. Soyundan şanssı yokken
Hızır yardım etmiş,
Soyundan han olup,
İnmemiş hiç tahtından.
Çin nasıl kırılmış
100. Atanın bahadırılık zamanında.
Akkürgün’ün ortasına,
Büyükbaban köprü yaptırmış,
Baban Nurgan çok gitmiş,
Köprünün yanına.
105. Altmış gün gecelemiş
Sancak dikmiş dağ eteğine.
Ziyaret edip üzülüp,
Gözünden yaşını akıtıp,

110. Altmış askerle bir araya gelip
Orada ağlaşıp,
Köprü yolunu açıp,
Sağ sağlim gitmeye
Cesaret edemeyip geri dönmüş
Akkürgün'ün suyunu geçemedi.
115. Babamız Nurgan halkı yönetip
O zamandan beri rahat yaşar.
Görünmez ruhların işgal ettiği,
Köprüye nasıl yol açsın?
Aziret Han'ın çabasıyla
120. Yol açılsaydı kim kaçardı.
Kır yorgo, yürük atı olsa bindiğin
Kır buçkak olsa giydiğin
Güzel olmaz mı?
Gençliğinde dünya.
125. Duyduğun birçok sözün
Doğruluğunu gelip sordun.
Emrinde kırk yiğit var.
Ardına bakmadan bunlara
Atmaca, Sungur, kuş salsan
130. Geçmez mi merakın?
Gerçekten mi yoksa zevk için mi
Bunları soruyorsun
O zamanda, sorduğun köprüye
Ruhlar sahip olup
135. Kapatmışlar kara taşla önünü.
Hiç kimse geçememiş,
Gözlerinden kara yaş akmış.
Hızır koruyup diğer tarafı
Otlı kızıl dağ olmuş.
140. Çin ile Kırgız'ın ortası,
Aşılmaz yer imiş.
Duyduğuma göre dedemiz,
Çin'i birçok kez yenmiş.
Halkın huzurlu olduğu sürece
145. Endişeye kapılma.
Babamız Padişah Nurgan,
Altmış büyük şehri yönetti.
Halkımız her zaman
Mutlu ve huzurluydu.
150. Sıkılınca kuş gönderip,
Birlikte eğlenirlerdi.
Biriciğim, yalnızım,
Neden telaşlanıyorsun?
Savaşılacak düşman yok.
155. "Halka saldıran kimse yok.
60 şehri gezdim,
Açlık yok, hepsi tok.
Gururlu kardeşim,

- Neden böyle şaşırđın?
160. Padişah Nurgan babamızın
Ülkesinde yaşıyoruz.
Ülkemizde düşman yokken
Nasıl yakalarız?
Nazlı büyütüldün.
165. İlk karısı Külükan, anamız
Babamız çok yaşlandı,
Anamız ise kocakarı oldu.
On yedi ile on beşe
Yaşımız henüz geldi.
170. Biz değiliz çabalayıp
Düşmanın sırrını anlayan.
At üstüne henüz binmedik,
At değerini bilemedik.
Ülkeden ayrılıp savaşmak için
175. Altı gün sefere gitmedik.
Sözlerin anlaşılmaz,
İçin ferahlayıp gülmedin.
Baldır etini henüz yakalayamadık.
Kuş yavrusunun tüyüne batamadık.
180. Çıkıp evden çöle,
Aralıksız üç gün yatamadık.
Baldır etini dolduramadık.
Düşmanı izleyerek,
Yakalayıp gelemedik.
185. Canımızı koruyamadık.
Doğanın tüyüne batamadık.
Çıkıp evden çöle,
Aralıksız üç gün yatamadık.
Sen henüz güçlü değilsin.
190. Tozularak düşman gelse,
Durdurur seni.
Üstünü eskitip giyemeden
Silah kadrini bilemeden
Olgunluk yaşına eremeden
195. Ana sütünden emmeden
Nasıl gideriz?
İki çocuk kahküllü
Sen yirmine aşır genç olup,
Ben otuzuma basıp,
200. Kara saçlı Çin'den
Kaçmayıp vuruşup,
Ancak o zaman varırız.
Yiğitçe çabalayıp
Direniriz savaş zamanı.
205. Sözlerini anlamadım.
Güçsüz bir düşman
Bulmuş iken kolayca,
Düşmanı dağıtırız.

- Kovarak yeneriz.
210. Seni korkutan düşmanı
Buradan gidip bulayım.
Yaklaşan olursa askerime,
Canlı canlı yere vurayım.
Öldürmeye kıyamazsam
215. Ömrü mezara salayım.

Canış, Bayış'ın sözlerine cevap verdikten sonra: "Kırk yiğit, obayı toplayıp, hayvanları sürüp gelsin."Diyerek şehre doğru gitti.

Bayış, kırk kahraman yiğidiyle Canış'ın arkasından gidip, karargahına, varıp, atını bağlayıp, babası Nurgan'ı selamlayarak oturdu.Canış'ın babasına söylediklerini dinledi. Canış' babasına:

- "Allah'ın selameti üzerinize olsun
Padişah Nurgan babamız.
Biz çocuklarınız sağ-salim göle
220. Haberci kuş gönderip geldik.
Ölüm vakti geldiğinde ,
Dünyada hiç birimiz kalmayız.
Orta göle oba kurup,
Diğer göle alıcı kuş gönderip
225. Neşelendik, eğlendik."Dedi.
Kırk yiğidi alıp
Dönüp geldi Bayış,
Öfkelenerek .
İlk gölün kenarına kısrak bağlayıp,
230. Gök rengi bataklıktan hayvanları toplayıp,
Annesini emen tayı kesip,
Bakır kazanda et kaynatıp,
Kaymak yağını çıkartıp,
Karın yağını kesip, yele altındaki yağı koparıp.
235. Düşünüp Yiğit Bayış,
"Canış'ın bir sözü aklıma takıldı."Der.
Uzun yıllar eziyet eden
Düşmanı işitip gördün mü?
Bu saf çocuğun
240. Sözüne kim inandı?
Uzun zamandır memleketin idarecisi gibi
Halkın halini sorar.
İki dağın arasındaki
Vatanını düşünür.
245. Aziret Han nasıl biri deyip,
Babamın halini bin kere sorar.
Kimseyi yanına koymaz
İnsanı yerinde rahat bırakmaz.
Aziret Han hayattayken
250. Akkürgün'ün kenarına
Köprü yaptırıp
Çin ile Kırgız halkından habersiz,

- Sağlamlaştırdı diyorlar.
Dileğim gerçekleşsin diye,
255. Bir Tanrı'dan yardım istedim.
Çin'e doğru yola çıkıp ,
Oraya varamazsam,
Hevesim içimde kalır.
Yoldan dönmek düşünülür mü?
260. On gün olmadan bulalım
Direnen düşmanı
Aklımıza koyup
Güç olsa da gizlice.
Cesur fakat toy askere
265. Tatlı dille, iyilikle yol göster.
Babalık hakkını düşünse,
Sözlerini kabul eder
Akıllı ve yiğit birisi."diyerek
Uzaklaşıp kendi kendine söylenir.
270. Etrafına kulak kabartır.
Demir kanat gençliğinde
Gücünü yitirdi.
Bu genç yaşta, neler çektin anlat.
Yiğitliğe güvenip,
20 yaşından sonra nasıl
275. Kahraman oldun?Anlat.
Cesaretini kaybedip
Sert sözünü yüzüme
Karşı söyleyerek her şeyi;
Gizlediklerini anlat.
280. Geçmişini düşünüp,
Hayallere dalıp
Ak obanın karşısında
Dinleyen yiğit Bayış,
Ağabeyinin kulağına
285. Sözlerini söyleyerek
Susuverir.
Canı sıkılıp Bayış'ın
Kaşları çatılıp
Kızarak üstüne
290. Yürür ilerleyip
İki kolu böğründe
Duruverir ileri gidip.
Biraz sakinleşip,
Kaşlarını yayıp durduğunda,
295. İçi rahatlayıp, sevinerek
Uzaklaşır, Nurgan da
Aniden sıkıntılanır ardına bakmadan gider.
İlk karısı Külükan da
İki kolu böğründe bekler.
300. Yiğit Bayış söze başlayıp
Önde gelen Yiğit Canış'ın

- Önünde eğilerek oturur.
Anne ve babasının sözüne
Kulak vererek:
305. __Biricik babacığım,
Derdimi söylüyorum;
Ağabeyciğim Canış'ın önünde
Bugün sana danışıyorum.
Saf, genç çocuk
310. Cahil demeyesin.
Bütün dikkatinle beni dinleyesin.
Ak süt vermiş anamsın..
Geçmişini yaşlılardan dinledim,
Acımın ne olduğunu bilen yok
315. Görülmeyen yeri görmeye
Nasıl varayım?
Düşündükçe,
Öfkemden kuduruyorum.
Dedem, yaşlı ozan ,
320. Utanmış düşmanın zaferinden.
Etraflıca düşününce,
Bilinmeyen yere doğru
Yavaşça giden
Halkımın yaptıklarına şaştım.
325. Annemin geçkin sütünden,
Hayat buldum,karnından.
İnsan olarak doğdum
Anam- babam sayesinde.
Mesut olun anam, babam.
330. Uzak yola hazırlanıyorum.
Ak Munar Dağı'nın öbür yamacındaki
Aydınlık Göl'e gidiyorum.
Aziret Han gibi ben de
Kimseyi hor görüp,cezalandırmam.
335. Canlılar ve ruhlar yardım ederse
Nam salmaz mı?
Soylu bahadır çocukları.
Şiddetli kış bastırmış her yandan
Etrafı sarmış.
340. Yaklaşık kırk yıldır,
Kusursuz yapar
Kızıl taşları işleyip
Çinli usta.
Çalışır yılmadan
345. Köprüde nehrin önünde.
Kara kaya ile kızıl kaya,
Tutmuş köprünün iki yanından.
Kaybolmuş diyorlar
Dedemin kurduğu köprü.
350. İşgal edildiği doğruysa,
Hep beraber savaşıp, alalım.

- Çok sert olduğundan
Kara kayayı yarmasam
Aziret Han gibi,
355. Aydınlık Göl'e varmasam.
Kuş gönderip niyetimi bildirmek için
Çin soyundan,
Ayırıp almasam...

Orada Nurgan, Bayış'ın sözünü dinleyip, herkesi çağırıp, 'Canış'ın sözünü söyleyip, "Kötü söz söylemeden, güzel sözler ile ikna edeyim." Deyip, daha sonra Nurgan, Bayış'a bakıp şunları söyledi:

360. Biriciğim, umudum,
Niçin böyle konuşuyorsun?
Sefere gidemezsen
Üzülürsün .
Yarasa gibidir genç çocuk.
365. Hoş değil böyle konuşman
Söylediğin işi yapmaya,
Henüz hazır değilsin.
İnat etme, yavrum sen.
Kuş yavrusu iki can,
370. Başı boş nasıl gitsin?
Kırgız ilinde kal.
Oralarda ne yaparsın?,
Yaşlandığında babanın,
Halinin ne olacağını bilmiyor musun?
375. 60 ilin var.
Altın ,gümüşle dolu,
Hazinelerin, madenlerin var.
İzinden ayrılmayan
Güçlü Kırgız halkın var.
380. Halkından ayrılıp gidecek gibisin...
Burada neyin eksik?
Gözünü açıp gör, yavrum.
Sözümü dinlemezsen,
Soyu güçlü düşmana
385. Yetecek gücün var mı?
Amaçsız hareket ediyorsun,
Babanın sözlerini iyi dinle.
İtaatındaki kalabalık halk,
İltifat edip, övse seni,
390. Beklenen düşman çıkıp gelse
Atlarına binip.
Gece gündüz yanında
Kırk yiğidini bulundursa
Oğlum Bayış,daha ne ister?
395. Yaratılıp yalancı dünyada
Ölmedik, kim kaldı.
Aziret, Ali, büyük pehlivan,

- Tanrı'nın aslanı imiş,
Güçten düşüp çoğu zaman
400. Kolları yerinden kalkmamış.
Sen kuvvetli çocuksun,
Böyle kızıp nereye gidiyorsun?
Gücünü henüz kazandın.
Bizi kaygılandırıyorsun.
405. Saldırsa Çin sağ bırakmaz.
Kendini nasıl kurtarırısın?
Akkürgün'ün arası,
Altı aylık yoldur.
Akan suyu olmadığından
410. Tamamen çöl olmuştur.
İnsanın çoğu yolda ölerək,
Ummadığına uğrar.
Tulpar atının nesli tükenir.
Yaşayan, canından vazgeçer.
415. Her taraftan geniş yol geçer.
Düşmanın kalabalık ordusu gelir.
Zavallı Bayış'a bakalım,
O zaman kim yardım eder?
Timsahlar süzülür,
420. Kaplan avlanmak için koşar,
Hayvanın cesuru çok olur,
Adamı diri bırakmaz.
Kurtlar dövüşür,
Ayak sesleri uzaktan duyulur.
425. Akkürgün'ün çölünde.
Her türlü bela varmış.
Ben de başa geçip oraya vardım
Aziret Han gibi.
Çocuklardan duymadım,
430. Gözüm ile gördüm.
Altı ayda geçtim,
Akkürgün'ün çölleri.
Köprünün başında
Kızıl taşına bakıp
435. Akkürgün'ün önünde
At bağlayıp eteğine ,
Altı ay yolculuk edip
Güçlkle sınıra ulaştım.
Yol açılır mı dedim,
440. Gözümün yaşını dökerek,
Ziyaret ettim çabucak.
Altı bin asker orada,
Birlikte ilerledik.
İki aylık vaktimiz kalmamıştı.
445. Düşünüp, bir gün dinlenip
Kurbanlıkları getirip ,
Altmış ak- boz kısarak kestim.

- Kanı, midesi boşaldı.
Kesip bin ince bacağına ak koyunların,
450. Böylece oradan ayrılıp,
Köprüyü ben bıraktım.
İstediğim olmadı.
Senin dileğin olur mu?
Benim gücüm yetmedi.
455. Senin gücün yeter mi?
Gözümle gördüm
Köprünün sağlamlığını.
25 yaşına geldiğinde
Bilek gücün artar,
460. Kuvvetlenip güçlenirsin
Aydınlık Göl orada dururken,
Sen Çin'e varırsın.
Orada düşmanı yenip,
Emrin altına alırsın.

465. Bayış Bahadır, gülümseyerek babasına bakıp, kahkülünü tarayıp, ağabeyine bakıp, kendi kendine karar verip, cesaretini toplayıp dışarı çıkar. Öfkelenip aniden babası Nurgan'a bakarak kararını açıklar:

- “___ Varol babacığım,
Onaylasan da,
Onaylamasan da gideceğim.
Doğarken ölmüş çocuğum.
470. Herzaman sizlere
Zarar verdim.
Bizde gençlik kalmadı.
Kötülükten korkmasak,
Canımızı koruyup
475. Yatar mıyız saklanıp?
Savaşmaya karar verip,
Ortaya çikalım.
Var olun babam, anam.
Ecel gelip ömür bittiğinde
480. Ölmeyen insan var mı?
Mum gibi sönüp bellisiz
Ölüp tekrar gelmemişler.
Ak kuş göndersek karar verip,
Kırk yiğit ortaya çıksa tarafımızdan,
485. Abartarak yalan söyleyip,
İlerlese caka satıp.
Karar verip en ücra yere
Yağmalayıp, harp açsak.
Ustaca korunsalar bile
490. Orada kimse canlı kalmaz.
Bahadır yüreği, pehlivan gücü
30'unda kalır mı?
Yitirilen güç yerine gelmez.

- Acaba güç kendiliğinden yerine gelir mi?
495. 12 yaşından sonra,
Çocukluk, gençlik mi kalır?
Bahadır olunca insanın
İçinde gayret arzusu olur.
Canımı sıktı,
500. Demin ki sözün.
Yiğit Camış'ı çağırı ver,
"Birlikte gidip varalım.
Aydınlık Göl'ün önüne,
Ak Sungur kuşunu salalım.
505. Gücümüz yeterse Çinden,
Ak Munar Dağı'nın öteki tarafını
Ayrarak alalım.
At binene sevinip,
Düşmanını tanıyanla avunup,
510. Boşa vakit geçirmek olur mu?
Kuş salıp isteğini bildirip,
Halkla gitmek olur mu?
Tamamıyla güçlenip;
Nehirden geçeyim, babam, anam
515. Müsade ver , dua et.
Senin hiçbir düşmanın yok,
Halkını yönetmeye devam et.
Senin bahsettiğin
Uzak yere varır mıyız hepimiz?
520. Elele vermezsek dost, düşman
Aziret Han'ın çocukları,
Kötü çıktı derler.
Altı aylık yol olsa,
Tamamen güneş, çöl olsa,
525. İçinde yaşayan
İnsanoğlu olmasa,
Saldırıp her yandan,
Hayvanın cesuru yolu tutsa,
Biricik babacığım,
530. Benim varacağım yer işte ora.
Ecel gelip ömür bitse,
Nerede olsa ölüm,
Yangın gibi kaplar düşmanın etrafını.
Atılgan, yiğit birisiyim,
535. Söylediklerinden dolayı
Heyecanlanıp coşuyor yüreğim.
İzin verirsen babacığım,
Uzak yola gideyim,
Türlü hayvanlar görüp,
540. Sıkıntımı dağıtayım.
Önümde Tulpar, Kır Rahvan,
Uçsun kanadıyla.
Yoluma çıkan kaplana,

- Kulağından tutup bineyim.
545. Kara kulaklı arslan gelse,
Kaplana benzer yiğit gelse,
Kemiklerini kırayım.
Ejderhanın omurga kemiğinden
Gerçeği gibi kemer yapayım.
550. En iyisi babacığım,
Çok asker ver,
“Koş git oğlum.” Diyerek
Yiğit Canış’a mücade et.
Altı yıllık hazırlayıp,
555. Bol bol erzak ver.
Ecelim gelip ölmezsem,
Babam-anam sizi unutmam.
Unutulmaz hayatta
Bu sözleriniz sizin.
560. İhtiyar babam-anam siz,
Yalan söylemeyin.
Bende bin erin cesareti var
Çabucak asker toplayıp gönderin.
Köprünün başında,
565. Sancak, açıp dursunlar.
Yüreğine korku salıp düşmanın
Zevk alsınlar.
Çin’in askeri yok edilsin.
Köprünün başında saklanılıp,
570. Sınırdan düşman beklenilsin.
Plansız saldırılmasın.
Düşman ansızın saldırırsa,
Etrafı her taraftan çember içine alınsın.
Kırk Yiğit ile tedbir alıp
575. Aydınlık Göl’e biz varıp
Yolun hertarafını öğrenelim.
Şanlı bir şekilde Ak Sunur gönderip
Dürbünle bakıp bir çok asker
Şaşırtıp kalsın.
580. Bayış’ın sesi kesilip
İçi rahatlar.
Annesi Külükan acı acı ağlayıp
Gözünün yaşı saçılıp:
__Biricik oğlum, deyip
585. İnatlaşman ,direnmen kötü deyip
Ayağa kalkar hemen.
Yanıma gelip oturur.
Elini yakasına uzatıp,
Boynuna sarılıp,
590. Gözünün yaşını akıtıp,
“Canım, görüp doyamadığım yavrum”
Geçmişe lanet okumak kötüdür.
Çocuk annesinin sözlerini üzümlere dinler.

595. Tanrıya yalvarıp,
Üzülerek geldim, başında
Canış'ı gördüm ansızın.
Tam 46 yaşında,
Sana gebe kaldığımda,
6 ay dolduğunda,
600. Yaz mevsimi geldiğinde,
İlk göle yerleştiğimizde,
Erzağımız çoktu
Büyüyen obamızda.
Senin boyunda arslanın
605. Etine aş eriyordum.
Doğumdan önce, kırk gün
Azap verdin, doğum sancısı çektim
İyileşemeyip azkalsın
Ölüyordum.
610. Baban Nurgan o zamanda,
Kırgız halkının
Avcılarını
“ Kaplan vurup getirsinler.” deyip
Çığırkan ile çağırtmış.
615. “ Vurup getirelim.”Diyerek,
Avcılar her yandan
Kaplanı arayıp bulmuş.
Öldürmek için beş kişi ateş etmiş.
Yüreğini doğrayıp bana yedirttiler.
620. Derisini tabakalatıp örttüler.
Doğuma kadar
Sona erdi aş ermem.
Dört gün deriye yatırdılar .
Çabucak
625. Beş kaplanın yüreğini,
Birlikte doğrayıp yedirttiler.
Annenin çektiği ızdırabı
Dinledin .
12. ayın sonunda,
630. Omurgalarım sızlayarak doğurdum.
Çektiğim eziyeti unutup,
Biricik yavrumu üç vakit kundakladım.
Yumurta yedirerek büyüttüm.
Faydanı ne zaman göreceğim?
635. Ecel gelip biz ölsek
Ne olur senin halin?
Söz dinle, gitme uzağa
Ben kocakarı, baban ihtiyar.
Bunlardan doğmuş yaramaz çocuksun.
640. Güçlü zeka Canış'ta.
Geçen zaman içerisinde
Bizi unutup,

- Ardınıza bakmadan gidersiniz çocuklarım.
İhtiyarlık çöktüğünde ,
645. Kadere isyan etmeye başladık.
Bize ölünceye kadar bakıp,
Öldükten sonra gömersiniz
Kefene sarıp,
Kabristana mezar kazdırıp.
650. Buna kimsenin yüreği dayanmaz.

Bayış Bahadır hiç konuşmadı, annesine cevap vermedi. Dışarı çıkıp gitti. Canış, baba ve annesine: “ Çocuğu kırmayın, halkı iyi tanıyan ilim ve irfan sahibi bilgili beyleri, hoca, molla, şeyhleri, becerikli söz ustalarını davet edip ötekiler ile ağarlamak gerek.” Dedi. Nurgan hakikati gördü ve altmış ildeki yukarıda söylenilen bilgili kişileri çağırdı. Bayış’ı aracı gönderdi. Orada hoca molla, kadı, müftü, şeyh gibi söz ustalarına Bayış bahadır şunları söyledi:

- ___Hoca isen abdest al,
Başına sarık tak.
Benim sözlerimi
655. Ciddi bir şekilde dinle.
Hoşamatçı, müdafacı
Hoca olma, temiz kal.
Gece uyuma zikir çek,
Oruçta fitre ver.
660. İnsan son nefesini verip öldüğünde
Cenazeden sonra sadaka ver.
Ruh çıkınca ten eziyet çekmez.
Yayılan dumandan
Hastalanıverse,
665. Son nefesini verir mollalar.
Dönüşü yoktur, nafile,
Dünyasını değiştirir.
Onbinlerce asker gelse,
Benden korkar.
670. Hakim ile müftüler,
Adalatle halkı idare eder.
Yalan söyleyip haksızlık edenleri,
Masum insaları karalayanları,
Ben nasıl cezalandırmam?
675. Ben de cezalandırmazsam,
Yanıma yaklaşma, uzak dur.
Aracılığa gidilsin,
Hayır dua edip şeyhler.
Aralarında konuşsunlar
680. Tatlı dille hakimler.
Canış- Bayış çocuklar,
Biran önce harekete geçip gitsin.
Bütün malımı harcadım.

- Kimseyi aldatmadım.
685. Hilekarlıkta gözü olan
Evin içindeki direğe asıla.
Ben değilim gördüğün
Soysuz yiğidin çocuğu
Öz çocukları sağ mı?
690. Düşünülp taşınılsa
Sizlerin kararı ile
Çocuklarını alayım mı?
Sizlerin kararı ile
Sefere gitmeyip kalayım mı?
695. Nasıl göz yumarsınız?
Hilekar kötü insanlara.
Şeyh, hoca, muallimler,
Kadı ile müftüler,
Oğlunuzun sözü bu deyip
700. Anama -babama söyleyiverin.
Belki uzun zaman beni göremezler,
Küçük iş zor olur.
Nerede olursan ol,
Ölmeyeceğim diye düşünme.
705. Aniden uykunda hastalanırsın
Bu yolculuktan canlı dönsen de.
Unutup kalma hiç kimseyi.
İhtiyarlar ,
Müsade edip,yol açıp
710. Yollasınlar bizi uzağa,
Varın söyleyin babama.
Doğru karar versin.
Yalnız, söylesin elçi
Kardeşim Canış'a,
715. Gençlik sürekli değildir.
Namusunu sımsıkı korusun;
Ecel geldiği zaman
Evde de yatsak ölürüz.
Sinek gibi canın vücudunda,
720. Doğru ölüme gideriz.
Ölüme boyun eğip
Pişip duran meyveyiz.
Kem göz, kötü güçleri
Yeraltına gömeriz.
725. Söylüyorum herkese;
Korkuyu düşünerek korkmuyorum.
Ölümü küçük görerek,
Dünyaya hakim olmuyorum.
Dünyada tek ben kalsam
730. Ölüp gitsem büyümeyip
Yaşayanlara dokunmam.
İşleri yolunda gitsin.
Güvenilmez güpegündüz

735. Padişah Nurgan babamın
Çocukları göle vardığında
Çinliler'in askerine.
Çin'i almak isteği
Bizde çok fazla.
Aracılar hep beraber harekete geçti.
740. İkişer ikişer ayrılarak,
"Bayış'ı üzmtüş bunlar."Diyerek,
Padişahın gazabından korkarak,
Doğruyu söyleyip ağlayarak,
Hep birlikte
745. Yaklaşıp varalım
Canış beyin yanına.
Aracılar görüşüp
Küçük arzularını söyleyip
"Ne yaparsın bilemiyoruz."
750. (Diyerek) Birbirlerine bakarlar.
Yalnız kalınca,
Ölüm gününü beklerler.

Aracılar danışıp görüşerek Şeyh Talip'e:"Nurgan'a siz söyleyiniz. Hepimizin işitip gördüğü budur. Sizin sözünüzün doğruluğuna şahidiz."dediler. Şeyhi, sofusu, bekçisi, kadısı, müftüsü, ileri gelenleri, hakimi ,herkes Nurgan'a selam verip oturdu. Orada Şeyh Talip'in kendisi Nurgan'a: "Büyük, itibarlı kişidir oğlunuz."Diyerek, Bayış'ın sözünü ağabeyi Canış'a, babası Nurgan'a ,annesi Külükan'a şu şekilde anlattı:

755. Hasiyetimi bilen Hansın,
Yaşlı şeyh demezsin.
Ömrümün çoğu gitti
Sonuna geldim salimen.
Bahadır Bayış çocuğa,
Aracı olup biz geldik.
760. Öfkelenip titredi,
Çaresiz kalarak sarardı.
Hoca, molla, muallim,
Kadı ile müftüler,
Hasiyetiniz çok olsun .
765. "Beni, hanginiz ikna edeceksiniz?" Diyerek,
Öfkelenip baktığında
Gözünden alev, ateş saçıldı.
Buluğ çağına geldiğinde
Hiçbir pehlivan onun gücüne yetmedi.
770. Büyük pehlivan gibi
Heybetli ve şanlıydı.
"İzin versin sefer için
Babam ile annemin
Sözünü bekliyorum." Diyor.
775. "Göndermezse babam,
Sizlerin sayesinde sevineyim."Diyor.

- Bahadır'ın Bayış güvenmiyor,
"Talihim kötü" diyor.
Bir yabancıydı döğüşen
780. Bir araya gelip meme emen
"Sözümü dinlesin ağabeyim
Gönlümün itibarını sarsmasın."Diyor.
Dua edip pek çok kez
Halkını yönetti
785. Tanrıdan dileyip ömrünü
Gayretini görüp sözünü dinleyen
Şeyh, molla, hoca var.
Bizim ile kahrolan
Kadı, müftü, hoca var.
790. Sizden başka hepimiz
Yönetimde ihtiyarız.
Babası Nurgan sağladı
Halkının huzurunu,
12 yaşından beri biliriz.
795. Gözümün gördüğü zamanda
Otursun diyor... Altın tahtıma
İnsana istediğini versin.
Hoca, Molla, Şeyhi
Kadı, müftü, hakimi
800. Hepsi toplanıp
Gitti ihtiyar Nurgan'a
Etrafında dolaşarak,
Canış'a danışmak için
Yanına gelip oturdular.
805. Sözlerini kibarca söylediler.
Üzülmemişe benziyordu.
Yiğit Canış, Bayış Bahadır'ın
Atası Nurgan'a düşündüklerinin
Hepsini söyledi:
810. __ İzin verin babamız gidelim,
Artık çocuk değiliz.
Duanızı alalım,
Tamamen gönlünüz razı olup
Hayır duanız kabul olsun, babacığım
815. Gidip halkı sevindirelim.
Gönlün razı olmasa da
Büyük sabır göster.
Kalabalık Çin düşmanımızdır.
Bizi yok edebilir.
820. Kardeşime yardım etmeye,
Onu korumaya,
Ben gitmezsem kim gidecek?
Ata binip altın tahtını alıp
Mısır şehrini yönetip
825. İnatlaşan Bayış'ın
Himayesi altına verelim.

- Ecel gelip ölmezsek
Dönüp diri gelelim.
Gitme demek çocuğa
830. Faydasızdır.
Yol göstersem ben,
Şüphesiz dinlersin atam sen.
Altmış şehir halkından
Misafir davet edin hemen
835. Yeryüzünde yedi han
Kimisinden memnun değilsin.
Borazancı getirtip,
Zurna çaldırarak,
At yarışı yapmaya mücade edip,
840. Çocukların için
Servetini harcayıp,
Her yerden gelen misafirleri
Altı gün ağarlayıp,
Gölün önüne gidip,
845. Yanar dağ gibi et yığıp,
Bol bol eğlenip,
Bahadırları karşılaştırıp,
Güreşçi ile ciritçiyi
Birbiriyle yarıştıp,
850. Önüne deve katıp,
Tan vaktinde kısrak katıp,
Yetime giyecek elbise verip,
Yetmezse daha fazla getirip,
Hoca, molla, şeyhi
855. Selamlayıp, çok mal verip,
Dul kadına koyun verip,
7 gün ziyafet çekip,
Büyük Kırgız ilinden
El kaldırıp, dua alıp,
860. Ziyafete katılan halk gitsin.
Herkes sevinip,
Ziyafet mutlu bir şekilde biter,
Vazgeçilmezse birlik olunup.
Ölmesin ,büyüsün çocuklarım,
865. Ömrünüz ile yaşınız deyip,
Uzun olsun çocuklarım,
Başınız belalı olmasın deyip,
Ecel yetip ölmeniz,
Azap çeker ananız, babanız
870. Bunlardır yemeğinizi verenler deyip;
Ziyafet verip ,halkı çağırarak için
Derhal borazancıları yolladı.
Oğluna verdiği ziyafet için
Güçsüzleşir devletin.
875. Yeryüzüne duyulsun,
Büyüsün senin devletin.

CanıŖ'ın sözünü babası Nurgan, annesi Külükan ve baŖta bulunan devlet adamları doğru buldular. Fikir alıŖ veriŖinde bulunarak uzlaŖtılar.

- Fikir almayı Nurgan bitirip
Ziyafet vermeye hazırlanıp,
880. Tebasında bulunan çok kiŖiyi,
AkŖam, yemeğe gelin diye çağırıp
Bir çok hayvan kestirdi.
Bunları gece gündüz piŖirtti.
250 kısırak keserek,
885. İki oğlu için halkı toplayıp,
Büyük ziyafet verdi.
Gece gelen misafire,
Gündüz bin koyun kesti.
Hanın verdiği ziyafette
890. Birinin karnı doycak mı?
PadiŖah Nurgan sayesinde.
Kendisinin zengin tüccarlar gibi
Hazinesi çok olsun.
Evcil hayvanları kuvvetli olsun.
895. Kuzu yerine koyunu ,
Aynı zamanda tayı da olsun.
Askeri hayırlı, çok olsun.
Gelmeyen kimse kalmasın.
Misafire at yariŖı yaptırıp,
900. Cellada kılıç kuŖatıp,
Kalabalık misafiri
7 gün ağarlayıp
SarıŖın delikanlıya bir taraftan
YariŖı baŖlattırıp,
905. Çocukları greŖtirip,
At yariŖını baŖlattı.
Bahadırları mızrakla dđŖtrp,
Sırıkları dayatıp,
Athları bir taraftan
910. At üstünde ekiŖtirip,
Ŗarkıcıları syletip,
İkiŖer ikiŖer yariŖtırdı.
Sekizinci günde
Eğlence iyice arttı.
915. CanıŖ ve BayıŖ heyecanla,
Halkı izledi,
Gelen bütün konuklardan
Hayır duası alsak diye dŖnd.
Ŗeyhler, hocalar, mollalar
920. Yedi gün eğlencede bulundu.
Eğlenceye katılan halk
Gittikçe oğaldı.

- Eğlence türlü türlü sürerken
Çocuklara hayır dua etmek için
925. Kaldırıldı elleri.
Duasını etti bağıarak,
Hepsi acı acı ağlayarak.
Bahadır Bayış düşünceli bir şekilde
Halkına bakıp rahatladı.
930. İki eli belinde,
İyilikle yönet halkı dedi
Gözünü açıp bağıarak.
Sakince
Canış, Bayış iki prens
935. Gezinerek konuştular.
Sakalı bembeyaz ihtiyarlar,
Kalabalık halkın hepsi
Dua ettiler.
Canış, Bayış Bahadırların
940. Şansı açık olsun ,
Baba sözünü dinleyip,
Eğlenip, Sağ-salim gitsinler.
Akkürgün'e ulaşınca
Sıralanan nice dağ
945. Geçilmez yerler var.
Açık olsun bahtları,
Korusun canını.
Sağ gelip bekleyip
Altın tacı takının.
950. Sağ-salim varıp,
Ak kalpak Kırgız ilini
Korkunç Çin'den
Ayırıp alın,
Aydınlık savaş yerini.
955. Açık olsun yolları.
Canlılar, ruhlar yol göstereyin.
Sancağını kaçııp götürerek,
Düşman, yoluna çıkmasın.
Aziret Han'ın ruhu,
960. Her zaman yanında olsun.
Altı aylık seferden
Sağ-salim dön.
Zorda kaldığında
Yardıma gelsin herkes.
965. Mutluluğunu ister,
Baba yurdundaki bu halk.
Gittikçe artan halk,
Derviş ,fakir, fukara,
Zor durumda olanlar, geride
970. Hoca, şeyh, mollalar,
Kadı, müftü, valiler.
Tedbir alıp, hazırlanıp,

- Göze girmek için çabalayıp,
Bir çok tüccar beyleri,
975. Sıkıntısız gitsinler diye
Tüccarlar kervanı,
Avcı, nişancı, atıcı
Hepsi elini kaldırdı,
Çocuklara hayır dua etti.
980. Hoca, molla, şeyhler,
Uyuyup dinlenerek,
Kadın şamanla
Zikir çekti sessizce.
Padişahla halk
985. Katılıp bağırarak,
Dua etti hepsi.
Amin deyip hep bir ağızdan.

Ziyafete gelen halk dua ederek Canış ve Bayış'a veda ederek dağıldılar. Canış ve Bayış yol gösterip hepsini uğurladı. Babası Nurgan çocuklarına 6000 asker verip hazırlattı. Birinci karısı Külükan yoktu. Kendilerini askersiz, silahsız yollamamak gerek diyen annesi Külükan'ın söyledikleri:

- Nasıl davranacağımı bilmiyorsun.
990. Yaşlandığın için mi?
Kalkıp çocuklara,
Kuru kuruya nasihat ettin.
Bol silah vermesen
Çok asker vermesen
995. Bilmezsin, canlı gelmezler.
Sayısız asker versen ,
Korkar mı düşmandan çocukların?
Korkup nasıl gelirler?
Yalnız gitmelerine izin verdin
1000. İnatlaşıp durdun çocuklara.
Bu mu senin yardımın?
Sakalı bitmemiş çocuklara
Savaşı mücade etme.
Çok asker gönderirim diyerek
1005. İkisini de heveslendirme,
Savaşmaya silah toplayp
Elline verme, heveslendirme.
Korkup gelsin düşmanı görürse
Beline kılıç bağlatma.
1010. Silahlı bir çok asker verip
Gençliğini felakete atma.
Hoş görünüp çocuklarının
Eline, savaş baltası verme
Çok fazla ünü var
1015. Köklü Çin ilinin.
Akkürgün Gölü

- Şiddetli sel olup aksa,
Coşarak Aydınlık Göl.
Çin'e yer lazım olsa,
1020. Kendisi askerleriyle geri çekilse,
Çinliler çıksa yoluna,
Akkürgün'ün kıyısına
Düşmanın bayrağı dikilse,
Çocuklarına faydalı
1025. Silah ,cephane olmasa...
Çok fazla asker olsun,
Elinde silah bol olsun.
Hep birlikte savaşıp,
Tek başına kalıp
1030. Kaplanın canlı kalır mı?
Nekadar çabalasa da
Çin'le karşılaştıklarında
Kaçarlar dört bir yana.
Ozaman düşmandan,
1035. İtibarlarını koruyup gelsinler.
Raslayıp kalsa geriden
Yaklaştırmadan kovalayıp öldürsün,
Sözümün doğruluğunu,
Zamanı gelince anlarsın.
1040. Kılıç, süngü, silahsız
Kırk asker toplayıver.
Silahlı olsa düşman görüp
Kızıp saldırır.
Akıl işi değil altı aylık
1045. Uzak yolu yürümek"
Tulpar ve yorgo atını
Bir araya getirip
Sokak kapısından
Han'ın karargahına doğru
1050. Yaklaştı bahadırlar.
Yöntünü tayin etti
Hazırlanıp iki bey.
Yorgolarını eğerleyip,
Kırk yiğidini toparlayıp,
1055. Sağ-salim kalın deyip,
Babasına el uzatıp,
İkisi birlikte iki sungurun
Kanatlarına kondurup,
Vezir, beyler hürmet edip,
1060. Ayrılmak için hazırlanıp,
Sağ dönün çocuklar diyerek
Ana babası vedalaşıp,
Ağa-hısım hepsi
Selamlaşıp vedalaşarak,
1065. Atın başını sağa çevirip
Üzengi kayışını bacağına geçirip

- Kırk yiğidi alıp
Biraz dönerek hepsi ata binip
Helalleşip hep beraber hareket ettiler.
1070. Altı yıl sonra görüşmek için anlaşıp
Atlarına binip gidiverdiler.
Alıp yarım Kümüşay'ı
Halimi anlatsam deyip,
Helalleşip gitsem deyip,
1075. Yola çıkar zamanında.
Sokak kapısının önünde
Dadısı Gülsıyna'yı görüp,
Atının başını tutup,
Hazırlanıp kalkıverir
1080. Hareket edip gitmeye.
Endişeliyim, sıkıntılıyım.
Kederimi, sıkıntımı dinle.
Hayat arkadaşın ,eşin ,sevdiğin
Kız da olsa neslin,
1085. Dili tath Gülsıyna
Yetimin, dul kadının
Endişesini geçiriverip
Selamete gidesin.
Henüz aklına gelmedi böyle
1090. Dört aylık çocuk benim boynumda
Düşümde, erkek çocuk aklımda
İşareti var karında.
Ya bu erkek olmazsa diye!
Yiğidim sen karındayken,
1095. Endişeyle geçti ömrüm.
Canım, çocukluğunda
Hiç düşmanın yoktu,
Sıkıntılanacak derdin yoktu.
Uzak yola gidersen
1100. Senin için endişelenen anan- baban
Yolunu her gün bekler.
Görüp de doyamadığım, yiğidim,
Her gün kederlenirim
Küçücük çocuk gibi Gülsıyna
1105. Kalkıp bakınırım.
Yatağın durur sen yok,
Çok fazla endişelenirim.
Yazın aşırı sıcağında çoban yıldızı gibi,
Atlanıp gidersen şahlanarak.
1110. Ölmedik yaşadık,
Mecburiyete can dayanıp
Etimi kemiklerimden ayırıp”(deyip)
Vedalaşıp, şiddetle
Koşup elini tuttu.
1115. Esenlikler dileyip acı acı ağladı.
İçi yanıp, hıçkırarak ağlayıp

- Göğsüne yaşı dökülüp
Dayanacak gücü kalmadı.
Başını sallayıp Kümüşay,
1120. Selamını verdi.
Pataklayıp, kahkahayla güldü Yiğit Camış
Çocuğunu alıp git eve,
Kendine gel dedi.
Ezelden beri böyle bu dünya “deyip
1125. Erzak yükleyip kırk atı,
Uzak yola hazırlayıp
Kırk yiğidi gönderdi
Erzağını hazırlayıp.
Eğlenceye katılmayan çocukların
1130. Atları dinlendirildi.
Yiğit Bayış önde yürüyüp,
“Babamın söylediği yer burası”deyip
Altmış küçük, kırk büyük tepe,
Geçidi yüksek dağ sırtı diyerek,
1135. Anlatılanlar gerçekse atılıp
Ejderha çıkacak şimdi diyerek,
Ejderhası gerçek olsa,
Beni görse yutar deyip.
Babamın anlattıkları doğruysa,
1140. Kaplan çıkacak yoldan diyerek,
Yorumlamış gördüklerini.
Karşılaşma vakti geldiğinde
Başa geçip Yiğit Bayış,
Önemli sözler söyleyip varır.
1145. Ağabeyisine anlatır
Bütün gördüklerini,
Her tarafı.
Kapalı tepeyi, dağ yamacını deyip.
Yalan olur mu, doğrusu yok
1150. İhtiyarların sözünün deyip,
Ne zaman karşılaşacağız,
Felaketi getiren kötülüklerle diyerek
Kahkahayla güler, Er Bayış
Kırk yiğitle Camış’a
1155. Kırgız’da yalan yok iken
Babamız ihtiyar Nurgan
Böylece yalan mı söyledi?
Uzağa doğru gidip,
Ormanı büyük dedi bu
1160. Ormanda konaklamak zorundayım
At bağlayıp kamaşa.
Ejderha gibi yılan yok,
Ormanda ot yok,
Yolu takip ederek geliriz.
1165. Gergedan gibi duran eşek yok.
Kara kulaklı aslan gibi duran

- Karga ile kuzgun yok.
Kaplan gibi duran akbaba yok,
Yol yürünecek gibi değil,
1170. Nehir gibi duran pınar yok.
Cins attan kocamışını ayırıp
Güçlüsünü aldı, yaya giden
Eziyet çekenlerin hepsinin
Yüzünün rengi atıp
1175. Altı aylık yola böylece
Dört ayda varıldı şaşılacak şey.
Varılıp, ulaşıldı
Aydınlık Göl'ün önüne,
Köprünün diğer yanı _
1180. Akkürgün'ün kenarına.
Atlarını dinlendirip eğerini çıkarıp
Aziret Han'ın torunları
Dağ eteğindeki çıkıntıya at bağladılar.

Canış ve Bayış köprünün başına varıp her tarafı tırpanla biçip uzak ve ıssız dağlar arasındaki vadiye dürbünle bakıp gördüklerini anlatıp yatarlar. Ertesi gün erkenden kalkıp elini yüzünü yıkayıp, karınlarını doyurup, atlarını eğerleyip, herkesi toplayıp köprüye gelirler. Karşı tarafı kara taş, bu tarafı kızıl taş, hiç yıkılmamış; o köprüyü Aziret Han yaptırmış. Ona ait olduğunu Bayış duymuş, duyduğu doğruymuş, köprü bu gün yapılmış gibi duruyormuş. O zaman Bayış henüz doğmamış, Bayış'ın pehlivan olduğunu Canış da bilmiyormuş. Canış: "Bunu nasıl bozarız? Silah alarak gelmemiz gerekirdi." Der. "Ben yıkarım." Der Bayış benim pehlivan olduğumu babam hiç kimseye söylemeyip saklamış, şimdi sefere giderken saklar mıyım? diyerek soyunur. Şiddetli kışı, şifalı kumu görüp kalkıp ayağıyla vurur. Her şeyini yana fırlatıp taşları parça parça eder. Köprünün karşısındaki yıkılıp kayboldu der. Kara taştaki kara tuğlayı ayağıyla vurup paramparça eder. O sırada köprüyü açar. Bir düşmanın çıkıp geldiğinde... diye Canışa sevinerek şunları söyler:

1185. __Canım ağabeyim,
Anlatayım sırrımı,
Nazik sırrımı saklamayacağım.
Sırrımı söyleme günü artık geldi,
Çocukluk etme iyi dinle.
1190. Dikkatli, yiğitmişim.
Ateşten, yangından korkmadan
Eğlenir gezerek,
On üç, on dört yaştaki
Çocuklar tehlikeli şeylerle.
1195. O zamandan beri gördüklerim,
Henüz gitmedi aklımdan.
Ben çocukken,
Babamın beş yüz devesi vardı.
Hepsi de hörgüçsüzdü.
1200. Ördek boyunlu kızıl develeri,

- Yaz günü, ilkbaharda
Oynatıp gezdik bütün çocuklar.
Bu deve katarının içinde
Görünmüştü sarışınlar.
1205. Yaklaşsa hedefine
Şaşırmadan yakalar.
Arasında çok idi
İnsan ısırın develer.
Kaçırıldı bir deve
1210. Bizi karanlıkta dosdoğru
Tahammül edilmez üstündeki hörgüce.
Hareket ettim dönmek için,
Çocukların hepsi benim tarafıma
Kaçı verdi sırayla.
1215. Tükrüğünü koklayıp, saçıp,
Karanlıkta ağzını açarak,
Tek yavrusunu başından
Çökertip acımadan
Bağırarak ısırdı.
1220. Doğan , yavru kuş yakalamış gibi
Yavrusunun felaketi oldu.
O zaman buna çok üzüldüm.
Ayırdılar yardım ederek
Hep birlikte yakalayıp bacağından.
1225. O anki öfkemle fırlatsam,
Bacağı elimde kalıverdi
Yakalayıp elimle ileri atılsam.
Bu da halk arasında
Çok çabuk duyuldu.
1230. Dokuzunda akıllanmadım.
İşte o zaman hata yaptım.
Dedemin elinde büyümüşsün,
Oynayıp gezinmişsin .
Çocukluk güzeldir.
1235. Bahadır Canış teselli etsin.
Umutla bekleyip anam-babam,
Yol gösterip nasihat eden ,
Şiddetli gücümü
O günden beri gizledi.
1240. “Daha sonra anam – babam
Çıkıp gelmiş.
“Bundan sonra, nurum,
Bahadırılığını gizle
Sabırlı bahadır ol.”
1245. Demişti anam-babam
Bununla beraber
On yaşıma kadar gücümü gizlemedim.
Ondan sonra kimseye söylemedim,
Sakladığım gücümü.
1250. Maalesef (dünyada) iyi kimse yok.

- Anamın-babamın anlatmak istediğini
Bugün anladım.
Yirmi yaşında gücümü gösterdim.
Öfkemden dolayı
1255. Elçi, şeyh, hocanın,
Yakalayıp bacağından
Birini kesmeliyim.
Günaha girsem de
Kötülöklere engel olmalıyım.
1260. Yol gösteren babama
Verdiğim sözü tutmalıyım.
Yoluma çıkan kaplana,
Kulağından tutup binmeliyim.
Ejderhanın omurga kemiğinden
1265. Gerçeğı gibi kemer yapmalıyım.
Gitmesin diye mi söyledi?
Padişah Nurgan babamın
Yalan söylediğini hiç görmedim.
Kara kulaklı aslan olsa,
1270. Hayvanın vahşisi aslan olsa,
Canlı-canlı yakalamalıyım,
Beni korkutmuşsun böyle deyip,
Kimimiz bahadır olduk deyip
Babamın yanına gitmeliyim.
1275. Kardeşim Canış göreceksin,
İlerledikçe hikayem.
Tahrip edip devirip
Kara kışı yenip,
Ölüsü, canlısı var ise
1280. Ölü de olsa alıp gel,
Savaşıp görünün.,
Kılıçsız kanımı dökün,
Uğurum Canış göreceksin
Hikayem ilerledikçe
1285. Güç de olsa
Şiddetli kışı yenip
Ölüsü, canlısı var ise
Ölü de olsa alıp gel,
Savaşıp, görünün
1290. Hançersiz, kanımı dökünüz,
Gönüllerinin sesini dinleyip bahadırlar,
Bütün atların eğerini çıkarıp,
Bacaklarından tutup,
Kayış köstegi bağlayıp,
1295. Gemlerini çıkarıp,
Hepsini doyurup,
Sularını içirtip,
Devirip kuş gibi
Eyerlerini takıp,
1300. Atların hepsini hazırlayarak

- Sakinleştirdiler.
Yedek ata yiğitlerin,
Yükünü yükletip, hazırlayarak,
Yol gösterdi bahadırlar.
1305. Yola düşüp şanlı bir şekilde,
Düşman ardından kırk yiğit
Hayret ederek gittiler.
Köprüyü beklediler
Neşeli bir şekilde.
1310. Güzel kokan ardıç ağacından
Yüz kalas sayarak
Köprünün önüne yığıdılar.
Beş bin kişi saklanıp
Yolu kuşattı,
1315. Her iki taraftaki kayaların
Kenarından mağara açıp.
İki ucunu dayayıp
Üstüne dümdüz direk kondurup
Diğer ağaçlar çürür diyerek”
1320. İlk ardıç ağacından öne doğru uzatıp,
İki başını sağlamlaştırıp,
Kurşun koyup bağlayıp,
Ağızına ardıç ağacından ekleyip,
Büyüğünü zedelemeyen, sımsıkı sarıp
1325. Köprüyü güzelleştirip,
Devamını onarıp,
Eliyle etrafını çevirip.
Her tarafını süsleyip
Altın ile cilalayıp
1330. Yıkılmasın diye iyice onardılar.
Düşman gelip yıkmasın,
Nişan alıp uzaktan diye
Bütün atları toplayıp gruplar halinde
Köprüden geçtiler.
1335. Zevkten gözlerinin içi gülüp,
Arzularını söyleyip ayrıldılar.
Büyük-küçük demeden
Herkes sözünü tutar.
Abisi Canış ,
1340. Olup bitene bakarak söyler:
Ecel gelip ömür bitse,
Öleceksek beraber ölelim.
Birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için
Destek olup birbirimize
1345. Hayatta kalalım.
Ölürsek şehit olalım.
Bin askere bir kılavuz,
O kılavuz yol gösterici.
Yaşlılardan duymuştum,
1350. Güçlü bir ittifakla

- On kiři de olsan dűzenli
Bin dűzensiz tařçı dűřmana karřı.
Yűrűdű Canıř bařa geçip
Varır Bayıř tűrlű yerlerden geçip,
1355. Altmış nehir yatağının geçtiği Ak Munar'a
Gűklere yűkselen kayalar var.
Tepesinde geçilecek yolu yok.
Etrafı geçilmez uurum.
Ŭstűnde duman eksilmez.
1360. Zirveleri sűrekli bembeyaz kar.
Burada dűřmanı takip etmek çok zor.
Yol kontrol edilmez. diye dűřűnerek
Hızlıca ilerlediler.
Hepsi çok geç ocuklar
1365. Geç de olsa Bayış'ta
Akıl da gű de çoktu.
Biriciğim, ağabeyim,
Gizlenecek yere geldik deyip,
Gidip űn tarafına varalım.
1370. Atın űnűne geçip, yola çıkıp
"Biraz sonra konaklayıp
Atları dinlendirelim.
Karşı tarafı
Dűrbűnle izleyelim.
1375. Aydınlık Gűl'űn ortasına
Acele etmeden varalım.
İzimiz takip edilmesin ,
Yağmacı gelmesin,
Gűzcű harap olmasın.
1380. Nişancı saklanıp atmasın.
Yer araştırıp alalım.
Dűnyada bűyle
Yerden bařka gűzel yer çıkar mı karřımıza?
Yel estiğinde sallanıp
1385. Dağılsa otları.
Çukurlar yarılıp ağlayarak
Aksa pınarı.
Bűyle bir yersin Aydınlık Gűl.
ırpınır dűřerek serilen
1390. Bugu, ceylan, eşeği
Kara saçlı Çin'e
Aydınlık gűl nasıl layık olur?
Hep birlikte
Kűtűlűđű yenip
1395. Çin ile savaşalım,
Canice kılıçtan geçirelim.
Kara saçlı Çinliler
Yerimizi beğenmedik deyip
Yedi yılda bir inip,
1400. Hayvanları űldűrse,

- Cesaret edip savaşır mı bizimle?
Bahadır Kırgız işgal etse,
Ta tepeye bir sürü at,
Dizip evcilleştirip,
1405. Öğleye yakın akın edip,
Ta pınara gelseler toplanıp,
Ucu bucağı olmayan çöl,
Çok obaları geceleme için durdursa,
İlkbaharda kırsağı bağlatıp,
1410. Mavi benekli girişte otursam,
Akşamı bekleyip,
Aydınlık Göl'e kuş göndersem,
Pazarlık etse, Çin'i
Ayda bir yağma etsem,
1415. Aydınlık Göl'e saldırıp,
Bugün atalarımıza varalım.
Eğitilmiş sungurların
Kanatlarını açıp,
Vücutlarını gevşetip,
1420. Sabahtan başlayıp salalım"der.
Kırk yiğidi aceleyle
Atlarını eğerleyip yola çıkar
Fırlayarak.
Yiğit Bayış hariç.
1425. Buyursun diyerek yanına
Çağırıldı Canış Bey'i:
__ Gezerek geldik sağ-salim
Aydınlık Çin sınırına.
Çıkıp rahatça varalım
1430. Aydınlık Göl'ün ortasına.
Kuş salıp arzumuzu yerine getirelim,
Masmavi duru gölüne.
Umduğumdan daha güzel gördüm
Gök renkli ovasını

1435. Diyerek ortasına varır. Attan inip, dürbünle bakar, yıkık yere oturup yiğitlerini etrafına toplar. Hep birlikte yürüyüp Aydınlık Göl'e ulaşır o gece orada konaklarlar. Sabahleyin Bayış Bahadır erkenden kalkıp elbisesini giyinir ,yürüyüp gölün kenarına yaklaşır, dikkatlice etrafına bakınır. Aydınlık Göl'ün görünüşü Bayış'ı çok üzer. Bayış yerinden kalkarak, gölün görünüşünü anlatır:

- İki günden beri,
Gördüm oldukça çok yeri.
Küçücük Aydınlık Göl
Bulamadım eski halini.
1440. Sevinip gördüğüne,
Gönlüm coşmuştu kaygısız.
Her zaman öyle kalsaydın.
Suyun bal gibi tatlıydı,

- Hiç kimse doyamazdı.
1445. Badem ağacın hiçbir yerde bulunmazdı.
İnsan burayı görünce vaz geçemezdi.
Aydınlık Göl bu senin suçun,
Tepelerin geyikle doluydu,
Şimdi için kederle dolu.
1450. İnsanlar senin eski halini bilmezler
Küçük tepelerin koç koyun idi.
Güneş gören, görmeyen düzlüklerin,
Gümüş gibi, altın gibi parlak idi.
Görkemli görünürlerdi
1455. Kayaların yükseklerde.
Birbiri ardınca dizilip
Keçi, teke, bütün yabani hayvanların
Dağ yolundan gelirdi.
Kurt, tilki, ininde
1460. Kuzgunun öterek uçup
Kuğuların gösterişlice yüzerdi.
Ala doğanın salınarak yürür
Sıçanın dağın yamacına tırmanırdı.
Şimdi ise burada insanoğlu yaşamaz.
1465. Bağlanmış talihiniz,
Ördek, yaban ördeği, su tavuğu
Öterek yürürdü.
Balıkçı kuşun gerilip,
Kurbağalar bağırsarak çene çalıp,
1470. Bülbül ,ötüp geceleyin,
Üzerine atılıp cıvıldayarak çiftleşirdi.
Çok bozulmuş zavallı yer.
Arı kuşu ,karga gibi,
Siyah üzümün, elma gibi.
1475. Çayın yatağında tilki oynamış,
Ormanında bir çok
Kaplani var av arayan,
Kurdu dövüşmüş ,
Porsuğu kapışmış,
1480. Kara kayada ötmüş guguk kuşun
Dağda çeşit çeşit ötmüş doğanı,
Yavru kuşlar etrafını çevirmiş
Sunguru pençe geçirmiş.
Eskiden insan
1485. Gitmezdi asla buradan
Oldukça çok şey düşünüp,tebessüm edip
Dönüp geldi yiğit Bayış.
Dönüp yanına düşünüp,
Henüz uyanmamışken Yiğit Canış
1490. “Kalkın.” deyip Yiğit Bayış
Hepsine seslendi.
Onlar kalkana kadar gezinip
Geri geldiği zaman

- Eline kondurduğu
1495. Ak sunguru okşadı:
“Kalkalım erkenden, hazırlanalım.”
Tedbir alalım düşmana karşı.
Her tarafta gördüm ben çoğunu,
Onlara yaklaşıarak.
1500. Güneş doğup etrafı aydınlatırken
Uçuşmuş sungurlar
Hep birlikte yalanarak.
Bugün akşama doğru biraz dinlenip
Sungurları gönderelim.
1505. Herkes kalkar,
Atlarını itinayla eyerler.
Yiğit Bayış gelip oturur
Ağabeyinin yanına.
Gördüğünün hepsini
1510. En başından anlatır hanına.
Kaç gündür konmadan,
Hiç dinlenmeden
İki sungur gelir
Sıhhatli bir şekilde.
1515. Atlar eyerlenip hareket edilir.
Aydınlık Göl boyunca yürütüp,
Aradan dolaşılıp,
Tepeler aşılp,
Kuğu yakalatıp sungur'a
1520. Sevinirler o zaman.
Çukurun içinde tepinip ,
Kızır sungur zıplayıp,
Ördek ,Suna şaşalayıp,
O yana bu yana uçar.
1525. Sırayla sungurlar
Görünür uçarak.
Geri dönüp gelir hepsi
Neşeyle, akşam olunca

Canış Bahadır herkese seslenir: “Biz on gün içinde kuş salıp rahatça geri dönelim. Düşmanın topraklarına silahsız, yalnız gelmeyin, kalabalık asker ile gelip, köprünün iki başına asker yerleştirip sungurları o zaman gönderelim. Yolda düşman gizlense, askersiz, silahsız olsak, düşman anlayıp yolu kapatsa hepimiz ölüyoruz orada.” Diyerek onaylatır.

Kuş salıp yatıverirler. Sekizinci günün gecesinde küçüğü kötü rüya görerek gece yarısı korkarak uyanıp ağabeyi Canış'ı uyandırıp gördüğü rüyayı anlatır:

1530. Biriciğim Yiğit Canış,
Başıma büyük felaket geldi:
Silahsızdık, gençtik.
Hiçbir zaman iyi şöhreti yok
Asker çağırıp almaya,

1535. Kurnazlıktan halk uzak.
Kaldırıp yukarı başını
Çevirip görmesin mi
İçini çekip
Gözümde akan yaşımı.
1540. Gördüğüm düş yok olsun.
Gönlüme endişe düştü.
Yukarı kaldırıp başını,
Görmesin mi çevirip
Kara yaşımı.
1545. Gece gördüğüm düşte,
Düşmanım doğruca saldırdı.
Geceleyin gördüğüm düşte
Köprüünün başında
Hep birlikte yolu kapatıp
1550. Şaşırılmış düşman toprağında.
Yalvararak bakıp, gözümde
Yerlere döküp yaşımı
Akkürgün'ün kenarında
Altı bin Çinliyi önümde
1555. Gördüm düşümde korkmadan.
Karıştırdım geç vakitte
Düşümde gördüğüm endişem
Çıkmıyor aklımdan.
Gördüğüm düş yok olsun.
1560. Tek yolumuzu kapatıp,
Küme küme sıralanıp,
Beklemiş kalabalık asker.
Elimizde kuvvetli silah yok,
Kanımız akar o zaman.
1565. Kötü düşüm yok olsun.
Kuşatılmış tek yol,
Kaçıp geçecek yer yok.
Asker oldukça kalabalık
Güçsüz cana güç gelmiş.
1570. Sıkıntılı zaman bu.
Geceleyin gördüğüm düşte,
Kılıçlar kan dökmeden
Kızıl kana boyanıp,
Mızrağın gücüyle
1575. Çoğalan Çin'den
Kurtuluş olmadı.
Kötülük gördüm düşümde.
Yarı geniş dağ geçidi gördüm.
Kendilerince dili olan
1580. Kalabalık Çin halkını gördüm.
Hançer ile akmış
Kandan kızıl sel gördüm.
Tam o anda düşmana yakalanarak,
Korkuyu, acı acı ağlamayı gördüm.

1585. Kırgız'ın dilini bilmeyen,
Çin denilen ülkeyi gördüm.
Kılıç ile akmış
Kızıl kanlı sel gördüm.
Arkamıza bakamadan kuşatılıp,
1590. Eziyetin hepsini ben gördüm.
Henüz yakalanmadı askerine
Rast gidip işleri.
Şöhretinden Çin'in,
Kaygılandım silahından.
1595. İsteğim olmadı,
Düşüp kaldım tuzağına.
Bu düşü görmez olaydım.
Çok düşman kaçırdım gevşek davranarak
Gölgeli cephede
1600. Çok asker öldü.
Köpüklenen kızıl kanda
Gömlek yıkandı cılp cılp diye ses çıkararak.
Göğsünden miskin ruh
Çıkıp, çok azap çekti.
1605. Sakinleşen cephede
Döğüşüp gevşeyerek,
Gözetleyen Çinliler
Sırayla döküldü.
Coşup akan kızıl kan
1610. Sarı su gibi bulanık.
Gezinip miskin can
Gizlice süzülüp,
Çılgınca dövüşsem
Çin'in hepsini kılıçtan geçirip
1615. Coşmuş suya benzeyen
Kızıl kana bulasam.
Kırk yiğit ölürse sen de öl.
Güçlüye yenilerek
Sıkışıp bağırsam.
1620. Geceleyin gördüğüm düşte ,
Doğana düşmüş, karga gibi
Dağıtıp böleyim sınırdan
Kalabalık düşman Çin'i
Kovup çıkayım karşına.
1625. Felaketi göremiyor
Hor ve hakir olmuş ruhum, tek varlığım.
Herkes'e danışıp
İki tarafıma baksam
Yönümü şaşırısam
1630. Kurusa korum, taş olsa
Sıradan varlığımı
Koruyup
Ellerindeki süngüyle
Ucu demir kuru ağaçla

1635. Korkup kaçmadan
Hep birlikte yürüdüler gezinerek.
Düşman birliği görünüp
Aklıma gelmeyecek şekilde
Etrafımı sardı iki bin asker.
1640. Arkamda iki bin daha
Dörtbin askerin içinde
Yol bulunmuyor ki kaçayım.
Kalabalık Çin dörtbin asker
Dönüp baksam
1645. Yukarılar gözükmeyiz.
Girdap, kule, kaya oldu.
Ortasına alıp tutan,
Dört bin Çin düşman oldu.
Sardı etrafımı girdap
1650. Akkürgün nehri suyla doldu.
Kalabalık düşman, Çin'e
Yakalanışım böyle oldu.
Soyunup,döğüşüp ,
Diken batıp, kanatıp,
1655. Sinek gibi canım yapıp,
Yüzümün rengi atıp, gözüm dalıp,
Bütün vücudumun etini
Kana boyamış gibi
Kara bütün etini
1660. Hançerlerini suya daldırıp
Yalnızlığımı söyleyip,
"Üzerinde düzgün yürü" diyerek
Ak Çelik kılıç döşetip
Çok eziyet ettiler orada.
1665. Tabanlarım parçalanıp,
Kesildi her tarafım.
Düşümde gitti dermanım.
Geceleyin gördüm ben, yaşlanıp
Dünyada çabalarım boşa gitti.
1670. Düşmanım çıkırsa yoluma
Nasıl kurtulurum?
Alıp götürüp, sürükleyerek
Büyükçe kazık çakılıp,
İki elim bağlanıp,
1675. Boynuma zincir taktırıp,
Altıma kara taş döşenip,
Üzerimi örterek yatırdı.
Altmış batman demir ağ
Döşeyip taktı.
1680. Bütün vücudum parçalanıp,
Altmış yerimden yaralanıp,
Geceleyin gördüğüm düşte
Bitmedi kötülükler.
Yaşadık mı öldük mü?

1685. Yok olduk hep birlikte.
Uyutmadı sıkıp ruhumu
Yaramın hepsi sulanıp,
Bütün ilkbahar ağrıyıp,
Yayıldı kanım şıpır şıpır,
1690. Toprak memnun olmadı inleyip,
Canı murdar büzülerek.
Geceleyin gördüğüm düşte,
Yakalandım düşmanın içinde.
Duruyordum kılıcın önünde
1695. Kötülük gördüm düşümde.
Yakalandım düşmanın içinde
Ne olacak halim?
Hasiyetim düşman içinde.
Yürümüş Canış atını eyerleyip
1700. Gecikmeden, erkenden hazırlanmış.
“Sonu kötü düş görerek
Rahatsız oldum ben korkup
Çin gelip yerleşmiş mi?
Köprüden yol tutup” diyen

1705. Bayış'ın düşünüyünce dinleyip, yüreği titreyerek korkup, şaşkın şaşkın giyinip, kırk yiğidini uyandırıp atlarını sürdürüp, şafak vaktinde aceleyle hareket edip, şafak söktüğünde Aydınlık Göl ortasına gelip, gün ışıdığı anda dürbünle bakıp, köprünün başında kara karga gibi Çin'in yolu kapattığını gördü ve kardeşi Bayış Bahadır'a şunları söyledi:

- Biriciğim, yalnızım,
Geceleyin gördüğün
Düş değil gerçek imiş.
Köprünün başında
1710. Gördüğümüz kişilerin.
Kötü düşünüş imiş
Şüphesiz gerçek imiş.
Katarlanıp, sıralanıp,
Orada uyuyup yatan kişilerin.
1715. Ak kılıcın kını imiş,
Bitmez felaketin sırrı imiş.
Biriciğim , yalnızım,
Anlattığın düş doğru imiş.
Buraya kalabalık Çin
1720. Senden önce gelmiş.
O erişilmez yerde beklenen
Aşılmaz sıkıntıymış.
Mavi kılıcının kenarı,
Büyük felaketin sırrıymış.
1725. Canım, biriciğim,
Senin gördüğün gerçek imiş
İnanamayacağın kadar çok Çinli
Köprüde duruyor.

- Umulmadık yerde karşılaştık.
1730. Sıkıntımız artmışken
İstedğin şehit olmak mı?
Helalce savaşı kazanmak mı?
Şafağa yakın gördüğün
Düşün kötü olduğu anlaşıldı.
1735. Kadere boyun eğmeyen,
Seninle savaşan düşmanın bu mu?
Toprağın şehit kanı mı?
Malın helal mi?
Gerçeği rüyada gördün sen.
1740. Bu düşün kötülüğünü anladın.
Önünde duran kalabalık Çin
Senin savaştığın düşman mı?
Korkuyorum düşünden,
Kötü düş görmüşsün.
1745. Öteki askerleri gördün mü?
Geceleyin düşün karşı gelmiş.
Aydınlık Göl'e dönelim
Sözümü dinlersen.
Burada kapatılsa tek yol
1750. Önüne geçse kalabalık ordu
Henüz çok genciz
Nasıl varırız?
Elde silah yok.
Varsak da gücümüz yetmez
1755. Yeterli asker yok.
Babamız silah vermedi
Gücümüzü göstermemiz için,
Asker peşinden gelen yok.
Varlığa dayanan gücümüz yok.
1760. Ok geçmemiş beyaz kaftana
Batırmaya süngü yok.
Bekleyen Çin'e
Saldırmaya imkan yok.
Küçük çocuk gibi, kalabalık Çin'den
1765. Kaçmaktan başka çare yok.
Çarpışmaya kılıç yok .
Kaçmaktan başka çare yok .
Kara karga gibi Çin'in
Gecesinde uyanık kalan yok.
1770. Aydınlık Göl'de akşam olunca
Biz savaşamayız.
Güçlü düşmanı
Ağabeyin Canı, haber veriyor.
Altı bin Çinli , biz yalnız
1775. Çokça toprağı elden çıkarır mıyız?
Kırk kenarlı sınır çevirdin
Tepesini aşıp kaçalım
Kıvrımlı dağına dolaşıp,

- On aylık yol yürüyüp,
1780. Ölüme büsbütün yaklaşınca,
Azap çekip, yüz solunca,
Canımızı kurtarmalıyız biz kaçıp.
Neslin hepsi dağılıp
Tulpar ata binmiş
1785. İşte bu kalabalık Çinden,
Ölmeyipte canlı kim kalacak?
Kırk yiğidin atları
Kırk günlük yola doğru gidiyor.
Kıvrımlı dağın etrafından
1790. Akkürgün'ün ön tarafına
Doğru yaklaşıp,
Büyük büyük ovalardan
Atlar dizilerek geçip,
Beyaz savaş gömleğini giyip,
1795. Diğer giyisileri çıkarıp,
Yol gösterse tek Tanrı
Sağsalim gitsek.
Binmişiz tulpar ata
Koyu yorgo ile Kır yorgo atına.
1800. Canım, biriciğim,
Sözümü dinle bir defa.
Dili yabancı Çin'e
İlişeyim diye kötü olma.
Kırk yiğidi yalvartıp,
1805. Boynundan suya batırıp,
Yorgoları sırayla yatırıp,
Kuyruklarını bağlayıp,
Dönüp sal bağlayıp,
Ben yakalayım, sen sür.
1810. Kırk yiğit çıksın sal ile
Ben gideyim at üstünde
Saklı suda selametle.
Herkes canını korusun.
Sözümü dinlemeni biriciğim,
1815. İstiyorum senden ağlayarak.
Akkürgün'ün suyundan geçip,
Şehre doğru gidelim.
Dua ediyorum
İyi olmamız için.
1820. Merhamet ederse tek Tanrı,
Babama, anneme gidelim.
60 şehirden halk toplayıp,
Yaşlılarına hürmet gösterip,
Bilginleri çağırıp,
1825. Ağlayarak sıkıntılarımızı bildirip,
"Henüz ölmedik" diyelim.
Nehri geçip, dağ aşıp,
Canlara eziyet edip,

- Köprünün başlarını
1830. Çinliler kuşatıp aldı.
Sınırları aşıp geldik,
“Kuşattı Çin orayı
Çabuk davranıp,
“Önde ilerleyip,
1835. Kimseyi canlı bırakmıyor” diyerek
Altı bin asker alalım.
Yolu kapatıp bekleyelim.
Köprüyü ele geçirirsek
Ganimetleri alıp Çin’e
1840. Gideriz sanırım yağmalayıp.”

Diyerek abisi Canış sözünü bitirdi. Bayış bahadır öfkelenip şaşkın şaşkın etrafa bakındı. Kahkülünü tarayıp, abisinin sözlerini onaylamayarak, içinden geçenleri abisine şu şekilde anlattı:

- ___Biricik ağabeyim,
Söylediklerin ciddi olmasın
Yiğitlerin, erlerin hepsi
1845. Takattan düşene kadar savaşın.
Güçlüce karşılarına çıktığında,
Böyle mi savaşırısın?
Gök yüzünden istediğin,
Yer yüzünde kabul edildiğinde
1850. Yaklaşılmaz sana.
Kaçarsak ikimiz,
Öldüğümüzde dalga geçerler.
Yaşadığı sürece
Kim kavuşmuştur huzura?
1855. Kaçıp her gün ölmektense,
Kumlar içinde bugün öleyim.
Çinlilerden kaçınca,
Haydutları kırk dağ eteğini
Eziyet çekip açtığına,
1860. Hiddetlenip kılıçlar vuruşarak
Azap çekmeden aniden
Karşılaşıp göreyim.
Ecelim gelirse öleyim.
Canım ağabeyim,
1865. Ben hünerimi ne zaman göstereceğim?
Kalabalık askere saldırınca
Cesaretimi göreceksin.
Düşmandan kaçınca,
Sular coşup akınca,
1870. Kurşun taş gibi vızıldayıp,
Su dibine düşünce,
Yaşayan düşmandan kaçınca,
Kurumuş sudan geçince,
Genç de olsam ölürüm,

1875. Canımı korusam da.
Savaşta ölürsem şehidim.
Kara toprakta mezar taşı
Almıştım, bölünmüş Çin'den.
Savaşarak ölürsem şehidim.
1880. Ahirette mezar taşıyım.
İzini bulup Çin'in
Kaçayım diye çabaladım.
Kısacası bahse girip,
Kadınları kaçırın düşmanı
1885. Mızrağı olmasa da kamçıyla
Bahadırlar yakalar.
Düşmanı kaçırıp eziyet etmezsem
"Sağ-salim geldim." diyerek
Halkıma vardığımda nasıl,
1890. Söylerim acımı.
Kalabalık düşmanımız Çin ile
Birbirimize saldırınca,
Kılıcımıza yapışıp,
Kadınlarımızı götürür düşman.
1895. Kılıcsız çarpışınca,
Bahadır yakalar düşmanı.
Kızgınlıkla varmasam,
Helak olup gitmesem,
Ardıma bakmadan "Sağ-salim geldim." diyerek
1900. Kırgız iline varınca
Nasıl söylerim kederimi?
Çin ilini kuşatıp,
Üzerine saldırıp,
Tüfeği olsa atışıp,
1905. Avcılar avlar düşmanı.
Tüfek yoksa biz ölürüz,
Beyler yakalar düşmanı.
Rezilleri yakalayamasam,
Karşılaşınca peşlerinden gitmesem,
1910. "Saklanıp ölmeden geldim." diyerek
Ben ilime vardığımda
Nasıl söylerim derdimi?
Yüzü kara düşman ile
Karşılaşınca ölür
1915. Genç, ihtiyar, kimse kalmaz,
Ölümden hiç kimse kurtulmaz.
Ecel gelse ölümden
Canını kim kurtarır?
Kaçsan, kendin gidiversen
1920. Bakarsın Bayış kurtulmaz
Ölümün benim de ölümümdür.
Acın benim de acım.
Ademoğlu ecelsiz
Ölür imiş demeyin.

1925. Şansım varsa Çinden,
Namusumu kurtarıp gelirim.
Eğer ölürsem,
Yüce Allah'ın
Emanetini vereyim.
1930. Kara karga gibi düşmana,
Atmaca gibi saldırayım.
Öfkemi dağıtıp
Kendim yalnız gireyim.
Yaşadığımız dünyanın
1935. Sonu ölümdür bilirim.

Ağabeyi Canış kardeşinin sözünü dinleyip “Tamam gidiyorum.” diyerek ayağa kalkar. Bayış'ın sözlerini onaylamaz, akli karışır. Her şeye rağmen Bayış'ın onurunu kırmaz. Onu gören kırk yiğidi şaşırıp sert sert bakar. Kırk yiğidine Kara Canış Bahadır şunları söyler:

- __Sevgili kırk yiğit,
Helal yiyip her zaman,
Yarışçı atları koşturup,
1940. Ağabey kardeş gibi hürmet gösterip,
Akıl verip yol gösterip,
Bilginlere danışıp,
Herkes, her taraftan,
Ateşi tutan elimden,
1945. Eskiyen yeni yolundan,
Elimizden çıkan yerlerden,
Yeğen, dayı, kerdeş çocukları değil
Öz kardeşten farksızız.
Birbirimize güvenerek büyüdük.
1950. Soylu Kırgız halkım,
Huzurunu , merak etme.
Hizmette kusur etmeyiz.
Ben olmasam da
Kendi çabalarınızla
1955. Büyüyüp ilerleyesiniz
Nurgan'dan doğan nesil ile.
Helalle uğraşıp, bir kötülüğe,
Harama girmeyin.
Yoldaşımın, düşman takipçisi
1960. Eski kaplan duruşuyla
Çin'in elini bağlayıp,
Kaynaşın korkmadan.
Kaçmaya kalkışmayın.
Askerler, kendimizi gösterip
1965. Bahadır Bayış kahramanın
İzinde yürüyelim!
Başarabilirsek Çin'i
Köprüden sürelim.

1970. Kaçırılım kuş gibi atılıp,
Bayış ile birleşip,
Gürültüyle varalım.
Köprüden düşman kaçsa,
Devrilip yol açsa,
Karşıya geçip alalım.
1975. Ölürsek beraber ölelim.
Kötülük ile iyilik
Göreceksak, birlikte görelim.
Önümüze düşmanı
Katıp hepsini öldürelim.
1980. Geriye kaçmayıp, savaşıp,
Kanı su gibi dökelim.
İçimizden birisi
Ölürse gömelim.
Yaralanıp düşersek
1985. Öne geçip ayrıca
Kan döküp , baş kesip,
Kanlı meydan savaşı yapalım.
Kara duman, kara tozda ,
Göz gözü görmez, gece olur.
1990. Yüreği yufka korkak er
Saklanayım deyip kaybolur.
Yalnız koysak Bayış'ı
O zaman adımız ne olur?
Güvendiğimiz kırk yiğit
1995. Ölümünden korkup kaçmaz
Gece olup yatan Çin'in
Cezasını elimizle vermek için
Sefere hazırlanalım.
Kaçırverirse ansızın
2000. Yufka yürekli korkup,
Amacımıza ulaşamayız.
Düşmanla karşılaştığımızda
Kaçırmadan yakalayalım.
Bayış Bahadır'ın askerlerine
2005. Kılıç vururlar meydanda.
Aşağıda bulanık suya doğru inip
Yavru kaplan Bayış'ın
Bahadrlığı görüle.
Ölecek olursak Çin'den
2010. Ayrı yere gömülelim.
Yaşarsak düşmanı
Yakalayıp gelse kırk yiğit,
Ayırıp alalım.
Kapan gibi heybetli Bayış'ı
2015. Düşman önününe salalım.
Kırıp yok edelim Çin'in
Askerini tırpanla.

Bayış Bahadır Canış'ın sözüne razı olmadı, söylenenler hoşuna gitmedi. Gülümseyerek güçlü bir şekilde kalkıp kişinin korktuğunu, kabalığını... Gün boyunca düşmanı gözleyip "Eline düşen korkar." Diyerek Canış'a kara Bayış Bahadır'ın söyledikleri:

- “__ Yiğit Canış sana ne oldu?
2020. Aklını mı kaybettin?
Güçten düşüp sararıyorsun
Asilim, sana ne oldu?
Aklını mı yitirdin?
Kırk yiğide yalvarma
2025. Gücünün yerinde olduğu zamanda.
Ölmeye gelince
Kimse kalmaz yanında.
Yiğidim benim sözümü
Önemsemeyip kızma.
2030. Kırk yiğidin yok olsun
Dediğini hiç yapar mı?
Ölmeye hep birlikte
Gidelim deyip duruyorsun.
Yiğidim Canış bilmiyor musun?
2035. Rüyam doğru çıktı.
Kırkı kırk yerden gelen korkağın
Kırkına da tahammül edilir mi?
Ölmüş birisini görse,
Kızarıp akan kan görse,
2040. Kırkının da üzüleceğini
Tahmin ediyorum.
Kırk çukurda kalmış
Sallanan el görse
Ardına bakmadan kaçır,
2045. Etrafa dağılır.
Kıyamet kopsa da
Kendimiz yalnız varalım.
Böyle kimseye yalvarma
Yiğidim güçlü zamanında.
2050. Düşmanla karşılaştığında
Kimse kalmaz yanında.
Ağabeyim Canış, sözlerime
Sakın ha darılma.
Bu cesaretsizler yok olsun.
2055. Dinlemezler beyin emrini.
Savaşmak için birlikte
Atlanıp, hareket edelim.” Dedi.
Ağabeyciğim anlamıyorsun
Aklını yitirmişsin
2060. Herkes her yerden gelen korkakları
Önüne katıp gider mi?
Dönmeyen can görse,
Fıskırarak akan kan görse,

- Onların korkacağını
2065. Kesinlikle biliyorum.
Çukurlardaki cesetleri,
Altı bin eli gördüğünde,
Kurnazlıkla yolu tutar mı?
Korkar kesinlikle gitmeye,
2070. Savaşmaz süngü sallayıp,
Aşağı doğru kaçar.
Ösek de alt-üst edip,
Kendimiz yalnız varalım,
Daha iyi olacağımı göreceksin.
2075. Yiğidim sana karşı çıkıp
Ben gitmedim.
Kırk korkağın günahı
Senin başına .
Kırk korkağa güvenip,
2080. Çin'e saldırınca
Boşa gider emeklerim.
Karşırsa görürsün
Arslanının gidişini.
Gönderip, ben çekemem
2085. Korkakların günahını.
Saadetini diliyorum.
Senin uzun yaşamayı istiyorum.
Korkaklara inanıp,
Kötü savaştığında
2090. Benim küçük tepemde kalsın gençliğim.
Kırk yiğide güvenip,
Nasıl düşmanı yakalayım?
Yıkılmakta olan Çin'e
Durumumuz belli edilmesin.
2095. Böyle kanlı bir meydanda
Kim kime yardım eder.
Yeterli kişi olmasa,
Kimi ölse, kimi kaçsa
Geride kalan yiğitler
2100. Varmayınca, bey gider.
Bundan dolayı ardımdakileri
Peşimden götürmüyorum.
Bunları kırk yiğit bilmiyor değil.
Çin'e karşı koyup
2105. Ardımıza bakmadan döğüşüp
Arzumuzu yerine getirelim.
Öyleyse yürüyelim
Atlanıp biz bugün.
İlerleyen asker ile
2110. Savaş günü gece
Yeryüzüne duyurulsun.
"Hakimiyetim, senin yürüyüşünde"

Canış, Bahadır Bayış'ın sözünü dikkatle dinleyip parmağını ısırarak başını sallayıp:“İsteği olsun.” Diyerek yiğitlerini harekete geçirip etrafa koşturur. Canış'ın yiğitlere söyledikleri:

- ___ Canım kırk yiğidim,
2115. Sağlık esenlik olduğunda
Tek bir gözle
Ecel geldiğinde lp
Teslim oluruz o zaman.
Darılmayın yiğitler ,
2120. Kırk yiğidim sizler
Bayış'ın sözüne.
Felaket geldiğinde
ekinmez benden
Dürbünle aralıksız gözetler
2125. Kırk yiğit iki gözüyle.
Ecel yetip lmezsen,
On iki günde anlarsın.
Bu sözün doğruluğunu
ıkarma yiğit aklından.
2130. Her rüyası ıktı
Acısı çok büyük
Ağabeyini dinlemez,
Benden korkmaz,
Aldatılınca fkelenip,
2135. Gücüne aldanıp,
Gittikçe kızıp,
ocukta olsa korkunç olur.
Binlerce pehlivan korkar.
Bayış'ın bu karakteri
2140. Çocukluğu, gençliği
Bahadırlığua yenik düşürür
Bilinmedik bir sarhoşlukla.
Onu anlamaya çalışın
Aklında kötü niyet yok.
2145. Darılmayın yiğitler
Bahadır Bayış Yiğit'e.
Merakla bekleyen düşmana,
Gtrmeyim dediğinde,
Yüce gönlün hiddetlenip,
2150. Genç ocuk gibi hareket etme.
Aydınlık Gl'n ortasından
Haber alıp yiğitler,
Canış, Bayış Bey'inden
Kızmadan vadide
2155. Akkürgün'n kenarından
“Görünür m beyim.”diyerek
Drbn ile bakıp yatarlar.
Gürültü yapmadan
İstedikleri yere uzanıp.

2160. Silahlı olsak düşmanın
Canına acımadan saldırırız.
Korkmayız kötülükten,
Yalvarmayız yürürüz.
Kazara ölmezsek,
2165. Kaçmayız hiçbirimiz.
Ecel yeterse ölüp,
Allahın yazgısını görürüz.
Ecelden Allah saklarsa,
Altı günde geliriz.
2170. Kıymetli kırk yiğit,
Önünde selam veririz.
Altı günde gelmezsek
Yedi günde varırız.
Kuşatıp sel gibi, Çin'e
2175. Gücümüz yeterse,
Sekiz günde varırız.
Dokuz günde durdurup
On güne kadar yok edip
On iki günde biz döneriz.
2180. Sevinsin kırk yiğit.
Bu söylenilen günü aşsak
Dürbünle bakıp yatsın.
Yerle bir edip Çin'i
Ak Munar Dağı'ndan kovup geçsek,
2185. Sevinirsin, gülersin.
Oraya varınca korkmazsın.
Bütün çabalarım sizler için
Sizler gürleyip vardığımızda
Gücümüz göğe yükselsin.
2190. Ölsek kefenlenip
Defnedileceğini bilirsin.
Amin deyip duaya,
Tekrar yaşamaya
Savaş merhamet etmez cana.
2195. Başa geçip silahla, kılıçla
Kuşatıp, düşmanı yakalayıp,
Yakalayamayınca kaçıp
Ölmeyip sağ kalanlar
Anama babama varsın.
2200. "İki bey yakalandı." diyerek
Halkıma haber versin.
Birçok kişiyle
Köprü yolu beklensin
Gizlice öldürülürsek
2205. İntikamımız alınsın.

Diyerek Canış sözünü bitirir. Kırk yiğitle gidip Canış, Bayış gece birlikte yatıp Kara Bayış Bahadır'ın içi rahatlayıp Canış'a yüreği acıyarak söyledikleri:

- ___ Ecel yetip ömür bitse
Ak çelikten ev yapıp,
İçerisinde oturup,
2210. Düşünüp huzurluca
Ölümden kaçsak da
Orda da bir gün ölürüz.
Ecelin gücünü görürüz.
Kaza olsa derhal
2215. Kara bulut evlerin üzerine gelip,
Sırasına saklanıp,
Kaçsak da birgün ölürüz.
Canım ağabeyciğim,
Kaderimizi görürüz.
2220. Adem Ata, Havva Ana
İnsan olarak yaratılmış
Ölmeyip yaşadı mı?
O zamandan beri insandan
Dünya çirkin böyle
2225. Umudu keselim zamandan
Adem Ata o geçti
Bir çok padişah han geçti.
Bütün dünya çocukları,
Aziret , Ali dahi geçti.
2230. Nice halk geçti.
Rüstem Bahadır kötü geçti.
İsa, Musa, Muhammet
Peygamberler dahi geçti
Üç bin yıl yaşayıp Lokman,
2235. Vali, tabip, hafız geçti
Yezidin başı kesilip,
Şehit olup ezilip,
Kerbela'nın çölünde
Hasan, Hüseyin çocuklar geçti.
2240. Ecel geçmez, gün bitmez.
Kimin ömrü, günü geçti
Ölüm böylece
Geçmişini yok etti.
Belini sıkı tutup
2245. İçine çek nefesini
Kahraman Canı, Bey, Ağa
Yardım et Bayış Beyine.
Ben ölmezsem
Alırım öcünüzü.
2250. Kuşak bağlayıp beline,
İçine çek nefesini.
Kır yeveli Canı Pehlivan,
Cesaretlendir Bayış Beyini.
Kuru canım ölmezse
2255. Yetişip alayım öcünü.

- Eline düşsem tesadüfen,
Kurtulduğumda öyle
Bulmazsın benim gücümü.
Ruhlar sana yol göstereyin.
2260. Omurgandan ok girse,
Çekip alma eline.
Çekip alsan eline,
Tekrar büküp nasıl
Kapatırsın yaranı?
2265. Tabuta koyup ölmüş gibi
Götüresin kötülüğü.
Bahadır Canış dikkatlice dinle
Vasiyetim olan sözümü.
Alnını yarıp ok girse
2270. Gözün korkmasın.
Atıp gitme vadiye
Yaralı olan özümü.
Gaflet gördüm düşümde
Kara kanım geçildi.
2275. Kaburganı yarıp ok değse
Ürpertme vücudunu.
Çinliler kana batırır
Nur saçılmış yüzünü.
Düşmana yaklaşınca
2280. Yalnızca beni gönderin
Hayvan gibi basıp Çin'i
Öc almaya arzuluyum.
Tek başına gelen bahadıyla
Karşılaşmaya arzuluyum.
2285. Etrafı keşfe beni gönderin.
Yarışmaya arzuluyum.
Korkutup düşmanı paramparça edip
Göndermeye arzuluyum.
Savaşa tek başıma gidersem
2290. Canış coşup sevinsin.
Mızrak almış düşman gelsin,
Kamçı ile bozayım.
Kılıç ile korkutup
Ardıma bakmadan saldırayım.
2295. İşte böyle düşmana
Ölmezsem nasıl yenilirim?

O sırada Ağabeyi Canış kalktı. “Kamçı ile gelip silahlı düşman, genç çocuğu bitkin düşürüp yakalarsa ben ne yaparım? Düşmanın karşısına, ölümün ucuna ben varmalıyım.” Diyerek düşünüp Canış Bahadır, Bayış’a yol vermedi ve kamçısına beyaz mendil bağlayıp tek başına kendisi gitti. Çinliler’e at üzerinde işaretler yapıp, sancak yerine mendilini sallayıp, Canış şunları söyledi:

- Yolumu kapatmışlar
Düşmanlarım bırakmıyor .
2300. İyice gizlenmişler.
Yolcu olsan kaçırır.
Çıkmasın mı çocuklar?
Sırasıyla köküne vurup.
Huş ağacını devirip
2305. Ne kadar tozutsan da
Yolu açıp gidecek
Canış , Bayış çocuklar var.
Zırh, cebe giymişler,
Yarış atını seçip binmişler.
2310. Gündüz, gece yol gidip,
Dinlenmek için yatmış bin kadar er.
Gencecik çocuklar,
Güreşmek için gelip,
Beyaz çelik zırh giymişler.
2315. Cins at seçip binmişler,
At kuyruğunu düğümlemişler.
Aydınlık Göl'ün yolunu kapatmış
Bahadır katarı bin kadar er.
"Çember oluşturup bizimle
2320. Hep birlikte gelin".diyerek
Kılıç çekerek saldırıp,
Narası taş yaran,
Kırgız halkını yönetmiş,
Savaşa katılmış çocuklar var.
2325. İnatçısına rastlasan
Kırk bin de olsa dağıtır.
Tüfekte uzman nişancılar
Bizi korumaya gelirler
Kara sopalarla.
2330. Çevikçe, rahatça
Kanatlı yay atmaya
Güçleri yeter.
Ata binip ayrılıp
Güreşmeye dayanıklı çocuklar
2335. Diz kapağından sarılıp
Yakalayıp bir yana uzatıp kamçılarlar.
Tüfek, mızrak, kılıç ile
Kamçıdan başka silah yok.
Bizimle layıkıyla döğüşürsen
2340. Su yerinde coşup,
Meydanda kızıl kan aksın.
Duman gibi sarılsın,
Yer göğe baksın.

Canış tek başına elini kaldırıp işaret edip durur. Bayış
Canış'a görünüp, Çin'e görünmeden av arayarak dolaşıp saklanarak

gelir.Çin'in hamı Sıyadat, Canış'ın sözünü dinleyip acısı kemiğine kadar işleyip gözleri yerinden fırlatarak, askerine seslenip gururluca aralarına girip şunları söyler:

2345. __ Güçlü Çin , kalabalık halkım,
Küçücük çocuk gibi yüreğim.
Bir kişiyi görünce
Niçin bu kadar korktun?
“Senin çok askerinin var.
2350. Düşmanla çarpışarak geri dönmezse,
Düşmana yakalanırsa
Gizli sıfatını söylemesin.” dedi
Ben sizleri askerlerim,
Bu günler için hazırladım.
2355. Güçten düşerek şimdi korkuyorsunuz.
Karşınızdaki Aziret Han değil.
Bir kişiden korkulmaz.
Bunlar hiç hoş değil.
Nurgan'ın iki çocuğu
2360. Korkaktır kesinlikle.
Ergenliğe erişip,
Geldiği zaman
Güçsüz askerim
Sizler onlarla savaşamaz mısınız?
2365. Bize kuş salan;
Yandaki beyin oğludur,
Yalan söyleyip koymasam
Gizlenir mal çalar.
Canımı koruyup gider.
2370. Nerde olursa olsun yiğit imiş
Yalnız gelip göründü.
Yürekli yiğide benziyor,
Korkmuyor kalabalıktan.
Öyle yiğit kul korkar mı?
2375. Ok yağdırsa ölümden.
Onun türlü sözleri
Kemiğime işledi.
Bir kişiye bir kişi
Ölmüyor, yenilmiyor.
2380. Güçlü yiğitler çarpışıp,
Silahsız saldırmayın.
Kim olursa olsun onu,
Zamanında yakalayıp geri dönün.
Yenilmez bahadır, yiğit olsa
2385. Yenilmez de yorulmaz da.
Bir çok bahadır, çıksın!
Durmasın, diksin sancağını
Daha sonra haber verelim
Kendimizi koruyup
2395. Uzaklaşmadan hızlıca

- Bir bahadira nezaketle
Bekçinin aracılığıyla.
Silah çok mu?
Aydınlık Göl'ün karşısında
2395. Asker siper alıp bekliyor mu?
Bunlar yalnız gelmişler.
Orduyu nerede bırakmışlar?
Aziret'e ne oldu ?
O, zamana yenildi mi?
2400. Yoksa gücüyle dayandı mı?
Aydınlık göl geçidi tutulur mu?
Düşmanı avlayıp gelecek avcı
Kendi halkımızdan mı?
Ve zor yolları aşıp
2405. Hangi yönden gelecek?
Gözcü görüp yalan söylerse
Kalabalık halkım bir şeyler yapmaz mı?
Kamçıdan başka silahı olmadan
Endişesiz bir şekilde gelen kişi mi
2410. Bizi yıkıp geçecek!
Yalnız atıyla.
Canımızı mı alacak?
Yalın kamçısıyla.
Biriniz çabuk gelsin!
2415. Kim olduğunu anlasın.
Niyeti fena görünüyor.
Soyunda yok halkımızın .
Çabalayıp tedbir almak.
Canlı yakalayıp alıp gelin
2420. Öldürmeden alıp gelsinler.
Kendim sırtımı sorayım,
Yüzümü asıp,
Kulağımla işiteyim.
Benim düşmanım ise
2425. Ölümle cezalandırayım.
Ayaz denen bir pehlivan
Görünüşü farklı insandan
Ata binip gitmek için
Avcı kuş gibi sıçrayıp
2430. "Soylu padişah sizin için
Canım kurban olsun."
Diyerek anlatmaya başladı.
Hazırlanıp,
Ayağa kalkıp,
2435. Kılıç süngü elinde
Gözlerini kırpmadan
İki eli belinde
Nezaketle rica etti:
"Elçi olarak silah sırtımda ,
2440. Ben hazırlanırım gitmeye

- Müsade edersen efendi han,
Vurmadan yakalayıp geleyim.
Bu görevi bana verirsen,
Onu buraya getireyim.
2445. Hanım; size düşman olan,
Fenalık düşünen kimsenin
Dökülsün kanı vücudundan.”
“Varın, ___ dedi Sıyadat, ___
Bayış ile Canış’a.
2450. Düşündüklerini söyleyip,
Üzengiye ayağını geçirip
Yiğit Ayaz ata bindi.
“Varıp yakalayıp gelir.” diyerek
Han Sıyadat sevindi.
2455. Çocuğu yakalamak için
Hızlı koşan kızıl ata binip,
Yalın demir zırh giyip,
İki gözünden çıkan
Alevler ot yakıp,
2460. Yorulmadan alaca atının
Kıl kuyruğunu sıkıca bağlayıp,
Hızını arttırıp,
Ayaz varır çabucak.
Öfkesinden kudurup
2465. Er Canış’a yaklaşır.
Bekleyip durur Yiğit Bayış
İçeri almamak için tetikte.
Kılıcın sivri ucunu dişleriyle çiğneyip
Süngüsünü havaya kaldırıp
2470. Kalabalık Çin’in çok askeri
Harap olur diyerek şaşkınlıkla bakıp
Yaklaşır Canış’a Ayaz.
Can koymadan güreşip,
Yanına vardığında
2475. Silahı olmayan Canış’ı
Yakalayamayınca,
Gizlenip, yanaşsın deyip
Saklanıp duran Er Bayış
Gücünü göstermek için
2480. Görüp ayağa kalkar Er Bayış.
Kır atın üzengi kayışını
Atının belinden geçirip,
Bağlayarak doludizgin koşturur.
Dağdan-taşdan korkmadan
2485. Binerek gider Ayaz’a
Uçup konan kuştan tez.
Sırtındaki mızrağını kabından
Çıkarıp alır eline.
Çabucak tüfeğini
2490. Çekip alır elinden

- Caka satıp gelen düşmanın
Pehlivanca hepsinden.
Çekip alıp kabından
Birkaçının sapından yakalayıp
2495. Elçideki kılıcın
Yakalar Bayış ucundan.
Kahramanca gelen yiğit
Kalabalık askerin içinden
Ayaz Bahadır ayrılır.
2500. Varlığını, silah gücünü,
Bayış'ın durumunu gördükten sonra
Kaçırverir görünüşünden.
Bahadır Bayış düşünceye dalar.
“Öldürmesem yanlış yaparım.
“Öldürmesem yanlış yaparım.” diyerek
2505. Gücümü söylemeye gider.” diyerek
Askerlerini toplayıp üzerine atılıp
Kurtulursa esir alıp
Hepimizi öldürürler.” diyerek
Düşünüp Yiğit Bayış
2510. Sağ bıraksam nafile
Planımı yapıp gideyim.” diyerek
Kollarını iyice açıp,
Çaresi yok esir alıp,
Kuşatıp helak eder deyip,
2515. Kır yorgoya kamçı vurup
Ayaz'ı yenip,
Arkasından yakalayıp,
Sağ-salim döneyim deyip,
Öfkeyle heyecanlanıp,
2520. Omuzundan tutup,
Düşürdü Yiğit Bayış.
Çekip kaldırıp
Geri bıraktı Er Bayış,
Yerinden oynayıp yüreği
2525. Çok heyecanlandı.
Ceza saydı Er Bayış.
Cana gelen yüreğe
Helal saydı Er Bayış.
Yürekteki gayreti
2530. Kader saydı Er Bayış.
Ecel takip edip,
Çabuk gelir, çırpınıp
Ayaz Bahadır öldükten sonra
Düşmanlar bir araya gelip karar aldı.
2535. Yiğit Camış'ın önüne
Kardeşi gelir renkten renge girip
Biricik ağabeyciğim,
Kılıcım yok diyerek korktun,
Rüyamdan yıkıldın.
2540. Öfkelenip Çin'e

Dođanııı burada dűşűndűm.
Toprağıııa girip geldiğin de
Kızıl kanını içirdim.
ocuk gibi Yiğit Canış
2545. Silahım yok diyerek korktun.
Dűřmanımıızın soyundan
Mızrağım yok diyerek korktun.
Silah hazırlandı
Bir aılsa kollarım.

2550. Sıyadat Çinlilere:“Bu alimler dua mı etmiřler? Burda bir kiři dua ile iki mi oldu da Ayaz’ı öldűrdű. řimdi ikisine iki kiři gűndersek, duanın gűcű ile dűrt tane olup gelir, yařatmayıp, öldűrűr. Orda hepsini yok edip, kalanları yakalayıp esir etmek gerek.”Diyerek sűrű halinde at kořturup Canıř ve Bayıř’ı takip edip gelir.

Saldırır ocuklara
At koşturup askerın hepsi.
Kara duman etrafı sarar.
Kűprűnűn ortasında
2555. Canış, Bayış Bahadır’a
Çin’in duyulur sesi.
űfkelenip bařa geçer
Kırgız ve Çin savaşçısı.
Altın kaplı bakır zurna
2560. alarak varırlar.
Altı bin Çin kovalayıp
Kovup giderler.
Becereksiz iki bey
Kaçıp varırlar.
2565. Gűműř kaplı bakır zurna
alarak gelirler.
Alt-űst edip kalabalık askeri
Kovup gelirler.
Gűcűsűz iki bey
2570. Kaçıp giderler.
Kalabalık askerın okundan
Kaçıp gelirler.
Gűleri azaldıđından
Dermansız kalıp gelirler.
2575. Karanlıkta vuruştuklarından
Yűzleri net olarak gűrűlmez.
Dűřmanın atıđı oktan
Kaçar iki bey
Hayırlar vakti yokluğundan
2580. Atılmış oklar yağmur gibi
Omuzuna bir tane deyıp,
Ak kaftana sarılıp,
Ak kurşun parçalanıp,
Mavi kaftana bir tanesi değip,

2585. Mavi kurşun parçalanıp,
Yanlışlıkla ok değip,
Çok askerin içinden
Ölmüş çoğu serilip.
Genç Camış'ım, biraz bekle,
2590. Atının başını burada tut.
Sana diyeceklerim var.
Kulak verip iyi dinle.
Yiğit isen bu sözlere
Güvenip duruver.
2595. Düşmandan böyle kaçma
Atının başını burada tut,
Düşman kalabalık gelir
Kaybederiz güvenirse
Dostluklarına.
2600. Han evladı kaçır mı?
Düşmanına kucak açar mı?
Geri dönüp, dövüşüp
Arzumuzu yerine getirelim.
Kemiğine kadar işledi
2605. Çin'in bu eziyeti.
Bey çocuğu kaçır mı?
Karşılaşmaktan korkup şaşırır mı?
Biz karşılarına çıkıp savaşır
Arzumuzu yerine getirelim.
2610. Güçlü olan yüreğinde
Yangın, sönüyor gittikçe.
Kılıçtan geçirdi sadece selam diyerek,
Kılıcsız başını alam diyerek,
Kırk yigitle övünsem
2615. Geri dönüp düşmandan kaçmazsa,
Doğanımla övünsem,
Ölümüm güzel olmaz mı?
Kaçıp geri dönerlerse
Kırk günahkârı kuşatsam.
2620. Korkmam düşmandan diyerek,
Günahkârlara övünsem.
Korkup düşmandan kaçmayıp
Bahadırca korunup,
Hepsinin peşinden gidip
2625. Pehlivanca ata binsem.
Sağ-salim varınca
Ölümüm güzel olmaz mı?
Günahkârları kuşatsam.
Belini bağla, Bey Camış
2630. Düşmana saldırmamız yakındır.
Beş-altı bin düşmana
Bahadırın işi asker göndermek.
Harap edip düşmanı
Başarıyla gelsinler ganimet alarak.

2635. Canış Bahadır: “Çok toprak elden çıkarır mıyız? Hepsi dağılıp,bize kızıp, saldırıp birliklere ayrılıp, sağ taraftan gelir.” Der. Bayış Bahadır Canış’a darılıp şöyle söyler:

- ____ Kardeşim var desem,
Yalnızın biriymişim.
Canımı korusam çoğundan
Halsizin biriymişim.
2640. Sağ-salim varamayıp
Ölsem de yalnız giderim.
Işığım Canış, sağ ol,
Kardeşe kardeşin
Yardım etmediği zamandır.
2645. Ölüm yaklaştığında
Ayrılır bizim yollarımız.
Kurtulup ölümden
Bu dünyaya hakim ol....
Abisine darılıp,
2650. Bahadır Bayış hazırlanıp
Yanına yaklaşıp
Őařkınca yürüyerek
Gücüm olsa dağ gibi
Elimin, bacağımanın kaslarını
2655. Güçlendiren demir gibi
Birlikte ölürüz.
Nurgan’ın iki çocuğu
Dayanamadan kaçtı dedirtmem.
Kır atının—Er Bayış,
2660. Sırtından arka kolunu sıkıca bağlayıp,
Rahat hareket etmesi için ayarlayıp,
Kayışını geçirip,
Göğüslüğünü takıp,
Kalabalık askeri
2665. Şaşkınlıkla gözetler.
Kır yorgosu ağır ağır hareket eder.
Hiddetlenip ata biner, daha sonra
Çekip tüfeğini, kılıcını
Ciddice tek başına gider.
2670. Öfkelenip bağırarak,
Acımadan hiçbir Şeye
Gölgeli cephede
Çoğunu elinden kaçırsa da
Yüzü koyun düşürüp
2675. Erleri öldürür teker teker.
Köpürüp kızıl kan,
Akıp gider şıpır şıpır.
Gece gördüğüm
Düşte insanları öldüren kişiyim” deyip,
2680. Gülümser Er Bayış

- Bıyığını titretip.
Gölgelik altında cephede,
Salınıp yürür rahatlayarak.
Sırayla Çinliler
2685. Ölürler gürültüyle
Yarılmış nehir gibi kızıl kan
Akıp gider cılp cılp edip
“Gaflet gördüğüm düşte,
Sıraya koyup herkesi kırmış kişiyim” deyip
2690. Gülerek gider Er Bayış
Bıyığını titretip.
Kendisi güçlü pehlivan
Yiğit görünüşlü, geniş omuzlu
Göğsünde kaftanı yok.
2695. Genç olsa da Er Bayış,
Canını vermeye gönüllü.
Heybetle gelip,
Dolaşıp, sayıp gider
At üstünde dinlenmeden.
2700. Akşam olur, şafak söker.
Karşılaşsa bin askerle
Keklik, çil yavrusu gibi dağıtır.
Gemini dişleyip gayretle
Zıplayıp yere düşüp kalkıp
2705. Kır yorgosu oynar.
Su içmez , yem yemez.
Susuzluktan terlemez.
Göz gezdirip baktığında
Düz sahraya karanlık çökmüş
2710. Kurumuş kül, taş olmuş.
Yavaş git Er Bayış
Hepsi saplı topuz
Tüfek ile söküp
Kurumuş ağacı.
2715. Gelen altı bin askerın
Avcısı Yiğit Ayaz imiş.
Han Sıyadat hükümdara
Bağlı ,çalışkan kişiymiş.
Kalan askeri güçsüz,
2720. Halkı, alaca karga gibiymiş.
Bir ara Er Bayış,
Dönüp arkasına bakar.
Kalan düşmanı harap edip
Öldürüp gelir ağabeyi.
2725. Kızıl duman hareket eder,
Bataklık gibi kan olur,
Ak Munar dağının tepesi.
Köprünün başında
Kara darağacı kurulur.
2730. Bir kalın ipin üstünde,

- Cambaz oynatılır.
Çoğalıp duran orduya
Tüfekte saldırılır.
Kurt saldırmış koyun gibi
2735. Doğan çarpmış ala karga gibi
Alır kaçır çil yavrusu gibi
Önünden bağırip çağırarak
Korkusundan çoğu
Ölür çırpınarak.
2740. Kılıç kesip bir elini
Çolak olur çoğu.
Bacağı kırılıp basamaz,
Yukarıya doğru sürünür çoğu.
Kalça kemiğine ok değıp,
2745. Yatamaz çoğu.
Düşe kalka yıkılıp
Kaçamaz bu yüzden çoğu.
Darağacının arkasındaki yamaca koşarak
Atının ağzını kapatıp
2750. Cambaz düşer pat diye
Sancağını düşürüp birden
Düşman sabırsızca
Kaçırerir her tarafa dağılıp,
Kaçıp gider kalabalık asker.
2755. Ak Munar Dağı'nı geçip
Bahadır'a dayanamaz
Tebası kaçıp akın akın,
Arkasında yiğit Bayış
Her nehir yatağını kuşatıp,
2760. Gelen düşmanı
Teker teker yakalasam diyerek
"Siyadat Han'ın yüreğini,
Acı çektirerek yarsam diyerek,
Kalabalık Kırgız halkına,
2765. Haber verip varsam diyerek,
Sancağını devirip hepsini
Sırasıyla öldürüp,
Düşmanımın hepsini
Sırasıyla öldürüp
2770. Düşmanımdan kurtulsam deyip
Soyunu yok etsem der.
Ağabeyi Canış çağırır:
__Biriciğim duruver,
Atının başını tutuver.
2775. Fikir alıp verelim,
Sözlerimi dinleyiver.
Deyip Yiğit Canış:
__Biriciğim, yalnızım,
Biz konuşurken
2780. Otlasın atlar yayılıp.

- Konuşarak tedbir alıp,
Bekleyen düşmana
Daha sonra varalım.
Yaratan Allah yardım etse,
2785. Engeller ve kargaşalar olmasa,
Peygamberler şans verse,
İşimizi yoluna koysa,
Melekler yol açsa,
Şaşırp düşman kaçsa utanarak.
2790. İlerlemiş düşmanı yıkıp
Gayretin gücün boşa gitmesin.
Fikir alıp ondan sonra girelim,
İkimiz birlikte varıp,
Şimdiye kadar yaşayan Çin'i
2795. Yorulunca yok edelim.
Bu gelen düşmanı
Zehir içmiş gibi öldürelim.

Bayış ağabeyinin sözünü dinleyip, kederlenip yüzüne bakarak şöyle der:

- “ __Yalvarasın Allah'a
2800. Gençliğine güvenip burada
At otlatıp, dinlenip
Kurnazlık edip durma
Kaçırverir bunlar.” diyerek
Atının başını çevirir.
2805. Peygamber ile meleğe
Ulaşmıyor yalvarmamız,
Beladan seni kurtarıp
Ne zaman geldi yanına?
Onlar hile yapar mı?
2810. Kendisine sığınana.
Sevineyim bindiğinde
Kuş gibi süzülen Yorgo'ya.
Kovaladığında acele etmeden
Kaçan düşmanı zamanında.
2815. Birbirimizi kovalayıp gideriz
Nerede Allah'ın yardımını?
Harap olup kaçan düşmandan
Kardeşin Bayış korkar mı?
Yorulup, yenilip,ölmeden.
2820. Derdimi söylemesem dağılmaz.
Düşman eskisi gibi güçlü değil
Savaşarak ilerleriz.
Nasıl aldatır kardeşini.
Yenilip kaçan düşmandan
2825. Heybetli Bayış korkar mı?
Ağabeyinin sözünü dinlemeden
Askerin arasına girip Er Bayış

- Saldırıp düşmanı kovmak için
Yola çıkar.
2830. Yorulup dinlenmeden,
At sürer Er Bayış.
Bin bir güçlkle ilerlerken
Kaygılanır Yiğit Bayış.
Gitme denilse de dinlemez
2835. Askerin arasına girer Er Bayış.
Kaçmaya çalışan düşmanın
Yoluna çıkar Er Bayış.
Kuş gibi süzülüp yorulmadan
At koşturur Er Bayış.
2840. Güçlük ile ilerleyip
Sıkıntılanır Er Bayış.
Uçan kuş gibi süzülüp,
Yorgoyla saldırıp,
Sınırdan geçer.
2845. Düşmanları şaşırıp
Kırıp gider Er Bayış.
Düşmanın kafası karışır
Yüreği oynar hepsinin
Bayış'ın yaptıklarına şaşırıp.
2850. Kovalayıp varır Er Bayış,
Kaçan düşmanı yenip.
Her yandan düşman da
Kaçiverir etrafına bakarak
Yolu kapatıp sonunda
2855. Yakalarız diyerek düşünür.
Cesur biri mi acaba?
Hiç zorluk çekmeyip
Rahat büyüyen bey imiş.
Etrafına bakmadan
2860. Dönüp arkasını:
"Kaçırmaya değmez
Yakalayıp öldürmeliyim." diyerek varır.
Düzden çıkıp dara
Savaşıp gelir Er Bayış.
2865. Serinlikten çıkıp sıcağa
Altı bin asker önünde
İki binini yok eder.
Kalanının hepsini
Perişan eder.
2870. Savaşıp, vuruşarak,
Aradan bir kaç gün geçer.
Bir ara Er Bayış,
Etrafını izler
Halkın hepsini coşup
2875. Hesapsızca eğlenirken görür.
Yakalar uygun zamanda
Düşünüp Bayış tasarlasa.

- Çin'in Hanı Sıyadat
Ağır ağır askerin arasına girip
2880. Gezinmeye başlar.
Namusundan , şerefinden utanır.
Bu dahi pehlivan, yiğit imiş
Bayış gibi cesur, kahraman
Oturduğu yere baksa
2885. Su birikintisi büyük kaya olur
Ön tarafına baksa
Coşarak hızlı akan
Akkürgün nehri su olur.
Her yandan , hepsinden
2890. "Yakala" diye çılgık kopar.
İki bin kişiyle kuşatılıp,
İki yanı düşman oldu.
Bozup, kovalayıp
Nasıl kaçırdı çok askeri.
2895. "Geldi deyip bunun sırası"
Görülün deyip hesabı
Çabalayıp Sıyadat
Kara benekli Tulpar'a binip
2900. Doğruca gider, daha sonra
Kalabalık askerden Er Bayış
Kurtulup gezindiğinde
Kovalayıp yakalamak için
Günler boyunca düşman peşinde
Kalmaz dermanı.
2905. O sırada silahlanıp
Sıyadat ile kapışır.
Her yandan düşmanın
Etrafını sarar.
Döndü arkasına
2910. İki elini sıkıp,
Demir ile sarıp,
Boynuna kelepçe takıp,
Deve yavrusu gibi gözünü kırıp,
Boynunun her tarafını
2915. Kızıl renkli kan edip,
Ardına bakacak gücü kalmaz.
Artan zamanında
Kamçı ile kamçılıyıp
Diken batırıp kanatıp
2920. Eziyet ediverir,
Sinek gibi canını yakıp
Zevkini çıkarır.
Çinliler sıkıntısını dağıtıp,
Garipliğini bildirip,
2925. Kara bütün kara etini
Hançer ile kestirip,
Bütün vücudunu parçalayıp,

- Yaralayıarak ezip,
Çaprazlama dizip hepsini
2930. Liğme-liğme kestirip
Boyundaki kelepçeye
Kalın ip gibi zincir taktırıp,
Döndürebilsin diyerek
Demirden kazık çaktırıp,
2935. Altına büyük taşlar döşeyip
Bağlayıp yatırır.
Suçsuz bahadıra
O kadar felaketi yaşatıp
Demir ağı geçirtip,
2940. “Yollayın bunu.” diyerek
Kırk muhafıza teslim edip.
Hiddetini gösterir.
Bekleyen düşman şaşırılmaz.
Delirmiş cılkı atı gibi
2945. Gök yüzü tersine döner.
Az kaldı düşecekti.
Altmış yerinden yaralanıp
Ölüme giderler hep beraber
Her tarafındaki
2950. Yaradan sızıp
Kızıl kan akar şıpır şıpır,
Can murdar çıkıp
Göğüsü soğuktan büzülüp
Yahut, eceli gelip nam bırakmadan
2955. Ölenlerden biridir.
Yahut ele geçmeyip, yakalanmadan,
Kaçıp gelen biridir.
Ve ağabeyi Canış bir kez
Umudunu kesip gitmez.
2960. Görüp durur Er Canış
Kemiğini vücudundan ayırıp
Koynu kara su olur.
Bayış'ı yakalayıp sıkıca bağlayıp
Sararak gider.
2965. Canış bağırıp-çağırıp
Bekleyip durur cesurca,
Çevikçe asker toplayıp,

Canış etrafına bakarak: “Bayışı gördüğüm gün, bunlar olmasaydı benim halim ne olurdu, Bayış'tan ayrılıp kaçıp saklanan can kurusun, yok olsun, gücüm gelse yardım eder gelmezse ben de onunla birlikte ölüürüm.” diyerek Canış Bahadır gayretlenip söyler:

- ___ Saklar gözetip, besleyip
2970. Dürüst olursan Tanrım,
Kara karga gibi düşmana
Esir oldu yavuklum.

- Yaşasam da burada
Korktuğum başıma geldi.
2975. Çin'in ettiklerinden
Azap çektim ne yapayım?
Düşmandan korkup kaçarsam
Buna yaşamım boyunca nasıl dayanırım.
Önüme geçip düşmanı
2980. Dağıtıp geleyim.
Ardıma bir kere bakmadan
Kılıçtan geçireyim.
Doğanımı düşmandan
Kurtarıp getireyim.
Ecelim olsa eline,
2985. Ben dahi düşüp kalayım.
Umudumu kesip
Nasıl halka varayım.
Ömrümce hakir görülüp,
Kimin yüzüne bakarım.
2990. Gücüm yerine gelirse
Şiddetli azap edeyim.
Azabımdan kurtulursa
Güçsüz bırakıp
Yakalayım düşmanı.
2995. Şansım yolunda gitmezse
Kara canın yaşarsa
Ölmeden bulayım.
Ölümü göze alıp,
Düşmanın kanını dökeyim.
3000. Elime geçsen çok hızlı koşup
Seni bulup alıp döneyim.
Ak kefene sarıp temizce yuyup
Elim ile gömeyim.
Diyerek orada Er Camış,
3005. Atın yularını
Çektikten sonra
Kamçıyı vurmada kederlenip,
Daha sonra atımı kamçılıyıp,
Hep birlikte gelip kalabalık askere
3010. Korkusuzca saldırıp,
Hepsini kılıçtan geçirir.
Çin'i baştanbaşa
Hiç haberi olmadan
Aslan Bayış Bey'inden.
3015. Aklında yok Camış'ın
Ölüm deyip şüphesiz.
"Eskiden bunu yapmak
Zor görünüyordu." diyerek,
Naraları dünyayı tutarak,
3020. Azap çektirip kanlarını döker.
"Canınızı kurtarın

- Kaçabilirsiniz.”
Diyerek orada Sıyadat
Kaçırır ayrılıp.
3025. Kaçan düşmanın izi
Kaplan gibi görünüp
Kızıp peşine düşerler.
Terleyip, perişan olup
Kaçar Çin boşuna mahvolup.
3030. Ak Munar Dağı’na nişan alıp,
Takip edip varır Er Camış,
Arkasından koşturarak.
Aklına gelir Camış’ın,
Bahadır Bayış kardeşi,
3035. Kardeşini çok şanslı
Görür yaşadığı için.
Geri çekilip duraklar.
Çin’in peşini bırakıp,
Ardına bakmadan gelir Er Camış,
3040. Kardeşinin kaşını
Eğdiğini görür yanına sokulup.
“Kemiği acımaz genç idin,
Kurtuldum diye mi kederleniyorsun?
Kanın coşup taşıyor.
3045. Biriciğim, yalnızım,
Ay nurlu çoban yıldızım,
Yaşadığın sürece
Talihin asla tükenmez.
Talihini kaybedersen
3050. Benim yaşamım da sona ersin.”
Kaldırır gibi olur başını,
Görüverir birden,
Gözünden akan yaşını.
Kader mi yok sa azap mı?
3055. Alnına yazılan
Karga gibi ölmezsem
Han Sıyadat düşmanımı
Dayanır öldürürüm gücüm yeterse.
Aracının kızıl dilini,
3060. Konuşmadan keserim
Guguk kuşu ötünce.
Endişe ettiğim biriciğim,
Dinleyim senin derdini.”
Söyleyim dese konuşamaz
3065. Kımıldanır sesi çıkmaz.
Genç, yaşlı dinlemez ölüm
Yakınında durur, vakti yok.
Atının yelesini tutup,
Gözünün yaşını akıtır
3070. Gözünü yumup ağlayarak.
Doğan gibi başını çevirip

- “Biriciğim, yalnızım,
Önümde yürüsün heybetim
Kendini düşman sanan düşmana
3075. Kara dağ gibi cesaretim
Seni her beladan kurtarıp
Kanatlarım altına alırım.” der.
Altmış batman demir tuzağı
Ters çevirerek devirip,
3080. Yatar Er Bayış
Kahkülünü kana batırıp
Çok azap çeken düşmanlar
Kara taşları devirip
Gevşetip zincirleri
3085. Koparıp atarlar.
Öldüğünü zannettikleri Bayış’ı
Görünce şaşırırlar.
Öntüne geçip yakalayıp bahadırı
Kaçırmaya niyet ederler.
3090. Koyu renkli yorgo atının gemini
Çıkarıp atarak,
Kaçmasına mücadele edip,
Sert sert kamçılıyıp salarlar.
“Aydınlık Göl”ün ortasında
3095. Senin kırk yiğidini
Sağ-salim kurtarıp
Alıp geleyim.” diyerek
Saldırıp Yiğit Canış
Oraya doğru yönelir.
3100. “Canım ağabeyciğim,
Yaralarım çok kötü
Beni yaşatmazsa
Boynumda çıkan yaram.” diyerek
Bir müddet düşünür Er Bayış.
3105. Akli başına geldiğinde
Çok eziyet etmeden canıma
Yaşasam da gömsünler.” diyerek
Duruverir akli başından gidip.
Karşı tarafa bakıp
3110. Kalabalık Çin’i gördüğünde
Köprünün başında
Kara darağacı kurulduğunda,
Sahil boyu çukur kazılıp
Çakoloz topunu koyarlar gizleyip.
3115. “Yaklaştıklarında atın.” deyip
“Hepiniz yere yatın.” deyip,
Canış görmeden
Çakoloz topu atıcısı nişan almak için
Gelerek yaklaşır.
3120. Çabutu yakıp duman tütürüp
Canış’tan işaret alıp atar,

- Yaraladı CanıŖ'ı
Göğsünü sıyırıp,
Harap olup sağ eli,
3125. Sırtüstü pat diye
Yaralı BayıŖ yola
Düşüverir aniden.
Cakaloz topunun sesi duyulup
Üzerine atılıp Çin her yandan
3130. Kaplar etrafi çoğalarak.
CanıŖ'ın kararıyla at gönderilip,
Çabucak binmesi için
Atılan ok değmeden
Alıp kaçar Kır yorgo.
3135. Aydınlık Göl'ün yoluna
Yönelip kaçtı Kır yorgo
Kurtarıp geleyim diyerek
Ölmeden
Gücü tükenir CanıŖ'ın
3140. Göğsündeki yaradan,
Bitmiş gövdesi sararıp
Okun zehri yayılıp
Boşalıp gelir akarak
Göğsünden kara kan.
3145. Şuurunu kaybedip düşer
Koyu renkli yorgo atının yelesinden.

CanıŖ şuurunu kaybedip attan düşer. “Bu yaralı da olsa yaşıyor, ötekisi attan düşüp kaldı, ölmüş olmalı , onun ölüsünü dahi alıp gelelim.” Diyerek düşmanlar hep birlikte konuşup kolları paçaları sıvayıp gelirler. Orada koyu yorgosu CanıŖ'a acıyarak bakıp, canının acısına tahammül edip, zoraki konuşarak şunları söyler:

- __Başını kaldırıp dinle
Bahadır CanıŖ, benim tarafa
3150. Dikkatlice bak.
Yaraların sana azap çektirir.
Halkına doğru kaçıp gel.
Burada bulunmandan kederliyim.
Kaplanım CanıŖ binesin,
3155. Yorgo atın olduğumu bilesin.
Yok etmek için takip edip
Düşman gelir yürüyüp.
Arslanım CanıŖ binesin,
Öleceğini bilesin.
3160. Gülistanım binesin,
Yürük atını bilesin.
Çin'in hepsi kovalayıp
Gelir yönelip
Kaplanım CanıŖ biniver

3165. Yorgonun sözünü dinleyiver.
Gülistan Canış biniver
Yürük atını dinleyiver.
Asilim Canış biniver
Hayvanımı dinleyiver.
3170. Hayvanda olsam yoldaşınım
Akıl vereyim adam gibi.
Canımı kurtarmak için
Aydınlık Göl'e doğru
Alıp kaçayım seni hemen.
3175. Kırk yiğidin yanına
Seni götürüp güçsüz
Biriciğim Er Canış
Deve gibi çökeyim.
Yavaş yavaş yürüyüp biniver.
3180. Sırtıma çıkiver
Güçlülle.
Sağ-salim kurtulup____
Öteki yola girip
Çinlileri şaşırtıp
3185. Zorda olsa yorgosu
"Kurtarıp gitti." dedirteyim.
Başını kaldır Er Canış
Deve gibi çöktüğümde
Binemezsen sırtıma
3190. Bindirmek için elbisenden
Isırıp kaldırayım.
Bindiğin zamanda
Oradan hemen kaçayım.
Düşünceli yürüyüp
3195. Terimi saçayım.
Gözünü açıp dönerek
Uykudan uyanmış gibi
Rahatlar Yiğit Canış.
Duyduklarının hepsini düşünüp
3200. Geri dönüp ardına bakınır.
Gittikçe yaklaşmaktadır,
Çinlilerin karaltısı.
Yatıverir yorgosu,
Yürüyüp varır kaplan
3205. Bacağının arkası acıyarak Canış
Yorgosunun sırtına biner.
Yaklaşır düşmanlar
Yolu kapatıp
Ayak patirtisini duyup Kır yorgo
3210. Endişelenir Canış Beyine
Kaçıp yönelir
Aydınlık Göl'e doğru.
Kamçı vuracak eli yok,
Atın böğrüne vuracak gücü yok.

3215. Göğsüne ok değmiş
On parmağı tutmayıp
Kendinden geçip kara kanı akarak,
Baygın bir şekilde yatar.
Gidiverir Kır yorgo
3220. Kurtulmak için hızlı koşup,
Arkasında Çinliler
Kovalayıp gelir nara atarak.
Güvenip umudunu kesmeden
Yaralı Canış canından,
3225. Bütün gücüyle Kır yorgo
Kaçırır hızlıca
Sağlam eliyle çabalayıp
Yakalar kutsal yelesinden.
Bulutlu göğün altından
3230. Boğumlu otun üstünden
Geçip yönelir
Akkürgün'e doğru.
Yer sarsılıp başı döner
Kır yorgonun sesinden.
3235. Küçük-küçük boz tepeler
Arka tarafı beş yolun
Ayrılışında dağ membağı.
Sonunda hayvanların arasına
Gelerek yatıp Kır yorgo,
3240. Dağ membağına yaklaşınca yolu şaşırıp
Aydınlık Göl'ün ortası diyerek,
Çinliler'den korkmadan
Kurtardım zannederek seni deyip,
Altmış nehrin membağı Ak Munar
3245. Küçük-küçük çukur olmuş
İnsanların yaşadığı o yerden
Yabani hayvanlar bile geçmemiş.
Düz-düz dağlar kaya olmuş.
Canış şaşkınlıkla bakakalır.
3250. Küçük kayaya tırmanıp
Yolu buluruz belki deyip
Her tarafa dikkatlice bakar.
Düşmanlar kovalayıp gelir
Arkasından iz sürüp

3255. Canış kayaya çıkar güçsüz bir şekilde, orada düşünür:
"Düşmanlardan kararlı davranmazsam kurtulamam. Yarım canımla , yaralı
halimle ne yapabilirim? Oradan bizi görerek kayaların arasından yol bulup
buraya gelirler mi?" diyerek yürür. Düşmanlar nehrin ağzından ne tarafa
geçerler? "şimdi buraya gelirler." der. Canış kayaların hepsine bakar hiç bir
açık yol göremez. Çinlilere görünmemek için kayanın dibine saklanır.
Önünden atlılar geçiverir her yanları tuzak dolu. Çok fazla gürültü
çıkırırlar. "Gelen düşmanları gözlemekten vazgeçip bir çare düşüneyim,
eğer ecelim yettiyse beni bu mağarada yakalayıp öldürürler." diyerek Canış

mağaraya atı ile girer.Düşmanlar onu görüp dırurlar ve ona taş atarlar. “Hiç faydası yok, şimdi öbürünü alıp gitmeliyiz.” Diyerek aralarında konuşurlar. Bayış’ı yaralı bir şekilde bağlayıp, Sıyadat Han başa geçip kalan düşmanın hepsini toplar. Canış Bahadır mağarada endişeli bir şekilde bekler.Acı acı bağırarak, mağaranın içini yankılandırıp kendisinin yaralandığını , Bayış’ın bağlanıp götürüldüğünü düşünürken şunları söyler:

- ___Kaderimi yazan kalem
Çölde kaldım yaralı.
Yardım eden kimse yok
Mağarada yatarım sarılı
3260. Bu yaranın üstüne.
Aklımın bir tarafında sen varsın
Bizi bulmaya gelen kimse yok.
Yol gösterecek kuşum yok.
Göğsüme ok saplanıp,
3265. İnleyip yatarım kan kusup,
İyileştirecek kimsem yok
Yerimden kaldırıp.
Şansım yok öleceğim sanırım
Gece tilkiye yem olup.
3270. Kardeşim Bayış yanımda olsa
Böyle bahtsız olur muydum?
Öleceğim sanırım mağarada ,
Gücümü kaybedip,
Gevşeyip, takatten düşüp
3275. Kendimden geçip, çok kan kaybedip
Her tarafım yara içinde yatıp
Ölürüm ansızın.
Tek başıma sıkıntılanırım
Karanlık mağara içinde.
3280. Yanımda olsan geçer korkum,
Yüzünü görsem rahatlarım.
Anam ile babamı
Alıp getirsen.
Eziyet çekerek,
3285. Yavaş yavaş ölüme yaklaşıyorum.
Altı ay yolculuk yapıp
İkimizden birisi ,
Ülkemize dönemedi sağ-salim
Eğer ölmüşsen biriciğim,
3290. Kurt, kuzgun, kuş yağma edip
Ölmeden varsın,
Ben yollarını bekleyeyim.
Ateşsiz yürek tutuşur,
Biriciğim, içi yanar.
3295. Atası başta kırk yiğit
Kılıçlanmıştı,
Ecelim gelip ölürsem
Korumaz asil canımı.

- Kendi isteğimle ölecek olsam
3300. İçim yanar
Biriciğimın yakarışından.
Başımı çevirip halimi sormadan
Kırk yiğit nereye gider?
Bayış'ın tek bir sözü,
3305. Kıyametlik öç imiş.
Nankörmüş insanlar
Yüz çevirip nereye gittiler şimdi.
İnleten yaram olmasa,
Kaçmazdım önünden.
3310. Vururdum her taraftan
Büyük kayanın altında
Kalıverdim tek başıma.
Akıllı değilmişim,
Kırk yiğide inandım.
3315. Hayvan da olsa Kır yorgo
Beni koruyup yanımdan ayrılmaz.
Otlayıp, su içip gelir
Taşların üzerinden geçip.
İnsan değil ki bağıra
3320. Yanımda durur bakınp.
Kahrolsun kırk yiğit,
Hayvan kadar olamadı.
İçin kederle dolsun
Hiçbirimize yardım etmedin,
3325. Bizi unutup gittin.
Fakat bir olan Tanrı
Korur bizi ölümden
Yaratan Allah doğru olsan,
Birçok felaketten korur,
3330. Kaderinde yazılı olan.
Can ciğerimi arasam
Yaram iyileşip.
Ölüsünü bilmedim
Dirisini bilmedim
3335. Canımın , biriciğimın
Kaygısını çekip ağlıyorum.
Gak edip uçan karga yok
Ben de ölecek gibiyim.

Şimdi söz kırk yiğidin. Kırk yiğit Canış-Bayış'ın harbini görmüş, oldukça zevk almış, savaş hafifledikten sonra geride kalanların ne olduğunu bilmemişler. "Bayış esir oldu , Canış'ı alıp kaçalım, onu görürlerse tanırlar." demişler. Fakat Canış nehir yatağına gidip, düşmanları kovalamış, yiğitlerin nerede olduğunu anlamamış. Kırk yiğit : "Düşmanlardan çoğunu yok etmeli, sonra da Canış'ı bulup getirmeliyiz." diyerek atlanmışlar.

3340. Ata bindi kırk yiğit

- Aydınlık Göl'ün ortasından
Selamlaşıp ayrıldı,
Başında iki bey ile
Ruhları coştı hepsinin
3345. Bayış'ın konuşmasından.
Ölüsünü bulup gömsek diyerek,
Akkürgün'ün kıyısından
Canış ile Bayış'ın
Sungurlarını bırakıp
3350. Erzağı yanlarına çok alıp,
Yiyecek yükletip kır ata
Önüne geçip yürüttü.
Kılıç, tüfek, balta gibi
Doldurup malzemeleri
3355. Dağdan indi kırk yiğit.
Yelesinden atlarını tutup
Saydı bahadırlar,
Kalabalık düşmanı bozup,
Arzusuna erişti yiğitler.
3360. At sürüp gelip,
Durmaksızın kaçan düşmanı
Sonuna kadar kovaladılar.
Canış'ı arayıp
Kaçan düşmanın karşısına
3365. Sıralanıp varmayız..
Çelik elek orada
Biz koşar arzumıza erişiriz.
Bayış'ı nasıl sevindiririz?
Canış'ı nasıl sevindiririz?
3370. (Deyip) Geldi yiğitler,
Savaş alanına.
Gönülleri coştı sevinip,
İki bey ölse bile
Düşman gitti sonunda,
3375. Kırk yiğit gelip cesaretle
Göz gezdirip baktığında
Gördüklerinden mutlu oldu.
Otların hepsi tozlanmış,
Çukur yerler büyümüş.
3380. Atın ayağının altından toprak saçılıp
Çapraz yatan çok ölü
Kırılmıştır binden çok
Canış ile Bayışın
Yerde izini görmeden
3385. Arayıp yürür ölüsünü.
Ters çevirip
Yüzünü açar çoğunun.
Birisi dahi benzemez,
Bahadırlara çehrelerin
3390. "Çok önceden Bayış'ı

- Bağlayıp götürmüşler tepeye
O tarafta olmasın,
Ölüsünü arayıp gömelim.”
Diyerek söyleyip kırk yiğit
3395. Hep birlikte yürüdü.
Oldukça çok kişi ölmüş
Karşı-karşıya düşmüş
Rahatlamış koyun gibi ölüvermiş.
Kargalar uçar öterek
3400. Saksagan, gagalayıp öterek
Kuzgunları ötüp,
Akbabalar yağmalayıp aniden
Çatal kuyruk yırtıcı kuş
O da yürür, ağır ağır
3405. Gidiverir yarışıp.
Dizginler elde çekilip,
Her yerdeki ölüleri
Çevirip bakarak
Hiç izini bulamaz.
3410. Arayıp yürür ağlayıp
Tepenin öbür tarafındaki
Uçurumun kenarındaki
Eklemeli demir ağı,
Tersine çevirip devirir.
3415. Yan yana dizerler bütün taşları,
Her taraf pıhtılaşmış kan.
Dolaşıp kırk yiğit,
Her tarafta arayıp bulamaz.
Sular etrafa taşıp,
3420. Bulanık suya batmış atları.
Yaşadıklarını düşünerek vazgeçmemişler.
Alt-üst etseler de izini bulamamışlar.
Öteki nehir yatağının
Bir tarafını çevirip çıkalım.
3425. Başka yerdeler şüphesiz
Doğruca oraya varalım
Her yeri arayıp
Bulamazsak geri dönelim.
Ve arkasından gitmeye
3430. Cesaret edemedi düşmanına
Gitse de Çin kendine yetişmeye mücade etmez
Yiğidin arkasından
Varıp geldi kırk yiğit
Çıkmaz nehir yatağının ağzına.

3435. Kırk yiğit kalkıp, kapalı nehir yatağının çıkışını bulup sonra geri döndü. “Hiç olmazsa Birisinin ölüsünü bulup alıp gitsek.” dediler. Sungurlarını eline kondurup yiyecekleri atlara yükleyip sağ-salim sürüp “İçimizden birisi yaralanıp ölmeden sağsalim varsak kılıcımızı çekip. Onları bulursak seviniriz. Eğer bulamazsak Düşmanı takip etmeliyiz. Bol silah ve

çok erzak alalım. İşin sonunda ölüm var. Hiç olmazsa Çin'e eksiklerimizi tamamlamadan varmayalım." diye söylerler. Birbirlerine danışıp kapalı nehrin yukarısına çıkıp atın izini bulurlar. Hepsi koşarak izi takip eder. Seslenip bağırırlar. Bu sırada taşın arasından bir at kişnemesi duyulur. Sesin nereden geldiğini anlamadan hep birlikte seslenirler. At tekrar kişner ve onunla beraber kırk yiğidin atları da kişnemeye başlar. Birlikte otlayıp, birlikte bağlanıp yürür atlar. Bir müddet sonra ayrılırlar ve birbirlerini özlerler. Atın sesini tanıyıp tekrar kişnerler. Yılkı atı taşın arasından çıkıp bir kayanın dibine varıp durur. Kırk yiğit atı takip edip yanına varır. Canış'a ok değdiğinde kan saçılıp atın her tarafına bulaştığından onu tanıyamazlar. Kırk yiğit , yorgonun yanına varıp, Kır yorgo atlarla koklaşıp dururken mağarada bir şey var deyip, atlarından inip, mağaraya girdiklerinde, Canış Bahadır'ın cansız bir şekilde yattığını görürler. Kırk yiğit onu ortalarına alıp kucaklayıp, hep birlikte ağlaşıp şöyle söyler:

- Canım Bahadırım
Alın açık kardeşim,
Altı yaşında ata bindin
Aklı çok yiğidim,
3440. Beynin kaynamış sıcakta
Gölge yapsın kavaklar,
Gözün açılsın.
Baban ile ananın
Huzurunu kaçırp,
3445. Çin'i doğanım vurdun mu?
Bayış bahadıyla birlikte
Korkmadan mızrak çektin mi?
Kuvvetten düşüp düşmandan,
Yara aldın mı?
3450. Aç olsak ekmek verdin
İstteklerimizi her zaman yaptın,
Çırlıçplak gelsek elbise verdin,
Ata olup besledin bizi
Her şeyimizi bol verdin
3455. Düşman geldiğinde atları
Geciktirmeden verdin.
Herkese faydası olan
Bahadıra faydası yok bin erin.
Ata olup gözettin,
3460. Ana olup yedirttin.
İlan edip halkına
Kırk kaplanım dedirttin.
Ecel yetip ölmezsek
Ayrılmayız biz sizden.
3465. Aydınlık Göl'ün ortasından
Bakıp yatarlar neşeli.
Akkürgün'ün kenarında
Dostlarımız kalmıştır.
Bayış'ın yanına
3470. Ölüp varamasak da

- Üzölmeyiz aradığımız için
Aradık bulamadık
Her yeri dolaştığık
Ölenleri, atları yalnız bırakmaz.
3475. Korkup, hırlayıp inleyerek,
Kaçan düşmanın
Binlercesi kırılıp,
Düşmanlık eden düşman yıkılıp
Karşılıklı düşer.
3480. Boz toprak kalmıştır
Bulanıp karışıp.
Gündüz gece yol yürüyüp
Köprüden geçilir.
Koca mağara saklamaz.
3485. Halkımıza gidelim.
Yıl on iki ay olsa da
Dinlene dinlene gidelim.
Binemezsen yorgoya
Yaya gidip varalım.
3490. Yolumuz boyunca düşman yok
Dinlenerek varalım
Sağlığını koruyup
Seni besleyip rahatça varalım.
Annesi Külükan Hatun
3495. İleriyi gören kişiydi.
Yolda susar diye
Kımız kurutup vermişti.
Aklımdan gitmişti
Orada ölebilirdim.
3500. Yedek ata erzak ,
Heybesinde gelmişti,
Yaralı kişi içer diyerek
Kırığı olsa düzelir diyerek,
Kendisine ve güzel atına,
3505. Deva vermişti bolca
Her türlü ilaçtan
Dahi bolca vermişti.
Kırk yiğide, kırk başı
Hepsine yol gösterici,
3510. Hepsinin büyüğü
Tam otuzunda yaşı.
Çareleri düşünüp
Son buldu akan göz yaşı.
Aklına düştü Tama'nın
3515. Tama bahadırların büyüğü
Tam bu kırk bir çocuğun.
Söyledi sevinerek
Çarelerin hepsini.
Hazırlandı hepsi
3520. Göğsündeki yaranın hepsini,

- Aliverdi Yiğit Tama
Kımız şerbet kuruttu.
Omzuna bağlayıp Er Canış
Susadığını unuttu.
3525. Hurcunu alıp ters çevirip,
İlacını bulup hazırlayıp.
Hizmeti güzel yaptın diyerek
Kırk yiğide teşekkür edip
Bütün bohçalara
3530. Çinli Şooşa Tabip'in
Temizce kızıl ilacını
Çıkarıp alıp bakarak,
Ak kağıda sardı.
Yaralı olsa çocuklarım,
3535. İyileşir deyip yoldaşım,
Bakır kazan içinde
Su kaynatıp, ılıtıp,
Pıhtılaşmış kanın hepsini
İyice yıkayıp yumuşatıp,
3540. Yarasını iyileştirip
İyice baktılar
Yiğitlerin hepsi.
Kırığını, işte bu
Yarayı temizlediler ilaçla.
3545. Göğsü yaralı
İnleyerek yatan Canış'a,
Düşünüp kırk yiğit
On altı gün baktı.
Onu götürüp tedavi ederek
3550. İyileştirip getirdi.
Kalabalık Çin'in
Eline düştü bebeği
Kara mağarada yattığında
Kırk yiğit oldu yardımcısı.
3555. Yalnızlığından kurtulup
Rica edip Canış kalktı.
Yarasından biraz rahatlayıp
Yarım günlük yol gidip
Yatıp kaldı kıvrılıp.
3560. Kötü günleri geçirdi.
Gençliğinde zor günler geçirip,
Dönüp ardına bakıp
Doğanı aklına geldiğinde
Öfkelenip yürüdü.
3565. Oturuverdi daha sonra
Durup sürekli
Ağzını şapırdatarak yemeğini yedi
Yaz-kış, on iki ay,
Yol yürüdü yorulmadan.
3570. Düşman saldırılarından

Atları kuş kirazı gibi oldu.
Azıkları tükenip,
Kendileri kurumuş bitkiye döndü.
Yüzleri solup, sararıp
3575. Suda kalmış buğday gibi

Bitap düşüp, güçsüzleşip, altı aylık yolu, on iki ayda gidip geldiler. Babasına, anasına, halkına ve yurduna kavuştuğunda babası Nurgan Camış'ı kucaklayıp, kendisinin sağ-salim geldiğine şükür edip, keyiflenip bağrına basıp Bayış'ı sordu:

__Canım, sevgili oğlum,
Kısmetlim, kıymetli yavrum,
Belirsiz yolculuğa çıkıp,
3580. Gittiğimize iki yıl oldu.
Hiç haberinizi alamadık,
Arkanızdan gelemedik,
Aklımdan hiç çıkmadın, kederlendim.
Görürte doyamadığım,
3585. Köprüden nasıl geçtin?
Düşman sizi nerede çevirdi?
Hepinizi bozguna uğrattı
Kaplanın Bayış dağ kadar,
Güçlü bin eri yenerdi.
3590. Sağlığını bildirip
Altı aylık yoldan kim geldi?
İki yıldan bu yana
Haber alamadım sizden.
Sen ata binip gittiğinden beri
3595. Saygın babandan ,
Hiç haber almadın.
Özleyip iç çekerek
Kaygı, kedere düştüm.
Oturup kalktım sararıp,
3600. Kederimden kurtulamadım
Gece-gündüz düşünceli.
Haber alınca biraz uyudum.
Görürte doyamadığım,
Köprüden geçince
3605. Hangi yana gittiniz?
Yolu nasıl buldunuz?
Askersiz, silahsız
Nerelerde kaldınız?
Haberini almadan
3610. Keyiflenip gülmeden,
Senin için kaygılandık.
Yürüdüğün tilki yolu olup,
Yaralanmış kaplan gibi
Zayıf düşüp sürünerek
3615. Ölmeden geldin.

- Yalnız da olsan döndün.
Kardeşin, canın
Nerede şimdi?
Göz sevinir,
3620. Gönül coşar seni gördüğüne
Boz yeveli Bayış Bahadır'dan
Ayrılıp geldiğinde
Gördüklerini en başından,
Anlatta dinleyeyim.
3625. Önünde yürüsün heybetin
Geçidi geçip gayret edip
Birbirinize destek olup
Zorluklara göğüs germenize rağmen
Bitap düşen Bayış'ın,
3630. Çabasını düşünüp rahatladım.
Gücünüz, silahınız çok değildi,
Askeriniz azdı.
Tek başına gidip öldüyse Bayış
Bunun vebalini ödeyemem.
3635. Senin uçar kanatın,
Nerden geçti Bayış nurun?
Anası kaplan etine
Aş erip doğurdu.
Deve aygırını fırlatıp
3640. 9 yaşına geldiğinde
Şöhreti duyuldu.
Tekerli kılıç denilen atmacan
Nasıl uçtu elinden?
Dönüp yalnız gelmişsin.
3645. Haber ver yavrum ondan
Ciğerim yanıyor düşünmekten,
Geceleri uyuyamıyorum,
Uykumu alamayıp kıvrılıyorum.
İkiniz birden gelseydiniz
3650. Halk görüp sevinirdi.
Ben ölürsem cenaze namazım kılınıp ,
Herkes üzülür.
Canış'ım seni ben sağ___
Görünce şükrettim.
3655. Bayış'ın yaşadığını söyle ,
En baştan anlat dinleyeyim.
Felaketin içine nasıl düştü?
Yardım bekler kardeşin,
Söndür içimin alevini
3660. Korktuğuma uğramayım.

Babası Nurgan'a Canış Bahadır'ın söyledikleri:

Canım babacığım___
Sordun, görenden, bilenden.

- Anlatayım sana:
3665. Düşman geldiğinde,
Bayış ve Canış birlikte gittik,
Dua alıp kalabalık Kırgız halkından
Kardeşimden ayrılıp
Sağ geldim.
3670. Yiyecek yükletip kırk ata,
Takip edip yiğitler önünde
Kır yorgo ile gök renkli yorgo
Tabanı taşa değmeden
Birlikte yürüdüler.
3675. Yazı-kışı bitmez
Herkesten başka çocukların,
Yol yürümemiş hepsi genç.
Tepe demez, düz demez
At sürüp, fikir alıp,
3680. Çay kaynatıp, ekmek yemez
Gece-gündüz yürürüz.
Ara çölde altı aylık
Uzak yollar tükensin.
Altı aylık uzak yola
3685. Çabuk vardık dört ayda,
Vardığımızda görmedik
Bu seferden hiç fayda.
Akkürgün'ün kıyısına
Aydınlık Göl'ün ortasına
3690. İki başı geçilmez kaya
Köprünün bulunduğu yere
Dört ayda vardık.
Atları sürüp dağ eteğinde
Dürbünle bakıp her tarafa
3695. Yer araştırdık.
Köprünün başına,
Görelim diyerek biz vardık.
Bahadır Bayış lider olup
Vardığımız yola bakıp
3700. Gürleyen Akkürgün'ün
Yazı-kışı belirsiz gibi
Köprüyü geçtiğinde
Yanında beraber yürüdük.
Silah yok dedim
3705. Kızıl kış ile karşılaştı
Buna rağmen beni dinlemedi.
Yanımda durup Er Bayış,
Düşüverdi aniden
Karşı yanı kara taş,
3710. Kara taşlara
Bakıp dururken hekes
Yürüyüp gitmiş o anda
Bahadır Bayış geçeyim derken

- Birden bire yuvarlandı.
3715. Çocukta olsa Bayış'ın
Çocukluğunu bilen,
Yiğitler bakıp durur mu?
Ve söz dinleyip bir tarafa,
Varmadan durur mu?
3720. Yiğit kardeşim Bayış ile,
Oynayıp, gülüp beraber büyüdük.
Her zaman dertleşip
Akıl alıp, danıştık.
Pehlivanlığımı , yiğitliğini
3725. Hiç bilmiyordum.
Çocukluğumuz geride kaldı
Yer arayıp, bilmeden
Düşman topraklarına girdikten sonra
Düşman var mı diyerek yol kesmeden
3730. Aydınlık Göl'e dağ sırtlarını aşıp
Ondan sonra biz gidemedik
Yürüyüp, mola verip
Aydınlık Göl'e kuş saldık.
Güzel yermiş diyerek,
3735. Kırk yiğit yürüdü şafak sökene kadar,
İnsanın gönlünü ısıtıp
Kardeşim Bayış coşup
Geceleyin kötü düş görüp
Kalktı sararıp.
3740. "Karşıma düşman çıkıp,
Yakalandım." diyerek tasalanıp ,
Yalvardım bir Allah'a
Yakamı sıkıca tutup.
Gün ışıyıp biz vardık
3745. Aydınlık Göl'ün ortasına.
Dürbünle baktık
Akkürgün'ün kıyısına,
İnsan yaklaşılamaz,
Kalabalık Çin gücüne.
3750. Kaçalım dedim düşünüp
Söz dinler diye Bahadıra,
Kabul etmedi.
Fikrimi beğenmedi.
Kötü bulup benim de,
3755. Gönlümü kırdı.
Kırk yiğidin kemiğine
Aritilmiş damga bastı.
Kaşif gezinip.
Hedefi bulup kalmıştır.
3760. Köprü yolunu kalabalık Çin,
Sağlamlaştırıp kapatır.
Kaçalım dedim Bayış'a
Sözümü dinlemedi.

- Silahlı olmadığından düşmana yenildi
3765. Korkmadan yiğitçe
Kılıç, tüfek, süngüden
Çoğunu yakalayıp geldi
Bağırıp, kaçırarak.
Koşarak ben yardıma gittim.
3770. Toy kuşu tepmiş sungur gibi
Yuvarlatır kenarından
Çukura düşürüp
Üzerlerine atlar.
Bin kadar düşman dağılıp
3775. Kaçiverir önünden.
Düşmanlar kaçıp patır patır,
Süngüler kırılıp çınlayıp,
Döküldü Çin kırılıp,
Üst üstüne yıkılıp.
3780. Sapı kalıp elinde
Kılıçlar kırılıp çatırdayarak.
Bahadır'ın yaptıklarına,
Yiğitliğine, gücüne,
Cesaretim artıp sevinip,
3785. Ben dahi girdim içine.
Yol açıldığında
Görüştük birazcık
"Nereye kaçtı bu kadar kişi,
Bakıp durduk neredeler diye,
3790. Canının acımasından korkarsan
Yalnız gideyim korkmadan
Bırak gideyim durmadan." diyerek
Askerin arasına girdi Bayış Bey .
Ön tarafı nehir, su,
3795. Her yanı gürültü
Üst yanı kapalı kaya
İki tarafı kalabalık düşman,
Bakıp dururken orada
Düşman kaçtı toplu halde
3800. Atik davranıp Er Bayış
Peşlerinden gitti,
Kurtulup geldiğinde
Birisi yaklaştı yanına
Çok eziyet çekerek.
3805. Ve Bayış'tan, kuvvetli pehlivandan
Kaçan düşmanın hepsi
Tepelere dağıldı.

BELİRSİZLİK ZAMİRLERİ

Kırgızcadaki belirsizlik zamirleri, Türkiye Türkçesinde olduğu gibi nesnelere belirsiz bir şekilde temsil eden zamirlerdir. Türkiye Türkçesinde belirsiz olarak temsil etme işi daha çok belirsizlik zamiri gibi kullanılan iyelik şekilleri ile karşılanır. Bilhassa belirsizlik sıfatlarının, bu arada bazı soru zamiri ve zarflarının iyelik şekilleri belirsizlik zamirigibi kullanılır. “Biri, bazısı, başkası, hepsi(<hepsi), kimi, kimisi, birisi...” kelime guruplarından, “bir kaç, bir çoğu, her biri, hiç biri, bir çoğumuz...” gibi. Kırgız Türkçesinde de belirsizlik zamirleri sayı sıfatlarının, belirsizlik sıfatlarının ve bazı zarfların iyelik şekilleriyle karşılanmıştır(biri, biribiz, baarı, bardığı, camı,...) Belirsizlik zamirleri Türkiye Türkçesinde olduğu gibi ismin hal eklerini ismin aldığı şekilde alırlar.(biröö-nün, baarı-na, baarı-nan, bardığı-na...) Aynı zamanda ismin aldığı diğer çekim eklerini de isimlerdeki gibi alırlar. Belirsizlik zamirleri canlı-cansız tüm varlıkları ve nesnelere karşılamak için kullanılmıştır. “Kim” zamiri yalnız insanlar için kullanıldığı halde Kırgız Türkçesinde de Türkiye Türkçesinde olduğu gibi kimi, kimisi şekilleriyle tüm nesnelere için kullanılmıştır. Bunlar zamir yerine kullanılan iyelik şekilleridir. Bu yüzden asıl zamir saymamak gerekir. Türkiye Türkçesinde Arapçadan gelen ve belirsizlik zamiri “şey” kelimesinde Kırgızcada belirsizlik zamiri olarak kullanılmaktadır. Kendisinden önce “bir” sayı sıfatını almıştır.(bir nerse, bir neme) Türkiye Türkçesinde bu kelimeye bazan çifte iyelik eki getirilir.(şeyi, şeyisi)

Türkiye Türkçesinde bir yerini veya sahibini ifade etme anlamı taşıyan “-ki” sıfat ve zamir yapma eki ile yapılan “öteki, beriki, deminki alttaki, benimki...” gibi zamirler, incelediğim metinde rastlayamadım. Bunlar daha çok bu metinde işaret sıfatı olarak kullanılmıştır.

Kırgızcada çok kullanılan belirsizlik zamirleri, Türkiye Türkçesindeki kullanılışıyla cümle içerisinde karşılaştırmalı olarak aşağıda verilmiştir.

KIRGIZ TÜRKÇESİ

Ar neme
biri
biröö
biribiz
kimdir biröö
bir nerse
bir neme

TÜRKİYE TÜRKÇESİ

her şey
biri, birisi
biri
birimiz
biri
bir şey
bir şey

alda kim
alda emne
alda kaday
baarı(bâri)
bardığı
baarılap
bütkül
barça
camı
eç kim
eç nerse
eç kaçan
kimi
kimisi
tama

biri, bilmem kim
bir şey, bilmem ne
nasıl olduğu bilinmeyen
hepsi, onların hepsi
hepsi
hepsi, toptan
bütün
bütün
hepsi
hiç kimse
hiçbir şey
hiçbir zaman
herhangi biri
kimisi, herhangi biri, bazıları
herkes, hepsi

METİNDEKİ BELİRSİZLİK ZAMİRLERİ VE TÜRKİYE TÜRKÇESİNDEKİ KULLANILIŞI

Biröö: Biri

01. “Emiten mınday kılsañ biröönün közü tiet, ce bir düşman öltürüp ketet.”

“Şimdi böyle yaparsan birinin gözüne çarparsın ve bir düşman öldürüp gider.

“**Biröö**” belirsizlik zamiri burada insanı belirtmek için kullanılmıştır. “Bir” sayı sıfatına “-öö” eki getirilerek yapılmıştır. Cümle içerisinde (-nin) genetif eki olarak isim tamlamasının tamlayanı olmuştur.

Biröö: Biri

155. “Ce eteletken düşman çok “Ve savaşacak düşman yok
Ce eliñdi biröö buzgan çok” Halkı dağıtacak biri yok”

“**Biröö**” belirsizlik zamiri burada düşmanlar yerine kullanılmıştır. “Bir” sayı sıfatına “-öö” eki getirilerek yapılmıştır.

Baarı : Hepsi

790. “Sizden başka barıbiz” “Sizden başka hepimiz”

“Baarı” belirsizlik zamiri burada kişi yerine kullanılmıştır.
Cümle içerisinde 1.çoğul şahıs iyelik eki(-biz) almıştır.

Biröö: Birisi

530. “Ötkür erdin biröömün.” “Atılğan yiğit birisiyim.”

“Biröö” belirsizlik zamiri burada kişi yerine kullanılmıştır.
Cümle içerisinde 1. tekil şahıs bildirme eki(-min) almıştır.

Baarı : Hepsi

800. “Kazı, muptu, çeçendi “Kadı, müftü, hakimi,
Kaltırbay baarın eerçetip Hepsini peşinden götürüp
Cönödü Nurgan abışka.” Gitti ihtiyar Nurgan’a.”

“Baarı” belirsizlik zamiri burada kişi yerine kullanılmıştır.
Cümle içerisinde (-n) akuzatif eki almıştır.

Baarı : Hepsi

805. “Er Camı, Bayı, Bahadırın “Yiğit Camı, Bayı, bahadır’ın
Atası Nurgan baarına Babası Nurgan hepsine
Aytıp turat akılın.” Düşündüklerini söyledi.”

“Baarı” belirsizlik zamiri burada kişi yerine kullanılmıştır.
Cümle içinde datif eki (-na) almıştır.

Kimisi _____: Herhangi biri

835. “Cer cüzündö ceti han “Yeryüzünde yedi han
Kimisinen baktı kem.” Bazısından memnun değilsin.”

“Kimisi” belirsizlik zamiri burada insan (hanlar) yerine kullanılmıştır. Kimi Belirsizlik zamirinin 3. Tekil şahıs (-si) iyelik eki almasıyla yapılmıştır.İyelik ekinden sonra (-nen) ablatif eki almıştır.

Biröö: Biri

875. “Handın bergen toyunda “Hanın verdiği ziyafette
Biröö moyun tolgoybu?” Birinin karnı doyar mı?”

“Biröö” belirsizlik zamiri burada insanlar (halk) yerine kullanılmıştır.

Baarı: Hepsi

935. “Köpçülük eldin baarısı “Kalabalık halkın hepsi
Bata berip çatışat” Dua ettiler.”

“Baarı” belirsizlik zamiri burada isim tamlaması yaparak insanlar (halk) yerine kullanılmıştır. İsim tamlamasının tamlananı olup 3. tekil şahıs iyelik eki (-si) almıştır.

Baarı: Hepsi

975. “Baarısı kolun kötördü.” “Hepsi elini kaldırdı.”

“Baarı” belirsizlik zamiri burada insan (halk) yerine kullanılmıştır. Cümle içinde (-si) 3.tekil şahıs iyelik eki almıştır.

Bardığı : Hepsi, herkes

985. “Bata berdi bardığı.” “Herkes dua etti.”

“Bardığı” belirsizlik zamiri burada insan (halk) yerine kullanılmıştır.

Baarı: Hepsi

1065. “Kırk cigidi şart edip
Kıygaç baarı attanıp
Amandaşıp cönüştü” “Kırk yiğidi toplayıp
Dönüp hepsi ata binip
Selamlaşıp hareket ettiler.”

“Baarı” belirsizlik zamiri burada insan (askerler) yerine kullanılmıştır.

Bardığı : Hepsi

1145. “Tuş tuşunun bardığı
Tuyuk alır keri dep.” “Her tarafı, hepsi
Kapalı tepe, dağ yamacı.”

“Bardığı” belirsizlik zamiri burada etrafta görülen şeyler için kullanılmıştır.

Baarı: Hepsi

1170. “Kıynalgandan baarısı
Kızılı ketip öñü azıp.” “Eziyet çekenlerin hepsinin
Yüzünün rengi atıp.”

“Baarı” belirsizlik zamiri burada insanlar için kullanılmıştır, isim tamlaması yaparak tamlamanın tamlananı olup 3. tekil şahıs iyelik eki (-si) almıştır.

Bardığı : Hepsi

1180. “Erten menen erte turup koldu, betti cuup tamaktanıp, attarın
tokunup, bardığı çoğulup köpürögö kelişti.”

“Ertesi gün erkenden kalkıp elini, yüzünü yıkayıp karınlarını doyurup atlarını eyerleyip hepsi toplanıp köprüye geldi.”

“**Bardığı**” belirsizlik zamiri burada insan (askerler) için kullanılmıştır.

Bardığı : Hepsi

1180. “Ukkanının bardığı çın.” “Duyduklarının hepsi doğru.”

“**Bardığı**” belirsizlik zamiri işitilen şeyler, söylenenler yerine kullanılmıştır. Cümle içinde isim tamlaması yaparak tamlanan olmuştur.

Eç kim : Hiç kimse

1180. “Menin balbandık küçümdü atam eş kimge bildirbey, toktotup koygon.”

“Benim pehlivan olduğumu babam hiç kimseye söylemeyip saklamış.”

“**Eç kimge**” belirsizlik zamiri burada insanlar yerine kullanılmıştır. Eç (hiç) ve kim kelimeleri bir araya getirilerek yapıp, “-ge” yönelme eki almıştır.

Baarı : Hepsi

1195. “Atamdın beş cüz töösü bar Örköçü çok baarısı.” “Babamın beş yüz devesi vardı. Hepsi hörgüçsüzdü.”

“**Baarı**” belirsizlik zamiri burada hayvan (develer) yerine kullanılmıştır. Cümle içerisinde 3. tekil şahıs iyelik eki (-si) almıştır.

Baarı : Hepsi

1210. “Baldardın baarı” “Çocukların hepsi”

“**Baarı**” belirsizlik zamiri burada bütün çocuklar yerine kullanılmıştır. İsim tamlamasının tamlananı olmuştur.

Biri : Birisi

1255. “Araçı, eşen, koconun, Birinin karmap butunan Birin başka çapmakmın.” “Elçi, şeyh, hocanın Birisinin yakalayıp bacağından Birini kesmeleyim.”

“**Biri**” belirsizlik zamiri 2. dizede kişi yerine, 3. dizede ise insan uzvu yerine kullanılmıştır. 2. dizedeki “biri” belirsizlik zamiri isim

tamlamasının tamlayanı olmuştur. 3. dizede ise “biri” belirsizlik zamiri tamlanan olarak kullanılmıştır.

Baarı: Hepsi

1465. “Tuş tuşunun baarınan “Her taraftan, hepsinden
Dalaydı kördüm men barıp.” Gidip gördüm ben varıp.”

“Baarı” belirsizlik zamiri burada insanlar yerine kullanılmıştır.
“-nan” ablatif eki almıştır.

Baarı: Hepsi

1505. “Baarısı turdu cabıla “Hepsi kalktı
Ak tokundu kamına.” Atlarını itinayla eyerledi.”

“Baarı” belirsizlik zamiri burada insanlar yerine kullanılmıştır.
3. tekil şahıs iyelik eki (-si) almıştır.

Baarı: Hepsi

1505. “Körgönünün baarısın “Gördüklerinin hepsini
Bir baştan ayttı canına.” En başından anlattı canının.”

“Baarı” belirsizlik zamiri burada görülen şeyler yerine kullanılmıştır. İsim tamlamasının tamlananı olmuştur.3.tekil şahıs iyelik eki(-si) aldıktan sora (-n) akuzatif eki almıştır.

Baarı: Hepsi

1525. “Almak- salmak- şumkurlar “Sırayla sungurlar
Körüngöndü kaçırıp Göründü uçarak
Kaytıp keldi baarısı Geri dönüp geldi hepsi
Tamaşa menen keç kirip.” Neşeyle geç vakit.”

“Baarı” belirsizlik zamiri burada kuşlar yerine kullanılmıştır. 3. tekil şahıs iyelik eki (-si) almıştır.

Bardığı : Hepsi

1525. “Canış baatır bardığına ayttı.” “Canış Bahadır hepsine söyledi”

“Bardığı” belirsizlik zamiri burada insanlar yerine kullanılmıştır. Datif eki (-na) almıştır.

Baarı: Hepsi

1590. “Kılçaya albay kamalıp “Arkamıza bakmadan kuşatılıp
Kıynoonun baarın men kördüm” Eziyetin hepsini ben gördüm.”

“Baarı” belirsizlik zamiri burada yapılan eziyetlerin tümü yerine kullanılmıştır. İsim tamlamasının tamlanamı olmuştur.3. tekil şahıs iyelik ekinden sonra “-n” akuzatif eki almıştır.

Barı : Hepsi

1610. “Kıtaydın barı kılıççan “Çin’in hepsini kılıçtan
Kıyın kirgen suuga okşoz Geçirip coşmuş suya benzeyen
Çılpıldagan kızıl kan.” Kızıl kana bulasam.”

“Baarı” belirsizlik zamiri burada insanlar (Çin askerleri) yerine kullanılmıştır. İsim tamlamasının tamlanamı olmuştur.

Baarı: Hepsi

1840. “Azamat erdin baarisın “Yiğitlerin, erlerin hepsi
Alsıratıp turuşun.” Güçten düşene kadar savaşsın.”

“Baarı” belirsizlik zamiri burada insan (askerler) yerine kullanılmıştır. 3.tekil şahıs iyelik (-si) ekinden sonra (-n) akuzatif eki almıştır.

Biribiz : Herhangi biri

1980. “Biribizdi biribiz “Birimizden birimiz
Ölüp ketsek kömölük.” Ölürsek gömelim.”

“Biribiz” belirsizlik zamiri burada insan yerine kullanılmıştır. “Biri” Belirsizlik zamiri(-biz) iyelik eki alarak oluşturulmuştur.

Biröö: Biri

2025. “Biröö da kalbayt canında.” “Biri dahi kalmaz yanında.”

“Biröö” belirsizlik zamiri burada insan yerine kullanılmıştır. Hiç kimse anlamı da vermektedir.

Baarı : Hepsi

2140. “Baarıñ tegiz bilesiñ” “Hepsini doğru bilesin.”

“Baarı” belirsizlik zamiri burada anlatılan şeyler yerine kullanılmıştır. 2. tekil şahıs iyelik eki (-ñ) almıştır.

Eç nerse : Hiçbir şey

2295. “Men eş nersenin ebin taba albaymın”

“Ben hiçbir şeyini akıllıca bulmadım.”

“Eç nerse” belirsizlik zamiri burada yapılan şeyler yerine kullanılmıştır.”-nin” genetik eki almıştır.

Kim : Herhangi biri, kim, her kim

2370. “Kim da bolsa er eken.” “Her kim ise yiğit imiş.”

“Kim” belirsizlik zamiri burada insan yerine kullanılmıştır.

Biröö : Birisi

2550. “Murda biröö ele, duba menen eköö bolo kaldı da Ayaz’ı öltürdü.”

“Burda birisi dua ile iki mi oldu da Ayaz’ı öldürdü.”

“Biröö” belirsizlik zamiri burada kişi yerine kullanılmıştır.

Biri : Biri, birisi

2635. “Alsızdın biri ekenmin.” “Yalnızın biriymişim.”

“Biri” belirsizlik zamiri burada insan yerine kullanılmıştır.

Ar neme : Her şey,

2670. “Açuulanıp bakırıp Ayanbadı ar neme.” “Öfkelenip bağırarak Acımadı hiçbir şeye.”

“Ar neme” belirsizlik zamiri burada canlı-cansız bütün varlıklar için kullanılmıştır. Ar (her) ve neme (şey) kelimeleri bir araya getirilerek yapılmıştır.

Baarı : Hepsi

2865. “Altı miñ asker başında Eki miñin türötkön, Kalganının baarisın Kuup cürüt cüdötkön.” “Altı bin asker önünde İki binini yok eder Kalanının hepsini Kovalayıp perişan eder.”

“Baarı” belirsizlik zamiri burada insan (askerler) yerine kullanılmıştır. isim tamlamasının tamlananı olmuştur. 3. tekil şahıs iyelik eki (-si) aldıktan sonra (-n) akuzatif eki almıştır.

Baarı : Hepsi

2870. “Eldin baarı duulap, Epsiz oyün-tamaşa.” “Halkın hepsi coşup Hesapsızca eğlenir.”

“Baarı” belirsizlik zamiri burada insan (halk) yerine kullanılmıştır. İsim tamlaması yaparak tamlanan olmuştur.

Biri : Biri, birisi

2955. “Ce acalı cetip dım-çıkpay Ölgöndördüm biri emes.” “Yahut eceli gelip nam bırakmadan Ölenlerden biri değil.”

“**Biri**” belirsizlik zamiri burada insan yerine kullanılmıştır. “Bir” sayı sıfatına 3. tekil şahısiyelik eki(-i) getirilerek yapılmıştır.

Baarı: Hepsi

3100. “Caranın baarı caman dep.” “Yaranın hepsi kötü deyip.”

“**Baarı**” belirsizlik zamiri burada bütün yaralar anlamında kullanılmıştır. İsim tamlamasının tamlananı olmuştur

Baarı: Hepsi

3160. “Kıtay’dın baarı kubalap.” “Çin’in hepsi kovalar.”

“**Baarı**” belirsizlik zamiri burada insan (Çinliler) yerine kullanılmıştır. İsim tamlamasının tamlananı olmuştur.

Biröö: Birisi

3285. “Eköübüzdün biröübüz.” “İkimizden birimiz.”

“**Biröö**” belirsizlik zamiri burada insan yerine kullanılmıştır. 1. Çoğul şahıs iyelik eki (-biz) almıştır.

Baarı: Hepsi

3375. “Çöptün baarı çañdagan.” “Otların hepsi tozlanmış.”

“**Baarı**” belirsizlik zamiri burada bitki yerine kullanılmıştır. İsim tamlamasının tamlananı olmuştur.

Biröö: Birisi

3385. “Biröö dağı okşoboyt “Baatırlarga öñünün.” “Birisi dahi benzemez Bahadırlara yüzlerin.”

“**Biröö**” belirsizlik zamiri burada insan (bahadırlar) yerine kullanılmıştır.

Baarı: Hepsi, her taraf, her şey

3415. “Oşol baarı katkan kan.” “Her taraf pıhtılaşmış kan.”

“Baarı” belirsizlik zamiri burada etraf, çevre yerine kullanılmıştır.

Biröö: Birisi

3435. “Eç bolboso biröönün ölügün taap alıp barsat bolot ele.”

“Hiç olmazsa birisinin ölüsünü bulup alıp gitsek.

“Biröö” belirsizlik zamiri burada insan yerine kullanılmıştır. “Bir” sayı sıfatına “-öö” eki getirilerek yapılmıştır. İsim tamlamasının tamlayanı olmuştur “-nin” tamlayan eki almıştır.

Biröö: Birisi

3435. “Özübüzdün biröübüz.” “İçimizden birimiz.”

“Biröö” belirsizlik zamiri burada insan yerine kullanılmıştır. 1. Çoğul şahıs (-biz) iyelik eki almıştır.

Baarı: Hepsi, herkes

3455. “Paydaluu peleng baarıga Baatır paydası çok miñ erden.” “Herkes faydası olan Bahadır’a faydası yok bin erin.”

“Baarı” belirsizlik zamiri burada insan yerine kullanılmıştır. Herkes anlamı vermiştir ve datif (-ga, ge) eki almıştır.

Bardığı: Hespî

3505. “Baardığına col başçı.” “Hepsine kılavuz, yol gösterici.”

“Baardığı” belirsizlik zamiri burada datif (-a) eki alarak insan yerine kullanılmıştır.

Baarı: Hepsi

3510. “Baarısının uulusu.” “Hepsinin büyüğü.”

“Baarı” belirsizlik zamiri burada insan yerine kullanılmıştır. 3. tekil şahıs iyelik ekinden sonra tamlayan eki (-nın) alarak isim tamlamasının tamlayanı olmuştur.

Baarı: Hepsi

3515. “Dayar boldu baarısı.” “Hazırlandı hepsi.”

“Baarı” Belirsizlik zamiri burada insan yerine kullanılmıştır.

“Baarı” belirsizlik zamiri burada “-si” 3.tekil şahıs iyelik eki almıştır.

Baarı: Hepsi

3525. “Artüyün çok baarısın.” “Bohçaların hepsini.”

“Baarı” belirsizlik zamiri burada nesne (bohça) için kullanılmıştır. İsim tamlamasının tamlananı olmuştur. “Baarı” Belirsizlik zamiri burada 3. Tekil şahıs iyelik eki (-si) ve(-n) akuzatif eki almıştır.

Baarılap : Hepsi, toptan

3540. “Cakşı bagıp turuştu “İyice baktı
Cabıla cigit baarılap.” Yiğitlerin hepsi”

“Baarılap” belirsizlik zamiri burada insan (yiğitler) yerine kullanılmıştır.

Baarı: Hepsi

3535. “Katkan kandın baarısın” “Pıhtılaşmış kanın hepsini”

“Baarı” belirsizlik zamiri burada kan yerine kullanılmıştır. İsim tamlaması yaparak tamlanan olmuştur. 3. tekil şahıs iyelik ekinden (-si) sonra (-n) akuzatif eki almıştır.

Baarı: Herkes, hepsi

3675. “Tamadan başka baldarın “Tama’dan başka çocukların
Col cürbögön baarı çaş.” Yol yürümez hepsi genç.”

“Baarı” belirsizlik zamiri insanlar yerine kullanılmıştır. “Baarı” Belirsizlik zamiri “baldardın baarı” şeklinde isim tamlaması yaparak tamlananın tamlananı olmuştur.

Biröö: Birisi

3800. “Kutulup keler bolgondo “Kutulup geldiğinde
Biröö cetti canına.” Birisi yaklaştı yanına.”

“Biröö” belirsizlik zamiri burada insan yerine kullanılmıştır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- AKALIN, Mehmet :Tarihi Türk Şiveleri, TAKE yayınları, Nr. 73 S. A21, Ankara, 1998.
- AKPINAR, Yavuz :Kırgız Edebiyatı, TDEA, CV. V, İstanbul 1982, s. 311-316.
- AYTMATOV, C :Gün Uzar Yüzyıl Olur, Türk Dünyası Çağdaş Edebiyatı, Yesevi Yayıncılık, s. 117-120, İstanbul, 1994.
- _____ :Manas Destanı, Türk Dünyası Çağdaş Edebiyatı, Yesevi Yayıncılık, s. 121, İstanbul, 1994.
- BANARLI, Nihad, Sami :Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, c. 1, Milli Eğitim Yayın Evi, İstanbul, 1987.
- BANGUOĞLU, Tahsin :Türkçenin Grameri, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu , Türk Dil Kurumu yayınları, Nr. 528, Ankara, 1990.
- ÇAĞATAY, Saadet :Kırgızca-Rusça Sözlük, TDAY-Belleten, 1965, TDK Yayınları, Nr. 246, s. 185-189, Ankara, 1995.
- DENİZ, Özlem :Seytek, Seytekin Çoñ Enesine Cana Bakayga Coluşu Semeteydin Kayra Elge Koşuluşu, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, MÜ-Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 1995.
- DIYKANOV, Karboz :Kırgız Tilinin Körsötmö Kuraldarı, Almatı, 1990.
- ELÇİN, Şükrü :Halk Edebiyatına Giriş, Kültür Bakanlığı Yayınları, Nr. 365, Ankara, 1981.

ERCİLASUN, B.A :Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü 1-2, Kültür Bakanlığı Yayınları , Nr. 54, Ankara, 1991.

GÖLGEÇİ, Meral :Seytek, Külçoronun Semeteyge Colukkanı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, MÜ- Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 1994.

GÜRSOY-NASKALİ, Emine:Wilhelm Radlof Manas Destanı Kırgız Türkçesi Metin- Türkiye Türkçesi Çeviri, Türksoy Yayınları, Nr. 1, Ankara 1995.

:XX. Yüzyıl Sovyet Kırgız Edebiyatı, (Kırgız Sovetik Sotsialistik Respublikası, Ensiklopediya, Frunze 1983), TD., S. 505, Ocak 1994, s. 25-36; S. 506, Şubat 1994, s. 125-136.

KAFESOĞLU, İbrahim :Kırgızlar, Türk Dünyası El Kitabı, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Nr. 45, S. A5, s. 729, Ankara, 1976.

KERİMCANOVA, B. :Semetey, Kırgız Sovyet Ensiklopediyası, c. 5, Frunze, 1980.

KVATTA, KA'AN :Kırgızistan, İslam Ansiklopedisi, MEB Yayınları, C. 6,s.735-741, İstanbul,1967.

Çevirenler
ADIVAR, A
ARAT, R
ATEŞ; A
BAYSUN, C
DARKOT, B

KIRBAÇ, Selçuk :Seytek, Kızaydın Ölümü Cana Seytektin Talaska Kelişi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, MÜ- Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 1994.

- KOÇ, Aylin :Semetey, Comok Başı, Semeteydin Balalık Çağı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, KTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Trabzon, 1998.
- MOLDOBAYEV, B. İ :Manas Destanı Mataryellerine göre Kırgızların ve Türkmenlerin Etno Kültürel İlişkilerinin Kaynakları, TDAY- Belleten 1992,TDK Yayınları, Nr. 612, s. 91-97, Ankara, 1995.

